

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1927.

Andra kammaren.

Nr 22.

Onsdagen den 6 april.

Kl. 10 f. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Föredrogs statsutskottets memorial, nr 69, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande ändrings- och reparationsarbeten m. m. i Rosenhaneska huset och gamla kungshuset; och blev den i detta memorial föreslagna voteeringspropositionen av kammaren godkänd.

§ 2.

Andra kammarens femte tillfälliga utskotts härpå föredragna utlåtande nr 4 bordlades åter.

§ 3.

Till avgörande företogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 1, angående regleringen för budgetåret 1927—1928 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet.

Sedan herr förste vice talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr Nilsson i Tånga, som yttrade: Herr talman! Jag skall bedja att bekräftande föredragnings sättet få hemställas, att utskottsutlåtandet föredrages punktvis samt att endast kantrubrikerna behöva uppläsas utom i det fall, att någon kammarens ledamot annat yrkar.

Denna hemställan bifölls.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkterna 4—10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 11—15.

Lades till handlingarna.

Andra kammarens protokoll 1927. Nr 22.

Punkterna 16—24.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 25.

Lades till handlingarna.

Punkten 26.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 27—30.

Lades till handlingarna.

Punkterna 31—38.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 39—41.

Lades till handlingarna.

Punkten 42.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 43 och 44.

Lades till handlingarna.

Ang. anslag till förekommande och hämmande av tuberkelsjukdomar.

Punkten 45, angående anslag till förekommande och hämmande av tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 45 av nionde huvudtiteln föreslagit riksdagen att till förekommande och hämmande av tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen anvisa för budgetåret 1927—1928 ett extra förslagsanslag av 120,000 kronor.

I samband härmed hade jordbruksutskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, likalydande motioner, nämligen nr 23 i första kammaren av herr *von Sneidern* och nr 29 i andra kammaren av herr *Alströmer m. fl.*, däri föreslagits, att riksdagen för användande i enlighet med lantbruksstyrelsens förslag till förekommande och hämmande av tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen måtte anvisa för budgetåret 1927—1928 ett extra förslagsanslag av 150,000 kronor.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte med avslag å ovanberörda motioner bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr Alströmer: Herr förste vice talman! Jordbruksutskottet har avslagit den motion, som undertecknad jämte några andra ledamöter av denna kammare väckt och som även väckts i första kammaren, nämligen om ett ökat anslag till bekämpande av tuberkelsjukdomar bland nötkreatur från 120,000 till 150,000 kronor. Jag har genom en ledamot av utskottet inlämnat en promemoria, som lantbruksstyrelsens föredragande i tuberkulosärenden upprättat. Med anledning av vad herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet anför

som skäl till att herr statsrådet icke följt kungl. lantbruksstyrelsen i dess anslagsäskande utan föreslagit en nedprutning av 30,000 kronor i det belopp, som lantbruksstyrelsen begärt — samma skäl synas ju i stort sett vara de, som dikterat utskottets beslut i nämnda fråga — skall jag bedja att här få föredraga en del av vad som anförts i nämnda promemoria:

Att de metoder för tuberkulosens bekämpande i ladugården, som i vårt land varit under användning i 30 år, den Bangska och senare även den Ostertagska, äro behäftade med brister är allmänt känt sedan många år tillbaka, men förhållandet har först nu anförts som skäl mot bifall till lantbruksstyrelsens anslagsäskanden.

Berörda brister gälla särskilt metoderna att medelst tuberkulin eller på klinisk väg konstatera närvaro av tuberkulos hos nötkreaturen. Metoderna hava emellertid icke varit så bristfälliga, att de omöjliggjort en i stort sett lyckosam kamp mot sjukdomen i fråga. I varje fall finnes för närvarande icke någon erkänt bättre kampmetod än den Bangska, supplerad med den Ostertagska.

Vad angår plan för tuberkulosarbetets bedrivande, så finnas för det hittillsvarande arbetet planer för åtgärderna i allmänhet uppgjorda av Bang respektive Ostertag, ävensom planer för statens ekonomiska medverkan vid det frivilliga tuberkulosbekämpandet, nämligen kungörelsen den 20 juni 1924 med däri genom kungörelsen den 20 juli 1925 gjorda ändringar i kungörelsen den 20 december 1912 samt i Kungl. Maj:ts särskilt för varje år beslutade disposition av förslagsanslaget till förekommande och hämmande av tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen. Att nämnda planer icke äro sammanförda till en enda torde få anses sakna betydelse i detta fall lika väl som i fråga om åtgärder mot smittsamma husdjursjukdomar i allmänhet, vilka, som känt, avhandlas i en mångfald författningar.

Klart är dock, att en plan för arbetets bedrivande i dess helhet kan uppgöras, upptagande alla tänkbara åtgärder mot tuberkulosen, däribland även sådana, som avse att förhindra tuberkulosens spridande. Men det synes kunna ifrågasättas, huruvida ett sådant, mycken tid och arbete krävande företag, under nuvarande förhållanden kan komma att leda till någonting.

Det nuvarande läget pekar med bestämdhet på, att man måste i fråga om åtgärder mot kreaturstuberkulosen gå fram etappvis, allt efter sig teende konjunktur. Men just därför, att läget är sådant, synes staten böra medverka till att intresset för tuberkulosbekämpandet hålles vid makt och vinner spridning bland lantmännen. Därigenom torde nämligen så småningom insikt bana sig väg bland dem därom, att strängare åtgärder äro nödvändiga, och tiden sålunda komma att mogna för dylika åtgärders vidtagande.

Att emellertid en sådan utveckling främjas genom att rasera vad som under möda och med kostnad hittills vunnits gentemot ladugårdstuberkulosen synes fullkomligt uteslutet.

Lantbruksstyrelsen påvisar klart, att ett dylikt raserande pågår sedan 4 år tillbaka med hjälp av Kungl. Maj:ts kungörelse den 8 december 1922.

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet anför likaledes, bland annat: »Otvivelaktigt hava dock vunnits betydelsefulla resultat. Bland annat har uppmärksamheten riktats på denna viktiga angelägenhet, och ett utbrett intresse förefinnes för kampens fullföljande.» — »Önskvärt synes vara», säger statsrådet, »att erhålla en genomförd plan för arbetets bedrivande, upptagande de åtgärder, som må anses bäst icke allenast för sjukdomens konstaterande och hämmande i de särskilda fallen utan även till förhindrande av dess spridande genom sjuka djur.

Även om jag finner lantbruksstyrelsens nu framställda förslag om höjt statsbidrag för utvidgad tuberkulinundersökning ägnat att i sin mån öka möjlig-

Ang. anslag till förekommande och hämmande av tuberkelsjukdomar.
(Forts.)

Ang. anslag till förekommande och hämmande av tuberkel-sjukdomar.
(Forts.)

heterna i kampen mot sjukdomen, anser jag mig dock under frågans nuvarande läge icke kunna tillstyrka detsamma.»

Jag tillåter mig vördsamt hemställa till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, att Sveriges jordbrukare, som i folkhälsans intresse redan offrat stora summor utan nämnvärd fördel, måtte befrias från den anledning till minskat understöd i kampen mot denna sjukdom, vilken är en av samhällets svåraste folklidanden, som ligger i herr statsrådets framhållande av bristen på plan för arbetets bedrivande. Det är herr statsrådet förunnat, att i detta avseende låta utarbета den plan, som anses saknas. Sveriges jordbrukare förmår i detta avseende intet vare sig i sitt strävsamma arbete eller i Sveriges riksdag. De se endast sina synpunkter underskattas och föga värdesättas.

Utskottet anför, att det synes »givetvis vara en angelägenhet av synnerlig vikt, att icke de hittills vunna resultaten i kampen mot kreaturstuberkulosen äventyras, och anser ur denna synpunkt motionärernas syfte värt allt beaktande. Då emellertid utskottet förutsätter, att en utredning på sätt departementschefen i statsrådsprotokollet antytt kommer till stånd rörande de åtgärder, som må anses bäst.»

Herr talman! »Medan gräset växer, dör kon», säger ett gammalt uttryck, som i detta fall torde komma att bliva omsatt i verkligheten på det sätt, att medan frågan utredes och undersökes sprider sig tuberkulosen bland djur och människor därför att man vill undersöka metoder och olika meningar men icke undersöker djuren.

Herr förste vice talman! Jag ber att få yrka bifall till den i ämnet väckta motionen.

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan, och jag vill bara i korthet understryka vad motionären pekat på och vad departementschefen och sedermera utskottet också ytterligare har understrukt, att detta ärende ligger ju till på det sättet, att det icke föreligger någon fullständig, systematisk plan för sjukdomens bekämpande, vare sig direkt eller indirekt, såsom beträffande handel, transport m. m. dylikt. Det är önskvärt, att man må taga upp hela detta problem i hela dess vidd, och, tills en sådan utredning föreligger, har utskottet ansett, att man bör begränsa sig i fråga om anslag till det belopp, som nu föreslagits.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 46.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 47—51.

Lades till handlingarna.

Punkterna 52—59.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 60 och 61.

Lades till handlingarna.

Punkten 62.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 63—68.

Lades till handlingarna.

Punkterna 69—75.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Härpå föredrogs *punkten 76*, angående lönereglering för statens centrala frökontrollanstalt m. m. Därvid yttrade:

*Ang.
lönereglering
för statens
centrala
frökontroll-
anstalt m. m.*

Herr **Pettersson** i Bjälbo: Herr förste vice talman! Några av utskottets ledamöter ha på denna punkt avlämnat en reservation med yrkande på att ett par av ifrågavarande befattningshavare, nämligen fältkontrollanten och frökontrollanten skola sättas i den lönegrad, som Kungl. Maj:t föreslagit, nämligen B 26. Utskottet har på förslag av statskontoret och civilförvaltningens lönenämnd nedflyttat dessa befattningshavare till 24 lönegraden. Herr stasrådet och chefen för jordbruksdepartementet har på sid. 13 uti den kungl. propositionen angående denna lönereglering motiverat, varför han anser, att dessa befattningshavare böra komma i 26 lönegraden. Jag förstår, att kammarens ledamöter läst detta, varför jag icke vill läsa upp det. I själva verket förhåller det sig så, att dessa befattningshavare utöva en självständig verksamhet på så sätt, att de var och en ha sin avdelning, som de på ett självständigt sätt få sköta och ordna. I själva verket äro de sålunda ett slags avdelningsföreståndare, och det behövs en synnerligen stor kompetens såväl beträffande groddundersökningar och i samband därmed stående patologiska undersökningar av frövaror som även beträffande sortäkthet och sortrenhet hos utsädet. Saknas denna kompetens, då kan icke anstalten bliva vad den är avsedd att bliva och vad man önskat att den skulle bliva, och det är främst med hänsyn härtill, som det är synnerligen önskvärt, att lönegraden icke sättes så lågt, att man riskerar att icke få fullt kvalificerade och lämpliga personer.

Av den anledningen skall jag, herr förste vice talman, be att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen, vilken innebär bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Sköld**: Herr talman! Gentemot herr Pettersson i Bjälbo anhåller jag att få anföra följande.

När man vid det nya avlöningsreglementets ikraftträdande skulle placera befattningshavarna i den gamla andra normalgraden i det nya avlöningsreglementet, gjorde man en klyvning på det sättet, att sådana andragradstjänstemän som på sätt och vis stodo i spetsen för en avdelning eller som hade särskilt hög vetenskaplig utbildning hänfördes till lönegraden B 26, under det övriga befattningshavare hänfördes till lönegraden B 24. Såsom statskontoret anmärker, ha på grund av denna princip åtskilliga tjänstemän under nionde huvudtiteln blivit placerade i lönegraden B 24, såsom t. ex. statsgeologer, förste statsmeteorologer, förste statshydrografer och statskonsulenter. Jag skulle för min del vilja säga, att beträffande åtskilliga av de här uppräknade kategorierna kräves en väsentligt högre utbildningsgrad än för de befattningshavare, varom nu är fråga. Och vad det beträffar att dessa tjänstemän skulle så att säga stå i spetsen för var sin avdelning, så kan det ju knappast anses vara fullt riktigt, då avdelningarna i stort sett endast bestå av dessa befattningshavare själva.

Ang.
lönereglering
för statens
centrala
frökontroll-
anstalt m. m
(Forts.)

Och det måste under alla omständigheter förklaras att de icke ens på det sättet äro att betrakta som avdelningsföreståndare som t. ex. förste statsmeteorologer och förste statshydrografer, som mera kan anses innehava denna ställning.

Jag tror för min del att man får säga att nu ifrågavarande befattningshavare med avseende å kompetens och ställning närmast äro att jämföra med statskonsulenter, och då det blivit bestämt att dessa tjänstemän skola vara placerade i lönegraden B 24, så är det fullt riktigt att även här på tal varande befattningshavare placeras i samma lönegrad.

På grund härav ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Sedan herr förste vice talmannen givit propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 77 och 78.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 79.

Lades till handlingarna.

Punkten 80.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang. under-
stödjande av
den praktiskt-
vetenskapliga
verksamheten
å Weibullsholm.

Punkten 81, angående understödjande av den praktiskt-vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm.

Under punkten 81 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till understödjande av den praktiskt-vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm anvisa för budgetåret 1927—1928 ett extra anslag av 25,000 kronor.

I samband härmed hade jordbruksutskottet till behandling förehåft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen:

de likalydande motionerna nr 107 i första kammaren av herr *Bärg m. fl.* och nr 189 i andra kammaren av herr *Lövgren* i Nyborg *m. fl.*; samt

de ävenledes likalydande motionerna nr 154 i första kammaren av herr *Nils Anton Nilsson m. fl.* och nr 245 i andra kammaren av herr *Nilsson* i Hörby *m. fl.*

I ovanberörda motioner hade föreslagits, att riksdagen till understödjande av den praktiskt-vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm måtte anvisa för budgetåret 1927—1928 ett extra anslag av 70,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning och de i ämnet väckta motionerna till understödjande av den praktiskt-vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm anvisa för budgetåret 1927—1928 ett extra anslag av 50,000 kronor.

Vid denna punkt hade reservationer avgivits:

av herrar *Nilsson* i Tånga och *Sederholm*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning samt med avslag å de i ämnet väckta motionerna till understödjande av den å Weibullsholm bedrivna praktiskt-vetenskapliga verksamheten för för-

ädling av köksväxter anvisa för budgetåret 1927—1928 ett extra anslag av 25,000 kronor; samt

av herrar andre vice talman *Nils August Nilsson, Boberg, Carlström* och *Olsson* i Rödningberg, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anslutning till Kungl. Maj:ts förevarande framställning samt med avslag å de i ämnet väckta motionerna till understödjande av den praktiskt-vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm anvisa för budgetåret 1927—1928 ett extra anslag av 25,000 kronor.

Ang. understödjande av den praktiskt-vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm.

(Forts.)

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Jag skall bli mycket kortfattad och inskränka mig till att yrka bifall till den av mig och herr Sederholm vid utlå-tandet fogade reservationen, vilket är detsamma som bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Pettersson i Bjälbo: Herr förste vice talman! Vi lantmän kunna nog vara eniga åtminstone om en sak, och det är det att växtförädlingsarbetet haft en oerhört stor betydelse för vårt jordbruk, och att det kommer att ha det även framdeles, det kunna vi också vara förvissade om. Vi ha nu två anstalter, nämligen Svalöv och Weibullsholm, där förädlingsarbetet bedrivs på ett fullt vetenskapligt och förstklassigt sätt och där på båda ställena stora och betydelsefulla resultat ha vunnits. Och det torde icke kunna bestridas att resultaten vid Weibullsholm äro jämförliga med dem som man kommit till vid Svalöv och att vi från Weibullsholm ha fått många och synnerligen värdefulla stammar såväl beträffande säd som rotfrukter och gräsväxter. Vid båda dessa anstalter försiggår en omfattande försöksverksamhet, innebärande tusentals, för att icke säga tiotusentals försök, och mellan båda försiggår en tävlan om, vilkendera anstalten som skall uppnå de bästa resultaten.

Jag behöver inte påpeka, vilken förlust det skulle vara för förädlingsverksamheten, om en av dessa anstalter, Weibullsholm, skulle nödgas att nedlägga sin verksamhet. Detta erkännes för övrigt även av reservanterna och erkännes därjämte oförbehållsamt av föreståndaren för Svalöv, professor Nilsson-Ehle. Jag vill för min del icke under sådana förhållanden taga på mitt ansvar att bidra därtill, att Weibullsholm kommer att nedläggas, och jag anser det icke för mycket, om man för att uppehålla verksamheten därstäde ger ett statsanslag av 50,000 kronor. Säkerligen får ägaren av Weibullsholm sätta till mycket stora belopp för att ändå hålla verksamheten i gång, men med ett anslag av 50,000 kronor kan man, såsom ock utskottet uttryckt, hysa den förhoppningen, att de vunna resultaten skola kunna komma att utnyttjas och att det viktigaste förädlingsarbetet skall kunna fullföljas.

Tänker man främst på vårt jordbruk — och det är ju givet att man i detta fall måste göra det — tror jag, att man svårligen kan handla på annat sätt än att bifalla ett anslag av minst den storleken. Vi hade icke beträffande vår växtodling stått på den ståndpunkt vi nu stå, om icke Weibullsholm funnits. Går Weibullsholm bort, kommer detta att för oss lantmän åstadkomma ett mycket stort tomrum, och vi komma att därav få större känning i många och olika avseenden, än vi nu kunna förstå.

Jag ber att med dessa ord, herr förste vice talman, få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Jag begärde ordet för att göra en rättelse av mitt förra anförande. Det var en felsägning av mig, då jag sist hade ordet, att yrka bifall till den av mig och herr Sederholm avgivna reservationen

Ang. under-
stödjande av
den praktiskt-
vetenskapliga
verksamheten
å Weibullsholm.
(Forts.)

under föregivande att det skulle innebära detsamma som bifall till Kungl. Maj:ts framställning, medan det i själva verket ju innebär ett bifall till de s. k. sakkunnigas och lantbruksstyrelsens förslag. Vad själva anslagsbeloppet beträffar överensstämmer det visserligen med Kungl. Maj:ts förslag, men ändamålet skiljer sig något därifrån, då ju Kungl. Maj:t till anslaget knyter rätten för anstalterna att förfoga över anslaget till verksamheten i dess helhet, under det reservationen vill begränsa anslagsbeloppets användning till grönsaksodlingen.

I övrigt ber jag få vidhålla mitt yrkande.

Herr Carlström: Herr talman! Utskottets ordförande har ju nu senast rättat en felaktig uppgift, som han hade i sitt första anförande, då han yrkade bifall till reservationen under uttalande av att det skulle innebära detsamma som bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Det är herr Nilssons i Kabbarp m. fl. reservation, som går ut på bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Jag skall här endast be att få yrka bifall till den reservation som avgivits av herr Nilsson i Kabbarp m. fl. Skillnaden mellan denna reservation och den av herr Nilsson i Tånga m. fl. avgivna är, såsom utskottets ordförande redan upplyst, den, att under det herr Nilsson i Tånga m. fl. knyter anslaget till enbart grönsaksodlingen, så går Kungl. Maj:ts förslag ut på att de 25,000 kronor, som erfordras, skola få användas till förädlingsverksamheten i dess helhet.

Herr Månsson i Erlandsro: Herr talman, mina damer och herrar! Denna fråga har ju nu diskuterats i riksdagen så många gånger, att jag knappast skulle behöva framhålla betydelsen av den å Weibullsholm bedrivna förädlingsverksamheten. Dessutom har ju under året anstalten besökts av såväl jordbruksutskottet som statsrevisorerna och, om jag inte misstar mig, även av hans excellens herr statsministern.

För envar som varit i tillfälle att bese växtförädlingen å Weibullsholm och höra där anställda vetenskapsmän demonstrera verksamheten såväl inom institutsbyggnaden som å försöksfälten, möter det ingen svårighet att bilda sig ett omdöme om vad denna anstalt betyder för vårt svenska jordbruk och det berättigade uti ett stödande av densamma, så att förädlingsverksamheten kan uppehållas.

Som en av motionärerna i denna fråga har jag jämte mina medmotionärer därför hemställt om beviljandet av ett anslag till Weibullsholm av 70,000 kronor. Jag tror att vi haft starka motiv härför. En sammanställning av jämförande försök mellan Weibullsholms- och Svalövs-sorterna utförda av centralanstaltens underavdelning för växtodling under vissa i sammanställningen angivna år visar ju, att resultatet av den å Weibullsholm bedrivna förädlingsverksamheten ej bör underskattas. Att såsom Kungl. Maj:t och reservanterna här föreslagit bevilja endast 25,000 kr., skulle enligt mitt förmenande vara ett underkännande av det av såväl firman som där anställda vetenskapsmän nedlagda arbetet.

Till ytterligare belysning av vad växtförädlingen betyder för vårt jordbruk skall jag be att få nämna några uppgifter hämtade från ett föredrag av en av vårt lands främsta män på växtförädlingens område, professor Nilsson-Ehle på Svalöv. Han framhöll där den ökning av spannmålsskörden som ägt rum under de senaste 40 åren. Den besädda arealen har under denna tid ökat med 12 %, medan hela skördeökningen uppgått till 36 %, varav framgår en mera väsentlig höjning av hektarskörden. Denna ökning var störst hos höstvetet, där skörden ökat med 200 %, medan arealen endast ökats med 77 %. Ökningen av hektarskörden torde till största delen härleda sig från de hög avkastning givande sorter som nu odlas och som framkommit genom förädling. Spannmålens

ökade årliga skördevärde sedan 40 år tillbaka utgjorde 107 miljoner kronor, varav enligt statistiken 36 miljoner kommo på ökad areal, 34 miljoner på förbättrad odling, medan 37 miljoner voro enligt beräkning att tillskriva växtförädlingen. Läger man härtill vad förädlingen av våra övriga landbruksväxter åstadkommit, kommer man i sin helhet med säkerhet upp till en skördeökning av 50 miljoner kronor årligen. Av offentliga medel har sedan början av 1880-talet till den svenska växtförädlingen utgått sammanlagt 2.5 miljoner kronor, varav till Weibullsholm 225,000 kronor. Det torde vara uppenbart att de medel, som anslagits till växtförädlingar, äro väl använda pengar, ty ett kapital på 2.5 miljoner, som årligen avkastar 50 miljoner, får väl anses vara en god penningplacering. Den som nu vet i vilket förhållande Weibullsholms växtförädling bidragit till denna skördeökning, icke minst genom de lyckliga resultat, som där uppnåtts vid veteförädlingar, kan, om man jämför därför erhållna anslag i förhållande till vad Svalöv uppburit i statsbidrag, icke undgå att fråga sig: Kan det icke för vårt svenska jordbruk vara till fördel, att denna växtförädling lämnas ett understöd så att dess verksamhet kan fortsättas? Jag tror ingen här skall behöva ställa sig tveksam. I motionen ha vi hemställt om ett anslag på 70,000 kronor, men jag skall icke göra något yrkande härför med hänsyn till vad utskottet anfört, utan endast be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. understödjande av den praktiskt-vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm.
(Forts.)

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, 2:o) bifall till den av herrar Nilsson i Tånga och Sederholm avgivna, vid punkten fogade reservationen samt 3:o) bifall till den reservation, som avgivits av herr andre vice talmannen Nils August Nilsson m. fl.; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 82.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 83 och 84.

Lades till handlingarna.

Punkten 85.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 86 och 87.

Lades till handlingarna.

Punkten 88.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 89, angående anslag till lantbrukskonsulenter i London, Berlin och Riga.

Uti punkten 89 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till uppehållande av tre lantbrukskonsulentbefattningar, nämligen en i London, en i Berlin och en i Riga, anvisa för budgetåret 1927—1928 ett extra anslag av 59,000 kronor.

Ang. lantbrukskonsulenter i London, Berlin och Riga.

I samband härmed hade jordbruksutskottet till behandling förehåft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

Ang.
lantbruks-
konsulenter
i London,
Berlin och
Riga.
(Forts.)

nr 43 i första kammaren av herr *Linders m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen till uppehållande av tre lantbrukskonsulentbefattningar, nämligen en i London, en i Berlin och en i Riga, måtte anvisa för budgetåret 1927—1928 ett extra anslag av 61,000 kronor; och

nr 112 i andra kammaren av herr *Adler m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen ville, med avslag på vad i årets statsverksproposition under nionde huvudtiteln, punkterna 89 och 90, föresloges om dels inrättandet av en lantbrukskonsulentbefattning i Berlin och dels anslag till anställandet av konsulenter hos svenska smörprovningarna, hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande lämpligaste anordningar för ej mindre inhämtande av information i utlandet angående förutsättningar och möjligheter för exporten av svenska jordbruksprodukter än även dylik informations tillgodogörande här i landet samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning och med avslag å motionen I: 43 samt å motionen II: 112 i vad rörde punkten 89 i nionde huvudtiteln till uppehållande av tre lantbrukskonsulentbefattningar, nämligen en i London, en i Berlin och en i Riga, anvisa för budgetåret 1927—1928 ett extra anslag av 59,000 kronor.

Uti en vid denna punkt avgiven reservation hade herrar *Johansson* i Uppmälby, *Boberg* och *Sköld* förklarar sig anse, att utskottet bort hemställa

1) att riksdagen måtte med avslag å motionen I: 43 och å Kungl. Maj:ts förevarande framställning, i vad rörde inrättande av en lantbrukskonsulentbefattning i Berlin, till uppehållande av två lantbrukskonsulentbefattningar, nämligen en i London och en i Riga, anvisa för budgetåret 1927—1928 ett extra anslag av 39,000 kronor; och

2) att motionen II: 112 i vad rörde punkt 89 i nionde huvudtiteln måtte i den mån den icke kunde anses besvarad genom vad reservanterna anfört och hemställt icke föranleda någon riksdagens åtgärd.

Punkten föredrogs; och anförde därvid

Herr *Johansson* i Uppmälby: Herr förste vice talman, mina herrar! Som herrarna finna, har vid denna punkt fogats en reservation. Inom utskottet ha meningarna varit delade. På avdelningen voro vi fyra mot fyra; i utskottsplenum stod det åtta mot åtta, och det var den förseglade sedeln, som avgjorde, vad som skulle bli utskottets utlåtande. Av vissa orsaker kom det emellertid att bli så, att icke alla de, som biträtt reservationen, stå som reservanter.

I fråga om behovet att inrätta eller, kanske rättare sagt, återupprätta en lantbrukskonsulentbefattning i Berlin hava samtliga ledamöter inom jordbruksutskottet varit ense. Det var en allmän mening, att en sådan befattning borde inrättas fortast möjligt, men reservanterna ha ansett, att man skulle kunna skjuta på den frågan åtminstone ett år framåt och under tiden göra en undersökning, huruvida man lämpligen borde indraga den konsulentbefattning som år 1924 inrättades i Riga, eller överflytta denna befattning till Berlin. Förslaget att återupprätta konsulentbefattningen i Berlin har kommit fram genom Sveriges allmänna lantbrukssällskap, som gjort framställning härom hos Kungl. Maj:t. Denna framställning har tillstyrkts av lantbruksstyrelsen och likaså av kommerskollegium. Av kommerskollegiets yttrande kan man dock läsa ut, att kollegiet förmenar, att den export, som ägt rum till dessa länder, i övervägande grad gällt industriprodukter, såsom lantbruksredskap o. dyl. Vad åter angår de rena jordbruksprodukterna, så exporterade man visserligen un-

der den tid, då exportkrediten fanns, avelsdjur och utsäde, men denna export har småningom visat tendens att minskas. En sakkunnig, som vi hade uppe i utskottet för att få upplysningar i en annan fråga, där det gällde en motion om fortsättande av exportkrediten, hade den uppfattningen, att det icke förelåg någon anledning därtill, ty våra avsättningsmöjligheter beträffande lantbruksprodukter till exempelvis Lettland voro mycket små. Detta är ju också lätt att förstå, om man betänker, att Lettland är ett jordbrukarland, varifrån man exporterar mera än man importerar, och där man följaktligen får ett exportöverskott.

Nu har emellertid kommerskollegium pekat på den stora ökning, som ägt rum i exporten till de forna Östersjöprovinserna. Härvid är dock att märka, att detta utlåtande avgavs i slutet av förra året, och de siffror som nu föreliggande beträffande exporten, kände man icke då. Nu finner man emellertid i Kommersiella meddelanden, häftet nr 5, att exporten från exempelvis Lettland har ökats, medan importen dit minskats betydligt. Lettlands export utåt har ökats med nio miljoner lats, under det att importen har minskats med 25 miljoner lats. Den andel, som Sverige har i denna import, uppgår till cirka nio miljoner lats. Av ett senare häfte av Kommersiella meddelanden, nr 6, finner man, att värdet av Lettlands import från Sverige ökats med 600,000 lats från föregående år, men den ökningen ligger inte i lantmannaprodukter, utan i pälsverk, cement, lantbruksmaskiner o. dyl. Sålunda var exempelvis Lettlands import härifrån av cement över 200,000 kronor större än 1925, och av korkved har Lettland importerat för över en halv miljon kronor. Däremot har Lettland exporterat till Sverige för icke mindre än 194,839 lats av en enda spannmålsartikel, nämligen vicker.

När man år 1924 inrättade lantbrukskonsulentbefattningen i Berlin, sades det uttryckligen ifrån — något som statskontoret också pekat på — av dåvarande departementschefen vid anmälan av ärendet i statsverkspropositionen den 2 januari 1924, då det var fråga om anslag till avlönande av lantbrukskonsulenter, att han ansåg sig av sparsamhetsskäl icke kunna förorda ett utökande av antalet redan då inrättade sådana befattningar. Man inrättade heller ingen ny sådan befattning då, utan slopade den som fanns i Berlin, och flyttade den till Riga. Jag har den uppfattningen nu som då, att detta var ett misstag. I riksdagskretsar hyste man emellertid stora förhoppningar om den export, som skulle komma i gång från de baltiska länderna, och man väckte motioner, som gingo mycket långt. Det var då icke fråga om inrättande av någon ny befattning utan om överflyttande av konsulentbefattningen i Berlin till Riga. Förhållandena i Tyskland hade ur ekonomisk synpunkt gestaltat sig mycket illa, och valutaförhållandena voro sådana, att det icke fanns någon möjlighet att exportera dit. Slutligen var det personliga skäl, som bidrogo till, att man då indrog befattningen i Berlin.

Nu har jag och mina medreservanter ansett att man skulle kunna eventuellt indraga denna befattning i Riga eller också överflytta densamma till Berlin. Stockholms handelskammare, som uttalat sig i saken, ifrågasätter, om inte ett års uppskov med avgörandet kunde bringa ytterligare erfarenhet rörande behovet av dessa konsulenter, samtidigt med att möjlighet bereddes att bedöma, huruvida konsulentbefattningen i Riga eventuellt borde flyttas till Berlin. Skånes handelskammare har yttrat sig i ungefär samma riktning, men förordat, att befattningens verksamhetsområde må omfatta även de baltiska staterna.

Jag vill erinra om, att därest riksdagen går in för inrättande av en ny befattning, så vill det sannerligen kraftåtgärder till, om riksdagen sedan skall kunna draga in en sådan befattning. Jag anser, att när man nu i alla fall måste ändra organisationen genom att inrätta en lantbrukskonsulentbefattning

*Ang.
lantbruks-
konsulenter
i London,
Berlin och
Riga.
(Forts.)*

Ang.
lantbruks-
konsulenter
i London,
Berlin och
Riga.
(Forts.)

i Berlin — ty på den punkten är jag ense med Kungl. Maj:t och med mina kamrater i utskottet, att en sådan befattning är behöfvlig, icke minst på grund av att vår handel med Tyskland efter nya handelsavtalet av år 1926 tillväxt — så är väl ingen skada skedd, om man skjuter på frågan ett år. Vi äro ju icke alldeles utan representation i Tyskland nu heller; vi ha ett handelsråd där, och vår export har gått många år utan konsulentbefattning, ja den har till och med ökats. Jag tycker dock, att den allmänna tendensen allt mer och mer går i sådan riktning, att man bör överflytta denna konsulent till Berlin.

Nu har man sagt, att den nuvarande lantbrukskonsulenten i Riga vore särskilt lämplig för verksamheten där, men jag antar, att om han är lämplig som konsulent i Riga, så skall han väl icke vara mindre lämplig om han placeras i Berlin, försåvitt man icke anser det ännu bättre att draga in befattningen i Riga. Jag håller dock fast vid vad dåvarande jordbruksministern, herr Pettersson i Bjälbo, uttalade 1924, nämligen att vi icke böra utöka antalet sådana befattningar. Det var hans motivering, när vi flyttade lantbrukskonsulenten från Berlin till Riga, och samma motivering har även jag i dag. Jag har därför ansett, att man skulle kunna skjuta på denna saken ett år, så att Kungl. Maj:t kunde få tid på sig att undersöka förhållandena och se till om konsulenten i Riga möjligen kan överflyttas till Berlin eller eventuellt indragas. Jag tror icke det är någon fara, om saken skulle få ligga till sig ett år, ty, som jag förut sade, exporten till Tyskland har ju ökats under den tid vi icke haft någon konsulent där, och detta visar, att vi redan ha goda förbindelser där; de större firmorna ha för övrigt egna agenter på platsen.

Till sist skall jag endast yttra ett par ord om förhållandet i de baltiska staterna. Det är sant, att det är en massa industriartiklar, som exporteras dit, att det är sant att vi exportera dit utsäde och avelsdjur. Men var utsädet beträffar, så är det klart, att sedan de som varit föregångsmän på detta område i de baltiska staterna, skaffat dit utsäde, så mångfaldigas detta inom landets egna gränser, och någon större export av den artikeln kunna vi aldrig påräkna. Beträffande lantbruksmaskiner, cement och dylika varor, så undrar jag, om de egentligen böra belasta nionde huvudtiteln eller om de icke snarare höra hemma under handelsdepartementet. Jag tycker, att jordbrukarna i kam-maren, framför allt jordbruksutskottets jordbrukare, böra se till, att icke från andra departement den ena posten efter den andra lastas på nionde huvudtiteln, varigenom dennas slutsiffror naturligtvis växa.

Jag skall icke uppehålla tiden längre utan ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet **Hellström**: Herr talman! Av den siste ärade talarens anförande framgår, att jordbruksutskottet varit alldeles enhälligt, beträffande behovet av att inrätta en lantbrukskonsulentbefattning i Berlin, men att reservanterna för sin del ansett att den frågan icke vore tillräckligt utredd, huruvida man skulle för vinnande av detta mål kunna överflytta den nuvarande lantbrukskonsulenten från Riga till Berlin eller också med indragande av denna befattning inrätta en ny lantbrukskonsulentbefattning i Berlin. På grund härav ha reservanterna ansett mera lämpligt att uppskjuta hela frågan ett år, för att Kungl. Maj:t skulle bli i tillfälle att anställa en undersökning om behovet av att alltjämt bibehålla lantbrukskonsulentbefattningen i Riga.

Med anledning härav vill jag endast säga, att en sådan undersökning faktiskt redan blivit verkställd. Riksdagens behandling av denna fråga föregående år var nämligen sådan, att den gav Kungl. Maj:t anledning att undersöka de nämnda alternativen. Både lantbruksstyrelsen och kommerskollegium ha

gjort en sådan undersökning; särskilt har kommerskollegiets undersökning varit ganska omfattande. Kollegiet har infordrat yttrande från de handelskammare, som närmast kunde komma i fråga härvidlag, nämligen Stockholms handelskammare och Skånes handelskammare och har även närmare diskuterat de förslag, som därvid framställts och som delvis också här upptagits av reservanterna. Kommerskollegium sammanfattar resultatet av sin utredning på följande sätt — då det är en ganska koncentrerad sammanfattning, skall jag be att få direkt läsa upp detta ur propositionen: »Kollegium kunde icke förorda de förslag, som framställts av Skånes och Stockholms handelskammare. Sagda förslag syntes grunda sig på en enligt kollegii förmenande icke berättigad underskattning av lantbrukskonsulentens i Riga arbetsfält och verksamhet. I samband med åtgärder för anordnande av svenskt deltagande i mässorna i Riga 1925 och 1926 hade kollegium haft tillfälle att ingående behandla de problem, som vore förbundna med bearbetningen av exportmarknaderna i Baltikum, samt blivit övertygat om betydelsen av dessa marknader, icke minst med hänsyn till nödvändigheten att målmedvetet förbereda återupptagandet i större omfattning av svensk exportverksamhet på den innanför liggande ryska marknaden. Förloppet av det svenska deltagandet i de två senaste Rigamässorna och därigenom vunna resultat hade, såvitt kollegium kunde bedöma, ådagalagt den utomordentliga vikten av att det arbete, som nedlades på utvecklingen av den svenska exporten till de forna Östersjöprovinserna och deras stora grannland i öster, bleve på ett målmedvetet sätt fullföljt.»

Även lantbruksstyrelsen har, som nämnts, utrett frågan från sina utgångspunkter, och båda dessa myndigheter ha kommit till det resultatet, att det för exporten av svenska lantmannaprodukter vore av stor betydelse att behålla lantbrukskonsulenten i Riga. Den undersökning, som sålunda verkstälts, hade jag naturligtvis att i första rummet taga hänsyn till, men härtill kommer ett annat skäl för den ståndpunkt jag intagit. Det har framhållits, att ifall man skulle indra lantbrukskonsulentbefattningen i Riga, så skulle det dock icke vara någon svårighet för en konsulent i Berlin att utsträcka sin verksamhet även till de baltiska länderna. Det kan ju vara möjligt, att så kan vara förhållandet vad just dessa länder angår, men det gäller icke beträffande Ryssland. Förhållandet är det, att nuvarande innehavaren av konsulentbefattningen i Riga kan tala ryska, vilket är ett betydande plus och gör att det är synnerligen önskligt, att han får behålla den plats han nu innehar och som han för övrigt tillträtt så nyligen som 1924.

Jag anser således, att Kungl. Maj:t haft fullgoda skäl att anse, att all nödig utredning i denna fråga blivit verkställd samt att det är ett välgrundat förslag, som Kungl. Maj:t kommit till och till vilket jordbruksutskottets majoritet även givit sin anslutning.

Herr Nilsson i Tånga: Ja, herr talman, det är ju egentligen icke så mycket att tillägga utöver vad herr statsrådet nu har anfört. Det är väsentligen på de av herr statsrådet anförda skälen, som jag biträtt Kungl. Maj:ts förslag. Man kan ju knappast säga, att meningarna gått isär i fråga om huruvida en lantbrukskonsulentbefattning i Berlin bör upprättas eller ej. I den delen torde alla, rent principiellt, vara ense. T. o. m. reservanterna synas vara av den uppfattningen, att en sådan befattning är behövlig och motiverad. Reservanterna vilja emellertid dröja med tillsättandet av denna befattning, tills man vunnit större erfarenhet rörande behövligheten av konsulentbefattningen i Riga. Det förefaller nämligen, av reservanternas motivering att döma, som om reservanterna själva redan nu vore alldeles på det klara med att konsulentbefattningen i de baltiska staterna är obehövlig, men ändå vill man avvakta

Ang.
lantbruks-
konsulenter
i London,
Berlin och
Riga.
(Forts.)

*Ang.
lantbruks-
konsulenter
i Londo i,
Berlin och
Riga.
(Forts.)*

ännu ett års erfarenhet. Det synes mig dock att man är alltför tidigt ute, om man redan nu anser sig färdig att bedöma, huruvida konsulentbefattningen i de baltiska staterna är behöblig eller ej. Då det gäller att knyta handelsförbindelser med en eller flera stater, är väl ändå en tidrymd av ett till två år alltför otillräcklig att räkna med. Då man nu är på det klara med, att konsulentbefattningen i Tyskland bör återupprättas, så kan jag icke finna, att det är någon anledning att dröja med den saken. Nu förmena reservanterna, att sedan det gått ett år och det visat sig att handelsförbindelserna icke bli livligare, så skall man draga in konsulentbefattningen i Riga, för att, förmodar jag, placera Rigakonsulenten i Berlin. Herr Johansson i Uppmälby var ju inne på den tankegången och underströk, att det är svårt, när man väl fått en befattning till stånd, att indraga den på det sättet, att befattningshavaren så att säga sättes på bar backe. Men följer man reservanterna, ger man ju officiellt den synpunkten ett erkännande, en synpunkt, som i och för sig icke är tilltalande. För övrigt tror jag det vore synnerligen olämpligt att om det, som reservanterna tänkt sig, eventuellt visar sig, att konsulentbefattningen i de baltiska staterna icke motsvarar vad man rimligen kan begära, låta innehavaren av konsulentbefattningen i Tyskland samtidigt utöva konsulentverksamheten i de baltiska staterna. Det är vidare ifrågasatt, att denna verksamhet skulle förenas med verksamhet i Tyskland angränsande stater, Tjeckoslovakien, Nederländerna med flera. Denne konsulent kommer sannerligen icke att lida brist på arbete, om det blir organiserat på det sättet. Så, som saken ligger till och då man är principiellt ense om att lantbrukskonsulentbefattningen i Tyskland är behöblig, kan jag icke förstå, att det finnes någon anledning att dröja med den saken. Jag anser det vara för tidigt, till och med när något år till fått gå, att döma, huruvida en sådan verksamhet i de baltiska staterna ändå icke kan vara motiverad och behöblig. Det är av dessa skäl, som jag för min del biträtt utskottets hemställan.

Nu återöpa reservanterna å sin sida utlåtandena från ett par handelskammrar. Emot dessa kan man emellertid ställa ett minst lika auktoritativt utlåtande från kommerskollegium, som ju borde väga lika mycket som handelskammrarnas.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sköld: Herr talman! Herr statsrådet yttrade, att den undersökning, som reservanterna ifrågasatt, hade redan skett. Det kan naturligtvis ingen bestrida, att ett övervägande i fråga om lantbrukskonsulentbefattningens i Riga bestånd ägt rum. När man tar del av handlingarna i det målet, kommer man emellertid otvivelaktigt till den uppfattningen, att övervägandet icke skett från synpunkten: Är det för avsättningen av de svenska lantbruksprodukterna nödvändigt att hava en lantbrukskonsulent i de baltiska staterna? utan att frågeställningen har varit: Är det nödvändigt med hänsyn till den svenska exporten till Balticum överhuvud att hava en handelsrepresentant där ute? Man behöver icke studera statistiken så särdeles mycket för att komma till det resultatet, att Sveriges jordbruk aldrig kan komma att få någon avsättning för sina produkter österut, ty dessa länder äro rena jordbruksländer som hava exportöverskott på jordbruksartiklar. Det är dessutom länder, vilkas jordbruk befinner sig på så pass låg nivå, att man icke kan räkna med att under lång tid framåt där få avsättning för ens små partier svensk förädlat utsäde och svenska avelsdjur. Det visar sig icke minst därav, att när för några år sedan som led i en internationell hjälpaktion tio miljoner kronor anslogos såsom hjälpkredit för dessa baltiska stater, avsågs en miljon kronor för export dit av jordbruksprodukter. Dessa penningar hava aldrig kunnat

begagnas för sådan export, under det att beträffande industriartiklar det varit lätt att vinna avsättning med stöd av hjälpkrediten. Det ligger också till så, att det är mycket möjligt, att det behöves en svensk handelsrepresentation där ute för att befrämja avsättningen av svenska industriprodukter. Då uppkommer utan tvivel den frågan, om vi skola under nionde huvudtiteln uppföra anslag för ett sådant ändamål, då det måste vara bekant för var och en, att man bör befrämja varje näring så gott man kan samt att man sannoligen aldrig därtill kan få mer än vad som behöves. Alltså, ett övertagande av andra uppgifter måste verka tillbakahållande på de ändamål, som egentligen avsetts med ett anslag. Det är från dessa utgångspunkter vi reserveranter resonerat, att man bör än en gång sätta sig ned och tänka efter, om vi för jordbruksexporten verkligen behöva en särskild representant österut. Man kan nog säga, att det behöva vi icke. Vad som gäller de baltiska staterna och dess jordbruk, gäller ännu mer Ryssland.

Låt oss icke glömma bort, att inrättandet av lantbrukskonsulentbefattningen i Riga var ett utslag av kristidens stämningar. Revolutionen hade gått fram över Ryssland. Man trodde på nya möjligheter för ett exploaterande av denna marknad. Alla länder konkurrerade, och vi skyndade i väg och lyckades göra en sak på ett felaktigt sätt. Däröfver är intet tvivel. Det kanske hade varit lämpligt, att vi skaffat oss en industrirepresentation där, men vi hade ingen anledning att skaffa denne lantbrukskonsulent. Jag tror, att allting talar för att denna konsulentbefattning är obehöfvig.

Nu säger man: Skola vi för denna saks skull skjuta upp inrättandet av lantbrukskonsulentbefattningen i Berlin, som alla äro ense om? Jag kan icke annat än understryka vad herr Johansson i Uppmälby framhöll, att vi väl här i riksdagen hava den erfarenheten, att om riksdagen bara gått med på en ny befattningshavare, så skall det vara ett underverk, om man lyckas att flytta bort honom. Om vi icke passa på att verkställa en nödvändig nedskärning i samband med andra organisationsfrågor, så kunna vi aldrig uppnå det målet. Därför menar jag, att det är vår skyldighet att se till, att denna representation blir sådan, att den är till fromma för jordbruket men icke någonting mer. Därför äro vi också skyldiga att se till, att man icke rusar i väg och ger pengar till nya konsulentbefattningar utan garanti för att man får bort de gamla, som äro obehöfviga.

Jag frågar nu: Kan det vara så stor risk att vänta ett år och överväga saken ånyo? Det kan det icke, då man utan vidare år 1923 avskrev lantbrukskonsulentbefattningen i Berlin utan att tänka på någon ersättning för densamma. Har man kunnat undvara den under de år, som gått sedan dess, kan det icke vara någon riksolycka, om vi vänta något år till. Jag tror därför, att det är mycket starka skäl, som tala för, att andra kammaren är försiktig på denna punkt och bifaller reservationen. Då få vi denna fråga i sådant läge, att vi kunna fritt pröva olika delar av här föreliggande organisationsfrågor.

Herr förste vice talman, jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Pettersson i Bjälbo: Herr förste vice talman! Vi erinra oss säkerligen alla från år 1924, då denna befattning i Berlin indrogs, hur utskottet då yttrade sig och hur riksdagen sedan gick med på det uttalandet, att utskottet härvid icke förbisåge, att ifall det bleve en gynnsammare utveckling ånyo i Tyskland, denna lantbrukskonsulentbefattning snart nog kunde komma att behöva ånyo tillsättas. Vi hade redan 1924 klart för oss, att detta indragande av befattningen var ett provisorium av ganska kort varaktighet. Förra året motionerades det om lantbrukskonsulentbefattningens tillsättande igen. Då svarade utskottet, att i brist på utredning ville icke utskottet vara med på en

*Ang.
lantbruks-
konsulenter
i London,
Berlin och
Riga.
(Forts.)*

Ang.
lantbruks-
konsulenter
i London,
Berlin och
Riga.
(Ports.)

sådan ågärd omedelbart; men det yttrade vidare, att det förväntade, att Kungl. Maj:t skulle med uppmärksamhet följa utvecklingen och, ifall så ansågs lämpligt, komma fram med förslag rörande befattningens återtillsättande. D. v. s., riksdagen uppdrog då åt Kungl. Maj:t att, om Kungl. Maj:t ansåge det behövt, komma fram med förslag i ämnet. Det är ingenting annat Kungl. Maj:t här gjort. Kungl. Maj:t har så att säga effektuerat det uppdrag, som riksdagen gav förra året, då nu Kungl. Maj:t efter undersökning funnit, att lantbrukskonsulentbefattningen i fråga är nödvändig. Nu säga reservanterna: Låt oss vänta åtminstone ett år till. Varför det? Icke därför att icke lantbrukskonsulentbefattningen i Berlin är nödvändig, ty därom äro alla ense, utan därför att man vill undersöka och se, om den befattning, vi hava i Riga, kan indragas och befattningshavaren där överflyttas till Berlin. Om det således skall vara någon mening med ett sådant uppskov, måste de, som äro med på uppskovet, tänka sig möjligheten och lämpligheten av att draga in befattningen i Riga. Utskottet anser emellertid en sådan åtgärd synnerligen olämplig. Det kan ju icke gärna komma i fråga, att sedan vi 1924 tillsatt en konsulentbefattning i Riga, vi två eller två och ett halvt år efteråt skulle draga in denna befattning. Man har knappt hunnit komma i ordning där ute, och förhållandena hava icke hunnit stabilisera sig. Det vore synnerligen olämpligt och fullständigt hållningslöst att på detta vis kasta yxan i sjön och handla utan minsta sammanhang. Det kan väl icke förnekas, att på andra sidan Östersjön hava vi ett oerhört stort fält för vår handel. Visserligen har den handeln icke utvecklats så, som vi väntat, att den skulle göra; men vi få komma ihåg, att allt där ute är så att säga stätt i jäsning. Det är ingen stabilisering vare sig beträffande de baltiska staterna eller Ryssland och Polen, som ligga bakom och med vilka denne lantbrukskonsulent skulle hava till uppgift att ordna förbindelserna.

Man säger, att man förlorar intet genom att vänta med att tillsätta befattningen i Berlin. Härtill vill jag invända, att man förlorar i alla fall en dyrbar tid. Där ute är det en ganska stark konkurrens från många håll. Det finnes sålunda alltid den risken, att vi komma på efterkälken. Detta tycker jag är risk nog. Hela denna sammankoppling för övrigt mellan lantbrukskonsulentbefattningarna i Berlin och i Riga är enligt mitt förmenande synnerligen olämplig.

Herr Sköld ser så hopplöst på handelsförbindelserna med Balticum och Ryssland. En sådan hopplöshet hade icke riksdagen 1924; då hade vi tvärtom de största förhoppningar och tänkte oss, att de affärerna skulle så att säga överglänsa affärerna på andra länder. Nu har denna hoppfullhet på en del håll övergått i den djupaste pessimism. Jag tycker för min del, att man bör icke gå upp och ned på det viset utan man bör taga saken något lugnare. Herr Sköld säger vidare, att vi tillsatte denna konsulentbefattning i Riga uti en kristidsstämning. Han själv var möjligen i någon kristidsstämning, men icke var vare sig jag, som föreslog detta, eller riksdagen i dess helhet i någon kristidsstämning, utan vi hade den fasta förhoppningen, att sedan förhållandena på andra sidan Östersjön kommit något i ordning, skulle vi få handelsförbindelser med länderna där. Det är alltså min förhoppning, att så också skall bli fallet i framtiden.

Det finnes således enligt mitt förmenande intet skäl att avvika från Kungl. Maj:ts förslag, till vilket jag för min del, herr förste vice talman, yrkar bifall.

Herr Johansson i Uppmålby: Herr talman, bara några få ord! Herr Pettersson i Bjälbo säger, att det är icke staten värdigt att efter några år indraga denna befattning. Jag vill säga, att vore det en enskild firma, som inrättat en agentur där ute men som märkt, att tendensen i ett par års tid varit sådan,

som jag nyss framhållit, tror icke då herr Pettersson i Bjälbo, att denna firma upptog till allvarligt begrundande, huruvida den fortfarande skulle offra pengar på denna representation eller flytta verksamheten till annan plats?

Herr Pettersson i Bjälbo säger, att förhållandena där ute icke hava hunnit att stabilisera sig. Jag säger, herr Pettersson i Bjälbo, att de äro på god väg att stabilisera sig i de baltiska staterna. Exempelvis ökade Lettland 1926 i förhållande till 1925 sin smörexport med 7,2 miljoner lats. Se vi på värdet av därifrån exporterade slaktdjur, så är det nära dubbelt 1926 mot vad det var 1925, eller det har gått upp från 3.5 miljoner till 6.7 miljoner lats. Det har sålunda nog stabiliserat sig, herr Pettersson i Bjälbo, men i en annan riktning, nämligen att de baltiska staterna kommit att ligga över Sverige och sälja till underpris till de svenska jordbrukarnas nackdel. Det hava vi fått känna på genom den stora importen av slaktdjur. Det har dock icke kommit oss konsumenter i Stockholm och andra orter till nytta, utan de, som vunnit, hava varit mellanhänderna, som köpt dessa odugliga djur. Det är omöjligt för jordbrukarna i Stockholms grannskap och andra orter att sälja, därför att man importerar från dessa länder. De hava överskott; det är helt naturligt. Men då tror jag icke, att det är stora utsikter för oss att skicka dit och sälja på dessa stater annat än industriartiklar. Detta tycker jag emellertid är en sak, som icke bör belasta nionde huvudtiteln utan som hör under handelsdepartementet. Där finnes emellertid ett område att taga vara på. Den största artikeln är exempelvis separatorer. Den stora firma, som säljer separatorer där ute, har dock egna ombud och till och med egna filialer därstädes. På samma sätt är det med lantbruksmaskiner. Men om man påstår, att bara därför, att man för två år sedan inrättade en befattning, det icke skulle vara staten värdigt att draga in den, så vill jag invända, att vore det någon annan än staten, som inrättat en dylik befattning, så droge han in den. Här anser man emellertid, att därför att det placerats en man där ute, skall platsen upprätthållas. Jag är säker på att det kommer att krävas domkrafter i framtiden för att indraga befattningen, även om man kan visa, att det icke är något för staten fördelaktigt resultat, som man vinner med att befattningen fortfarande upprätthålles. Den erfarenheten hava vi i riksdagen, att sedan man inrättat en befattning, kommer den ofta att bibehållas långt efter det att den icke längre är av behovet påkallad.

Jag vidhåller, herr förste vice talman, mitt yrkande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Johansson i Uppmälby, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 89 av utskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Ang. smör-
provningar
m. m.

Punkten 90, angående anslag till smörprovningar m. m.

Under punkten 90 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till statsbidrag till fortgående smörprovningar m. m. anvisa för budgetåret 1927—1928 ett extra reservationsanslag av 40,000 kronor.

I samband härmed hade jordbruksutskottet till behandling förehåft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen:

de likalydande motionerna nr 159 i första kammaren av herr *Nils Anton Nilsson m. fl.* och nr 247 i andra kammaren av herr *Weibull m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om allsidig utredning, huruvida och i vilken mån ytterligare åtgärder borde vidtagas för möjliggörandet för den svenska mejerihanteringen att förbättra sina produkters anseende inom de stora konsumtionsländerna och därmed åstadkomma ett för vårt land bättre ekonomiskt utbyte, samt att för riksdagen måtte framläggas de förslag, vartill sådan utredning kunde föranleda;

den i nästföregående punkt omförmälda motionen nr 112 i andra kammaren av herr *Adler m. fl.*, samt

motionen nr 194, likaledes i andra kammaren, av herr *Lilliecreutz*, vari föreslagits, att riksdagen, med avslag å Kungl. Maj:ts framställning under punkten 90, i vad den avsåge anvisande av medel för avlönande av 2 konsulenter vid smörprovningarna, måtte till understöd för avlönande av 10 mejerikonsulenter i huvudsaklig överensstämmelse med av lantbruksstyrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 4 oktober 1926 angivna grunder bevilja för budgetåret 1927—1928 ett extra förslagsanslag av 45,000 kronor.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning och med avslag å motionen II:194 ävensom å motionen II:112 i vad rörde anslag för anställande hos svenska smörprovningarna av två mejerikonsulenter till statsbidrag till fortgående smörprovningar m. m. anvisa för budgetåret 1927—1928 ett extra reservationsanslag av 40,000 kronor; samt

2) att motionerna I:159 och II:247 ävensom motionen II:112 i vad rörde punkten 90 i övrigt måtte i den mån de ej kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt icke föranleda någon riksdagens åtgärd.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr Weibull: Herr talman! Då jag detta år jämte mina medmotionärer återkommer med en motion i detta ärende, som gäller undersökning av möjligheterna för förbättring av mejeriprodukternas anseende i exportländerna, inte minst från prissynpunkt, är det närmast av den anledningen, att år 1926 smörpriset, särskilt på den engelska marknaden, gått så avsevärt ytterligare tillbaka, att man måste på något sätt söka få fram, vad orsaken härtill kan vara. Jordbruksutskottet har, liksom föregående år, följt lantbruksstyrelsen i det utlåtande, styrelsen i ärendet avgivit. Lantbruksstyrelsen uppgives däri säga, att vissa åtgärder blivit vidtagna, att ytterligare åtgärder skola vidtagas samt att utredning pågår. De åtgärder, som äro vidtagna, vågar jag påstå vara en följd av den motion, som väcktes i följ. Man kan sålunda numera ioke utan licens exportera icke runmärkt smör. Därmed är åtskilligt vunnet. Men även om man nu får fram en kvalitet såsom detta runmärkta smör, krävas dock effektiva åtgärder att bevara denna kvalitet, tills varan framkommer till konsumtionsorten; i detta fall närmast England. En enkel undersökning påvisar den ekonomiska betydelsen av en väl ordnad transport. Om man undersöker prisskillnaden mellan kvalitetsmör från Sverige och kvalitetsmör från

Danmark, kommer man till det förvånande resultat, som lantbruksstyrelsen själv i sin utredning påpekar med ledning av dagsnoteringar från Manchester under år 1926, att danskt smör av samma kvalitet som det svenska betalas med 3 kronor 28 öre per kilogram och det svenska smöret med 3 kronor 9 öre. Det finska smöret har nu skjutit över det svenska i pris; det är uppe i 3 kronor 11 $\frac{1}{2}$ öre per kilogram. Hur stor blir denna skillnad mellan det danska och svenska smöret på en årsexport av 15 miljoner kilogram? Såsom lantbruksstyrelsen påpekar, kommer man till att vi få nära 3 miljoner kronor mindre betalt för vårt kvalitetsmör än danskarna för sitt. Vad är orsaken till detta? Man har förut sagt, att Sverige har under kriget övergivit den engelska marknaden. Lantbruksstyrelsen säger emellertid, att så icke längre är förhållandet, utan engelsmännen taga gärna emot vårt kvalitetsmör. Vad är då orsaken till att vi inte kunna få betalt för kvalitetsmöret? Tydligt att kvaliteten drages ned. Lagerförhållandena och förhållandena vid transporten till England, vilket land jag fortfarande i mitt exempel räknar med som avnämare, äro långt ifrån tillfredsställande. Smöret kommer till Malmö. Där finns icke någon allmän lagerlokal med frysinrättning. Källarlokalen i hushållningssällskapets hus är den enda större lokal, som för viss skånsk smörexportförening är ordnad för förvaring av smöret. Man kan lätt förstå, att varma eller eljest olämpliga lokaler ej lämpa sig för att förvara en så ömtålig vara som smör. Beträffande transporten säger lantbruksstyrelsen, att en hel del motor- och ångfartyg äro inrättade med kylrum. Jag tror det är ett tiotal fartyg. Men när det är lägenhet endast en gång i veckan, så kan det hända att kvaliteten å den sändning, som därjämte fraktas å fartyg utan kylrum, blir avsevärt försämrad. Resultatet blir då, att vi åtminstone under den varma årstiden ofta få en försämrad vara på vår mycket ömtåliga exportmarknad i England. I Danmark har man gjort så, att man, allt efter det man därtill funnit anledning, skärpt exportvillkoren, för att man skall komma till den mest pålitliga kvaliteten. Såsom vi här i landet genom runmärke har man i Danmark genom lurmärke försökt komma till kvalitetsbestämmelser. Men man gör i Danmark undan för undan nya bestämmelser. Där har man redan ordnat med kylhus och betryggande transportmöjligheter. Så gör man också i Finland. Man har där i den exporthamn, över vilken det mesta smöret går, uppfört ett stort lagerhus, och transporterarna från Finland av smör ske blott med fartyg med kylrum. Man har alltså där garanterat kvalitetsmärkets bestånd fram till exportlandet. Jag anser, att man borde försöka nå detsamma här i landet. Då man har runmärkeskvaliteten, borde man försöka försvara densamma, så att den kan pålitligt gälla även när den kommer fram till exportlandet. Detta kan ernås endast genom vissa bestämmelser. Jag vill inte säga, att det skall vara lagbestämmelser, men andra betryggande former och utvägar böra och måste utfinnas. Runmärket skulle icke få lov att sättas på drittlarna med mindre dessa varit betryggande lagrade i lagerhus, och man måste skaffa garantier för att transporten till England blir ordnad på betryggande sätt, d. v. s. medelst fartyg med kylrum. Endast därigenom upprätthålles kvaliteten. Sedan har man visserligen att göra med försäljningsorganisationen i England. Har man emellertid en kvalitet att bjuda, kan man dock nå ett kvalitetspris. Danskarna ha insett och visat detta. Därför ha de från och med i fjol också infört en ny organisation. De märka sina drittlar precis på samma sätt som de märka sina exportägg, nämligen med datum. Den engelske importören kan således icke sälja i spekulativt syfte lagrad vara, som har undergått viss försämring. Införandet av denna datummärkning har visserligen krävt vissa omkostnader, d. v. s. engångsförluster, enär de lagrade partierna måst försälas till ett pris, lägre än det för den datummärkta varan.

Nu är emellertid anordningen med smöret i Danmark genomförd. Detta har

Ang. smör-
provningar
m. m.
(Forts.)

till resultat att spekulationslagring endast kommer att omfatta icke datummärkt vara. Vi stå i Sverige inför den faran, att vårt smör kommer att bli illa lagrat, och detta kanske under längre okontrollerbar tid, varigenom det blir försämrat. Man får då genast i England intrycket, att det svenska smöret är sämre än det danska, och man vill därför inte köpa detta smör annat än till lägre pris. Det betyder detsamma som att prisläget går ytterligare tillbaka. Det skulle icke förvåna mig, om vi för år 1927 komme in på ett underpris av 25 öre per kilogram i stället för 20 öre. Med en ökning av exporten till 20 miljoner kilogram blir det en förlust av 5 miljoner kronor i stället för med nuvarande underpris 3 miljoner kronor.

Det är dessa omständigheter, som gjort, att motionärerna känt sig oroliga över denna viktiga exports utveckling och tänkt sig möjligheten att få till stånd en allsidig utredning, varvid man skulle taga upp problemet i sin helhet, således både beträffande produktion, transport och försäljning. Jag betvivlar icke, att om man här i riksdagen väcker motion varje år, vi kunna få några förändringar till det bättre varje år och att vi kanske i bästa fall om sex eller sju år kunna ha en lika komplett organisation som Danmark har, genom vilken den i England kan sälja sin vara till högsta pris och till icke mindre än 50 % av hela den engelska konsumtionen i konkurrens med andra länders smör.

Då jag anser denna fråga vara av oerhört stor vikt, kan jag icke taga på mitt ansvar att göra annat än att trots ett avstyrkande, enhälligt jordbruksutskott å egna och medmotionärens vägnar, herr förste vice talman, yrka bifall till vår motion.

Herr Lilliecreutz: Herr förste vice talman! I egenskap av medmotionär å den motion, för vilken herr Weibull nyss redogjorde, och dessutom i egenskap av ensam motionär för motionen nr 194 skall jag be att få säga några ord.

Jag måste då först säga, att det ser ut, som jordbruket i år seglade i ganska skarp motvind. Som sådan vill jag då tyda, att nionde huvudtiteln, i varje fall mycket viktiga delar av den, kommit upp en sådant dag som i dag, då intressena av helt naturliga skäl måste vara ganska splittrade. Jag skall i likhet med de föregående talarna försöka fatta mig så kort som möjligt, men jag kan nog icke fatta mig så kort som en del av dem gjort.

Såväl de motionärer, som väckt den utredningsmotion, vilken nyss berördes, som den motion nr 194, vilken går ut på anställande av tio mejerikonstuler, hava byggt sin uppfattning därpå, att om vårt svenska jordbruk skall utvecklas och gå framåt, så måste det ske därigenom, att vi inrikta vår produktion i högre grad än hittills på den animala produktionen. För denna produktion har vårt land också alla förutsättningar. Den torde därför för oss vara den naturligaste. Skola vi emellertid rikta in vår produktion på animalisk sådan, krävas vissa åtgärder. Vi måste enligt mitt förmenande å ena sidan lägga själva produktionen ekonomiskt riktig, och å den andra måste vi söka undvika överproduktion på marknaden. Det sistnämnda torde kunna ske endast genom att vi anordna export av vår animala produktions alster. Lantbruksstyrelsen har ju åtskilliga gånger påpekat detta, och den har också sagt, att om vår export av smör och för övrigt alla animala produkter skall kunna ordnas, kräves undervisning och propaganda. Man har därför påvisat det trängande behovet av ökning av konsulentkrafterna.

Uti en skrivelse av den 4 oktober i fjol har lantbruksstyrelsen klarlagt denna fråga i så måtto. Den har visat situationen på den engelska marknaden, vår för närvarande förnämsta och naturligaste exportmarknad för smör. Den har också påvisat anledningen till det ogynnsamma läge, vår smörexport för när-

varande intager i jämförelse med andra länders. Den har slutligen också anvisat vissa vägar för undvikande av de olägenheter, som hittills varit förknippade med vår smörexport. Av denna utredning framgår, att vår smörexport nu lyckats nå upp till ungefär $\frac{2}{3}$ av vad den var före krigsåren. Förutom de många konkurrenter, vi hade att kämpa med före 1914 ha vi nu fått nya och utomordentligt energiska sådana. Vidare ha vi förutom de merkantila svårigheter, som alltid gjort sig gällande på den engelska marknaden, även fått nya, jag skulle nästan vilja påstå rent politiska sådana, förorsakade av vissa företeelser före och under kriget. Slutligen har styrelsen påvisat, vilket även av föregående talare berördes, att vi få betydligt sämre pris än en del av våra konkurrenter. Vi ha i Sverige länge varit vana vid, att vårt smörpris understigit danskarnas. Före kriget höll prisskillnaden sig åtminstone på en något så när rimlig nivå. Den utgjorde icke mer än mellan 0.6 och 3 öre, översteg aldrig 3 öre per kg., men den har under de sista åren blivit betydligt större. Marginalen uppgick 1926, som vi nyss hörde, till inte mindre än 19 öre till danskarnas förmån. Vad värre är, vi hava i finnarna fått en konkurrent, som gått förbi oss. Före kriget låg det finska smörpriset från 3 upp till 7 eller 8 öre under vårt. Föregående år stod det 2.9 öre över vår svenska notering. Detta är, mina herrar, ingen prestigefråga utan en rent ekonomisk fråga av rätt allvarlig betydelse. Lantbruksstyrelsen har särskilt påvisat, att trots det vår smörexport för närvarande är relativt låg, så innebär dock denna marginal mellan priserna å danskt och svenskt smör en årlig förlust för oss av nära 3 miljoner kronor. Vad är då anledningen till detta ogynnsamma läge? Den frågan har också lantbruksstyrelsen tydligt klargjort. Anledningarna kunna sammanfattas i: ojämnhet i kvaliteten, ojämnhet i tillförseln av svenskt smör och slutligen bristande anordningar vid själva försäljningen, alltså i fråga om det rent kommersiella. Sedan få vi av lantbruksstyrelsen anvisningar om vilka åtgärder, som böra vidtagas dels från det allmännas sida, dels från producenternas egen sida. Åtgärderna från det allmännas sida kunna sammanfattas i dels anstalter för och kontroll över att endast exportvärdigt smör utföres ur landet, dels ock att understöd från det allmänna lämnas för organiserande och åvägbringande av en målmedvetet ledd undervisningsverksamhet. Alla övriga åtgärder, säger lantbruksstyrelsen, och det med full rätt, måste påvila producenterna själva.

I utredningsmotionerna i denna fråga — två stycken, en av herr Adler m. fl., en av herr Weibull m. fl. — har hävdats, att statens medverkan är behövlig för ordnande av en växelverkan mellan dem, som på exportmarknaden ha att tillvarataga våra merkantila intressen och dem, som svara för informationsverksamheten här hemma. Jag tror att ingen, som allvarligt söker sätta sig in i smörexportfrågan, kan bestrida det riktiga i denna uppfattning.

I motionen nr 94, som nu föreligger till behandling, har jag dristat mig upp-taga lantbruksstyrelsens krav på stöd för den inhemska undervisningsverksamheten och begärt ett anslag till tio mejerikonsulenter. Vad har nu skett? Jag yrkar anslag för anställande av tio mejerikonsulenter med stöd av lantbruksstyrelsen, och jordbruksutskottet yrkar avslag å denna framställning, likaledes med stöd av lantbruksstyrelsen. Situationen är ganska egendomlig: lantbruksstyrelsen mot lantbruksstyrelsen. Utskottet för sin del förordar två konsulenter framför tio och väntar sig vissa erfarenheter av dessa. Utskottet säger, när det gäller motionen nr 194: »Utskottet anser sig härvid böra ansluta sig till Kungl. Maj:ts förslag, därvid utskottet vill erinra om lantbruksstyrelsens uttalande, att, om man ser närmast på den för närvarande mest aktuella frågan eller smörtillverkningen och särskilt smörexporten, den av Kungl. Maj:ts föreslagna åtgärden torde vara fullt tillfredsställande och måhända med hänsyn

Ang. smör-
provningar
m. m.
(Forts.)

till den erfarenhet på området, dessa konsulenter måste få, till och med att föredraga framför det i motionen II:194 upptagna förslaget.» Denna motion bygger, som sagt på lantbruksstyrelsens tidigare uttalande. Alltså, lantbruksstyrelsen och utskottet anse, att anställande av två konsulenter till svenska smörprovningarnas förfogande är att förorda framför anställande av tio mejerikonsulenter för bedrivande av upplysningsverksamhet. Man måste då fråga: Vad väntar man att dessa två konsulenter hos svenska smörprovningarna uträtta? Det få vi besked om på sidan 80 i utlåtandet. Det står »två konsulenter, vilka skulle hos provningarna anställas med uppgift att årligen besöka och övervaka de i provningarna deltagande mejerierna, i första hand dem, som tillverka exportsmör, ävensom, vid behov, de mejerier, vars smör givit anledning till anmärkning». — Ja, mina herrar, vad innebär det i realiteten, att de skola årligen besöka dem, som tillverka exportsmör? — Vi ha för närvarande 540 mejerier, som äro anslutna till svenska smörprovningarna. Huru många av dessa, som verkligen deltaga i exporten, kan jag tyvärr inte uppge, men jag skulle tro, att det är det stora flertalet. Alltså skulle två konsulenter, anställda på detta sätt, årligen besöka 540 mejerier och dessutom eventuellt andra mejerier. Då kan man fråga, är det inte även andra mejerier, som behöva hjälp. Jo, förvisso är det så. Vi ha i vårt land 646 andelsmejerier, och det vore väl meningen, att vi skulle försöka driva fram dem så långt, att även de kunde exportera sitt smör och inte behöva belasta hemmarknaden därmed. Vi ha förutom dessa 646 andelsmejerier 939 uppköps- och herrgårdsmejerier, och det vore väl också önskvärdt, om vi kunde komma därhän, att vi kunde bringa upp deras produktion så, att deras produkter kunde gå ut på exportmarknaden. Jag måste stödja mitt krav med ytterligare några siffror. Till våra andelsmejerier äro anslutna 75,600 medlemmar, till övriga 33,700. Vi ha sålunda för närvarande i det närmaste 110,000 smörproducenter. Är det tillräckligt, kan man då fråga, att anställa två konsulenter i svenska smörprovningarnas tjänst? Uppenbarligen icke! Kan då det av mig påtalade stora behovet bliva avhjälpt om tio konsulenter anställas, invänder man. Uppenbart icke — för all framtid och med en avsevärt stegrad export. Men dessa tio konsulenter måste dock kunna väntas göra fem gånger mer än de två, och jag vågar påstå, att, som det för närvarande är ställt, böra de kunna göra tio gånger så mycket. Hur skall det kunna vara möjligt för dessa två att i smörprovningarnas tjänst kunna uträtta vad de väntas skola uträtta? De skola väl, förmodar jag, vara placerade i Göteborg eller möjligtvis på någon annan plats, för att därifrån skickas ut till dessa många mejerier som behöva hjälp. Vad tar det för det första för tid att resa Sverige runt? Vidare, när konsulenter komma till mejerierna, komma de till för dem i regel fullständigt obekanta personer och i fullständigt obekanta förhållanden. Jag håller i det fallet före, att tio konsulenter, anställda i hushållningssällskapens tjänst, skulle kunna göra en helt annan nytta, även om man bortser från, att tiden för resor skulle väsentligt kunna begränsas för dem.

Av ganska stort intresse är att erfara, vad lantbruksstyrelsen säger om undervisningsverksamhetens betydelse för bedömande av denna fråga. Det finna vi på sidan 85, där det heter: »Genom den verksamhet, som bedrivs av smörprovningarna, har kvaliteten hos det svenska smöret säkerligen avsevärt förhöjts, och i och med de senast utfärdade bestämmelserna rörande runmärkets användning har enligt lantbruksstyrelsens mening gjorts vad av det allmänna för närvarande kan göras i fråga om kontroll över kvaliteten hos det svenska exportsmöret.»

Sedan tillägger lantbruksstyrelsen: »Hela frågan om smörets kvalitet är dock givetvis icke löst. Alla föreskrifter om kontroll och fordringar å svenskt smör hjälpa icke, därest icke mejerierna genom upplysningsverksamhet och

handledning hjälpas till rätta, där svårigheter uppstå vid deras smörtillverkning.» — Alltså, statsåtgärder båta föga, menar lantbruksstyrelsen, därest icke producenterna själva taga saken i egna händer. För att de skola kunna göra det med erforderlig kläm, fordras ganska grundlig undervisningsverksamhet.

På sidan 87 säger lantbruksstyrelsen: »Dessa förhållanden» — det hänvisas till smörtransporternas ändamålsenliga anordnande och smörhandelns organisation — »äro av sådan natur, att de knappast kunna nämnvärt påverkas från det allmänns sida utan ett alltför starkt ingripande i den enskildes fria bestämmanderätt, och deras tillrättläggande måste sålunda ske uteslutande genom smörproducenterna och smörexportörerna själva.»

Lantbruksstyrelsen har alltså själv på det bestämdaste sagt ifrån, att, därest vi skola få någon rätsida på smörexporten, måste producenterna taga saken i egna händer, häruti stödda av en ordnad undervisningsverksamhet, ledd av sakligt kunniga fackmän. När nu jordbruksutskottet med allt skäl i världen, och jag skall visst inte bestrida det, stödd av lantbruksstyrelsen, föreslår avslag å motionerna, så säger det på sidan 90: »Enligt vad som framgår av lantbruksstyrelsens ovanberörda utlåtande följer styrelsen med oavlåtlig uppmärksamhet förhållandena på ifrågavarande område och har, så vitt utskottet kan finna, redan vidtagit eller föreslagit åtskilliga för befordrande av ifrågavarande syfte betydelsefulla åtgärder.» Utskottet fortsätter: »De i förevarande motioner påtalade förhållandena synas därvid ock hava varit föremål för styrelsens överväganden.»

Ja, mina herrar, skola vi alltså slå oss till ro i medvetande om, att lantbruksstyrelsen har sin uppmärksamhet fäst på dessa förhållanden och att de fortfarande lära bli föremål för styrelsens överväganden? Ja, jag skulle vara med om den saken, om jag vore alldeles bestämt säker på att lantbruksstyrelsen, när den gör några positiva framställningar, sedermera inte tar dem tillbaka igen.

Med ledning av vad jag nu framfört, undrar jag, om det inte finns ganska starka skäl inte bara för en utredning sådan som den, vilken är begärd i motionerna av herrar Adler och Weibull m. fl. utan även för anställande av tio konsulenter i hushållningssällskapens tjänst i stället för de två av utskottet förordade konsulenter. Det är både märkligt och glädjande, kan jag säga, att man i utskottets utlåtande denna gång icke träffar på det gamla uttrycket »det statsfinansiella läget». När utskottet inte använt detta uttryck, skall jag, herr förste vice talman, anhålla att få begagna mig av det. Jag undrar, om inte just det statsfinansiella läget kräver, att man anslår 45,000 kronor till anställande av tio mejerikonsulenter i stället för 20,000 kronor till anställande av två konsulenter.

I anslutning till vad jag sålunda anfört skall jag, herr förste vice talman, be att få yrka avslag å utskottets hemställan under punkt 1) i utskottets utlåtande, i vad rör anvisande av anslag till två konsulenter hos svenska smörprovningarna, men att det utav utskottet förordade anslaget i övrigt måtte beviljas samt min motion nr 194 i andra kammaren bifallas.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr förste vice talman! Då jag antar, att kammarens ledamöter önska, att debatterna i dag skola bli så korta som möjligt, då ju litet var redan börjat stå på resande fot, skall jag inte mycket förlänga debatten utan inskränka mig till att med några få ord yrka bifall till utskottets förslag. Utskottet har följt Kungl. Maj:t, som begärt anslag för tillsättande av två mejerikonsulenter hos svenska smörprovningarna. Vad motionerna beträffar ber jag att få hänvisa till lantbruksstyrelsens utlåtande. Den föregående ärade talaren trodde, att om man hade tio konsulenter, så skulle de kunna uträtta tio gånger så mycket. Men jag vill säga, att jag tror

Ang. smör-
provingar
m. m.
(Forts.)

inte, att allt blir avhjälp blott man tillsätter nya tjänstemän, utan här få nog producenterna själva gripa in och försöka förbättra det svenska smöret. Han sade också, att utskottet brukar tala om de statsfinansiella skälen. Ja, sådana föreligga nog alltid. Jag tror, att man bör akta sig för att tillsätta nya tjänster, om man inte är riktigt säker på att man får valuta för pengarna.

Jag yrkar således bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav till en början propositioner beträffande mom. 1 av utskottets hemställan, nämligen dels på bifall till utskottets däri gjorda hemställan, dels ock på bifall till det av herr Lilliecreutz under överläggningen framställda yrkandet; och blev utskottets hemställan i förevarande moment av kammaren bifallen.

Vidare framställde herr förste vice talmannen propositioner beträffande mom. 2, såvitt momentet avsåge motionerna I:159 och II:247, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i berörda del, dels ock på bifall till förenämnda motioner; och biföll kammaren utskottets hemställan i nu förevarande del.

Slutligen blev på herr förste vice talmannens därå givna proposition utskottets hemställan i mom. 2 i övrigt av kammaren bifallen.

Punkterna 91—93.

Lades till handlingarna.

Punkten 94.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 95 och 96.

Lades till handlingarna.

Punkterna 97 och 98.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. premielån till
egnahems-
låntagare. Vid härpå skedd föredragning av *punkten 99*, angående premielån till egnahems-låntagare, begärdet ordet av

Herr **Osberg**, som yttrade: Herr talman! Jag har tillåtit mig att väcka en motion om höjande av anslaget till premieringslån till egnahemslåntagare från nuvarande 650,000 kronor med 350,000 kronor till 1 miljon kronor. Jag gjorde en likadan framställning i fjol i riksdagen, men den rönste samma öde som nu. Jag höll då en rätt ingående kritik över utskottets beslut. Jag skall nu inte göra det i år. Vid behandlingen i fjol lovade mig den dåvarande jordbruksministern under hand, att han, därest han satt som statsråd vid uppgörandet av nästa års statsbudget, skulle föreslå en höjning av detta anslag till 1 miljon kronor. Han sade, att han hade beaktat spørsmålet så mycket, att han skulle taga det steget. När nu den nuvarande jordbruksministern sitter här på regeringsbänken, vill jag uttala den förhoppningen, att även han skall kunna tänka sig att göra detsamma, därest han sitter kvar vid uppgörandet av nästa års budget, vilket jag livligt önskar, att han skall få göra. När man varje år behöver begära rätt stora belopp för arbetslöshetens bekämpande, så tycker jag, att detta är ett sympatiskt sätt att komma fram till att i någon mån avhjälpa något av denna arbetslöshet. Vi måste, som jag sade i remissdebatten, vidtaga åtgärder för att avhjälpa denna. Och jag tror som sagt,

att det här är ett mycket sympatiskt sätt att komma fram i den riktningen. Och det blir ingalunda bortkastade pengar, ty naturligtvis komma landets tillgångar att stiga i den mån man upphjälper denna rörelse på ett försvarbart sätt.

Jag skall, herr talman, inte yrka bifall till min motion utan endast uttala den förhoppning, att vederbörande statsråd vid nästa tillfälle skall upptaga detta spörsmål och höja anslagsbeloppet, till den gräns jag tillåtit mig föreslå.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 100 och 101.

Lades till handlingarna.

Härpå föredrogs *punkten 102*, angående anslaget till befrämjande i allmänhet av fiskerinäringen; och anförde därvid:

Herr **Fjellman**: Herr talman, mina damer och herrar! Jag har erhållit talmannens tillstånd att vid denna punkt beröra även något av det, som egentligen borde komma i den nästa. De frågor som beröras i dessa båda punkter ha nämligen ett visst sammanhang med varandra.

Det är få länder i Europa, som ha så rika möjligheter att kunna få ett givande sötvattensfiske som just vårt land; men det är nog heller intet, som utnyttjar dessa möjligheter så litet som just vårt land. Sötvattensfisket är av tre slag, nämligen flodfiske, insjöfiske och dammkultur. På intet av dessa områden ha vi ens tillnärmelsevis utnyttjat våra möjligheter. Fisket i våra sjöar och floder går med varje år tillbaka, och det ligger miljoner hektar vattenfylld mark väntande på att bli gjord givande för ägarna.

Jag skall härefter först säga några ord om flodfisket. 1918 års vattenlag innehåller bestämmelser för fiskets skydd, särskilt flodfiskets, men dessa bestämmelser ha icke infriat de förhoppningar man hade på desamma. Flodfisket, framför allt laxfisket, går med varje år tillbaka. Jag har sett en del statistiska uppgifter från några år sedan och där funnit, att under en femårsperiod vi fått importera lax för inte mindre än 1,600,000 kronor om året. Jag tror, att förhållandena äro t. o. m. sämre nu än vad de voro då. Lyckligtvis tycks man nu ha uppfunnit ett medel, som i väsentlig mån skulle kunna förbättra vårt laxfiske.

När laxen blir lekmogen, söker den sig enligt naturens ordning uppför den flod, där den tillbringat sina första levnadsår, arbetar sig uppför vattenfallen tills den kommer till de översta sandbankarna. Där lägga honorna sin rom, över vilken sedermera hanen uppifrån strömmen begjuter sin mjölke. En hel del romkorn bli på detta sätt befruktade och ligga sedermera några månader innan de kläckas. Vad inträffar då? Jo, rovfiskar, särskilt laken och ålen, äta upp de flesta av de befruktade äggen, och det blir endast ett ringa antal kvar. Dessa kläckas sedermera ut. De små ynglen stanna kvar där uppe några år, tills de, ungefär på det tredje året, söka sig ned till havet. De stöta då på turbingallren och bli ihjälslagna och ytterst få komma ut till havet. Detta är huvudsakligen grunden till, att vårt laxfiske blivit så förstört som det nu är. För att råda bot härför har man anordnat några fiskodlingsanstalter och kläckningsanstalter, i Västerbotten och Västernorrland på ett par ställen, vid Älvkarleö, vid Mörrumsån och i Halland, men detta har icke givit det resultat man hoppats på. Utomlands har man gjort försök i stor stil på liknande sätt. Det är särskilt mycket intressant att taga del av vissa statistiska uppgifter från Mariagerfjorden i Danmark. Där har man kommit till ett märkligt resultat. Man har kommit underfund med, att om

*Ang.
premielån till
egnahems-
läntagare.*

(Forts.)

*Ang.
befrämjande i
allmänhet av
fiskeri-
näringen.*

Ang.
befrämjande i
allmänhet av
fiskeri-
näringen.
(Forts.)

man uppföder ynglet ett, två, kanske tre år i dammar och sedermera släpper ut dessa små fiskar, så ger fisket om några år proportionsvis mycket mer. Detta har givit anledning till att tänka ut, hur vi skulle kunna ordna förhållandena i vårt land, så att vi skulle kunna återställa laxfisket i ett något så när gott skick. Om man kunde tänka sig, att man vid våra laxkläckningsanstalter kunde kläcka ut ett tillräckligt antal romkorn, och man sedermera kunde transportera ynglet till de floder, där laxfisket behöver förbättras, och om man därstädes skulle kunna ordna dammar, där man kunde förvara detta yngel i ett, två, eller möjligen tre år och sedan släppa ut de små fiskarna, skulle man kunna ha förhoppningar, att vår laxfråga skulle kunna bli ordnad. Transportfrågan är naturligtvis ytterst svår. Jag har anledning att förmoda, att den utredning, som Kungl. Maj:t verkställer angående denna fråga, kommer att peka i den riktning, jag nyss antydde.

Jag skall nu säga några ord om vårt insjöfiske. Denna gren av vårt söt-vattensfiske är den, som allmänheten är mest intresserad av. Man fiskar år efter år, och det blir mindre och mindre fisk i sjöarna. Man fiskar på samma sätt och med samma sorts redskap som man gjorde för hundra år sedan. Jag hörde, under ett föredrag för en tid sedan — vid lantbruksveckan — att det går så långt, att i vissa sjöar i Sverige man ännu använder sig av metkrokar av frä. Om någon vill förbättra fisket, så möjligen lägger han ut några vasar, eller köper några tusental gädd- eller gösyngel och släpper ut i sin sjö, men i nio fall av tio misslyckas dylika förbättringsförsök fullständigt. Det duger icke att planlöst söka åstadkomma en förändring. Varje sjö har en viss prestationsförmåga. Varje sjö kan frambringa en viss fisktillväxt. För att man skall uppnå denna måste fiskbesättningen och fiskkombinationen vara rätt avvägda. Här måste man bygga på de vetenskapliga försöksresultat, som experimenterats ut. Man måste tänka på sjöns naturbeskaffenhet, dess botten och näringsämnen. Man måste studera den lägre växt- och djurvärlden, varav hela den högre faunan är beroende. Så tillkommer det en annan sak. Man får, innan några som helst anstalter göras, undersöka i vad mån man kan behärska och fiska ut sjön. Detta beror på om botten är sådan, att den är framkomlig för släpredskap överallt eller endast på vissa ställen. I sjöar av det förstnämnda slaget fiskar man ut all rovfisk och ersätter den med karp, sutare, sik och ävenledes gös, som visserligen är en rovfisk men är synnerligen värdefull. I andra sjöar får man nöja sig med att gradvis söka minska de mindervärdiga fiskarterna och öka de värdefullare.

Södra Sveriges fiskeriförening har sedan en längre tid arrenderat några sjöar i Skåne, och där kan man tydligt se, vad ett rationellt bedrivet fiske kan åstadkomma. Fiskeriföreningen har arrenderat dels ett sjösystem i närheten av Ystad och dels det s. k. Börringesystemet. I det förra sjösystemet fick man tidigare knappast annat än en smula ål, men sedan föreningen studerat sjöarna ordentligt och behandlat dem på olika sätt, ha dessa blivit synnerligen värdefulla och äro nu fyllda av värdefulla fiskstammar, när de efter tio års tid lämnas tillbaka till sina ägare. Man har i vissa av fiskeriföreningens sjöar kunnat fiska ända upp till 25, 30 kg. per hektar årligen. Ser man på andra sjöar i vårt land, så torde medelsiffran vara ungefär 2.5 kg. per hektar. Vänern gav för några år sedan 1.4, Vättern 0.7 och Mälaren 2.7 kg. per hektar. Icke ens 30 kg. per hektar är emellertid något över sig; i Tyskland och Schweiz finns det sjöar, som giva ända till 70 kg. per hektar.

Ett annat märkligt sjösystem, som fiskeriföreningen haft hand om, är, som jag nämnde, Börringesystemet. Där finnas två sjöar, Hafgårds- och Börringe-sjöarna, som se ut ungefär på samma sätt vad såväl vatten som botten och vegetation beträffar. Den ena sjön är rikt givande, men ur den andra har man tidigare icke fått någonting att tala om. Föreningen kom emellertid snart

underfund med var felet låg hos den sistnämnda. Jo, hela denna sjö var så att säga överbefolkad av en liten förkrymt braxenart, som var oduglig till människoföda. Uppgiften för föreningen blev då till en början att taga bort så mycket som möjligt av detta braxenbestånd och sedan släppa in gös. Efter tre eller fyra års arbete har förekomsten av gös tilltagit i stor utsträckning, och om några år kommer antagligen sjön att ha ett gösfiske av synnerligen högt värde; den blir kanske en av vårt lands allra rikaste och bästa gössjöar.

Den intressantaste delen av sötvattensfisket är dammkulturen. Här kunde oerhört mycket göras. Vi äga flera miljoner hektar vattensjuk mark, som nu är alldeles improduktiv men som mer eller mindre lätt kunde göras värdefull. Jag skall taga ett par exempel på denna sak som jag läst i tidskrifter, utgivna av S. Sv. Fiskeriförening.

En småbrukare i Kronobergs län anlade en damm om 9 hektar för en kostnad av 800 kronor. Under en period av tre år har den lämnat ett genomsnittligt årligt netto av 1,300 kronor. En annan damm på 2,5 hektar lär ha lämnat en årlig vinst av 471 kronor. Marken gav förut intet.

Dambottnarnas periodvisa användning för växtodling och fiskproduktion har visat sig i hög grad fördelaktig. Man har gjort försök härmed vid Aneboda och gjort ganska märkliga upptäckter. Tvenne precis lika stora dammar erhöilo lika stora fiskbesättningar. Den ena dambottnen hade förut varit gräsvall och dessförinnan besädd med havre, den andra däremot hade stått under vatten. Resultatet blev, att den förra gav en fisktillväxt av 221 kg., den senare 104 kg. Den ena gav sålunda dubbelt så stor avkastning som den andra. Man kan även förstå, att allt det slam, som uppstår på dambottnen, är gynnsamt för växtodling.

På mångfaldiga ställen i vårt land skulle man kunna låta fiskodling ingå i den regelrätta växtföljden. Detta bedrivs med stor framgång i bl. a. Tyskland. Dammhushållning måste hos oss drivas som en mer eller mindre omfattande binäring till jordbruket, men som sådan skulle den kunna lämna lantbrukaren ett ingalunda föraktligt ekonomiskt stöd.

Till bevis om hur oerhört efterblivet vårt land är i produktion av både insjöfisk och dammfisk, ber jag få påpeka följande. Holland, till arealen så stort som Småland och med en folkmängd ungefär som Sveriges, exporterade år 1924 till Tyskland, England och Belgien 2,854,000 kg. insjöfisk, därav omkring 350,000 kg. dammfisk. I höstas skulle man hos oss göra ett försök att exportera fisk från Småland till Tyskland; man var på det klara med att om det visade sig, att fisken kunde levande ditföras, utan att behöva förvaras i vatten, så skulle exporten bli ekonomiskt givande. Man lyckades samla ihop 800 kg. sutare; *det var allt man kunde uppdriva i hela Småland*. Experimentet lyckades, i det att fisken levde under 44 timmar, packad i lådor med halm, som ibland under resan vattenbegöts. Man kunde sedan sälja partiet med en mycket god vinst. Affären kunde emellertid ej upprepas av det skäl, att fiskodlarna i regel lagt upp med denna verksamhet och sätt igen dammarna, då tillräcklig avsättning för fisken icke kunde erhållas på fiskmarknaden.

I andra länder har man sedan lång tid tillbaka förstått nödvändigheten av att hava en på vetenskaplig grund byggd organisation för landets sötvattensfiske. Professorer och andra lärarekrafter äro anställda vid universiteten och de fiskbiologiska anstalterna; laboratorier och försöksanstalter finnas överallt.

1917—1920 års kommitté föreslog för vårt land en central fiskundersökningsanstalt i trakten av Stockholm och tre lokala försöksstationer, en för Norrland, en vid Mälarbäckenet och en i södra Sverige. Av allt detta ha vi ingenting mer än den sistnämnda, den vid Aneboda, som tillkommit på privat väg men är understödd av staten.

Aneboda står i vetenskapligt avseende synnerligen högt och är bekant även

Ang.
befrämjande i
allmänhet av
fiskeri-
närings-
(Forts.)

Ang.
befrämjande i
allmänhet av
fiskeri-
näringen.
(Forts.)

utom vårt lands gränser både för den limnologiska forskningen och den rent fiskbiologiska försöksverksamheten. De sista åren ha varit bistra för Aneboda, men i höstas inträdde vid utfiskningen — sålunda *efter det föreningen* begärt sina anslag av staten — en ljusning. Resultatet av årets verksamhet kan — i olikhet med vad som sker vid en växtförädlingsanstalt — ej ens tillnärmelsevis under sommaren överblickas utan detta är möjligt först när dammarna uttappats. I höstas löste man de tvenne mest betydelsefulla frågorna, nämligen exporten på Tyskland av sutare och uppdragandet av en hårdig karpstam, som kan stå emot den svåra farsot, som gått fram över karpn i vårt land, »daktylogyrusmasken»; denna har nämligen gjort så mycket ont, att de flesta lantbrukare icke brytt sig om att fortsätta fiskodlingen. Karpn är för övrigt den enda dammfisk, som går i den svenska marknaden; den andra dammfisken, sutaren, har man förut upphört att odla i större utsträckning på grund av svårigheterna med exporten. Nu kan man emellertid åter börja odla dammfisk med förtjänst, och om detta kan bringas till allmänhetens kännedom, om man kan få våra lantbrukare att förstå vad som ligger bakom allt detta försöksarbete, så är mycket vunnet. Detta är för närvarande föreningens förnämsta mål.

Att begära anslag till nya upplysningskurser, när staten uppgjordes i somras, kunde naturligen föreningen ej göra, då man ej hade några särskilda resultat att påvisa. Man har under de senaste åren haft svårt att få lämpliga elever till fiskerikurserna, men i höstas har det visat sig ett växande intresse för saken, sedan det dunstat ut, att lyckliga resultat uppnåtts.

Jag har här sökt redogöra för vårt sötvattensfiske såsom det för närvarande ter sig. Denna fråga är av så vital betydelse, att staten förr eller senare måste taga hand om densamma. Det som nu synes mig intressantast och viktigast är just det spörsmål, som jag här sist berört, nämligen dammfisket, dels därför att vårt folk icke förvärvat tillräcklig kännedom om denna sak och dels därför att vi här ha det område, där vi enligt min mening kunna hemföra de största nationalekonomiska vinsterna. Jag har, herr talman, icke något yrkande.

I detta yttrande, under vilket herr andre vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr *Olsson* i Berg.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 103, angående anslag till Södra Sveriges fiskeriförening.

Ang.
anslag till
Södra Sveriges
fiskeri-
förening.

Under punkten 103 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till understöd åt Södra Sveriges fiskeriförening anvisa för budgetåret 1927—1928 såsom extra anslag dels såsom bidrag till föreningens upplysningsverksamhet 8,650 kronor, dels och såsom bidrag till föreningens fiskeribiologiska undersöknings-, försöks- och fiskodlingsverksamhet 17,350 kronor eller tillhopa 26,000 kronor.

I samband härmed hade jordbruksutskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 116, av herr *Fjellman m. fl.*, däri föreslagits, att till Södra Sveriges fiskeriförening, utöver det i Kungl. Maj:ts proposition föreslagna anslagsbeloppet av 26,000 kronor, för räkenskapsåret 1927—1928 måtte beviljas

1. 1,400 kronor för uppodling av vissa dammområden i Aneboda m. m.;
 2. 600 kronor för anordnande i Aneboda av 2 st. kostnadsfria 4 dagars kurser i dammhusställning för lantbrukare ävensom en likaledes kostnadsfri 4 dagars kurs för länsfiskeritjänstemän i odling av olika slags insjöfisk m. m.;
- samt

3. 3,000 kronor att efter prövning av föreningens styrelse användas dels för propaganda rörande dammkultur, insjöfiske m. m., dels för undersökning av för dammhushållning lämpliga marker m. m. och att sålunda det av Kungl. Maj:t äskade anslaget till Södra Sveriges Fiskeriförening för räkenskapsåret 1927—1928 måtte fastställas till 31,000 kronor.

Ang.
anslag till
Södra Sveriges
fiskeri-
förening.
(Forts.)

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte med avslag å ovanberörda motion bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Lorichs*, *Boberg*, *Petersson* i Bjälbo, *Andersson* i Grimbo och *Elof B. Andersson*, som ansett att utskottet bort tillstyrka den i ämnet väckta motionen.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr Lorichs: Herr talman! Under denna punkt har herr Fjellman och med honom en hel del andra av kammarens ledamöter väckt en motion, vari de begära anslag på 5,000 kronor till Södra Sveriges fiskeriförening, utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit. Utskottet har avstyrkt detta, men det finnes, som av en föregående talare sagts, några reservanter, som ansett, att denna förening utfört ett så stort och gott arbete, att den väl kunde vara värd att få något extra understöd, då den nu varit utsatt för olyckor och missöden. Den har, efter vad jag kunnat höra av den föregående talaren, lyckats övervinna dessa svårigheter, men den har naturligtvis under tiden förorsakats olägenheter, bl. a., som han antydde, därigenom att den dyrbaraste fisksorten, d. v. s. karp, icke kunnat odlas, därför att den råkat ut för en sjukdom, orsakad av en bakterie, varför man har använt dammarna till odling av mindre dyrbara fiskar för att dock få någon nytta av desamma. Nu ha, som sagt, dessa svårigheter övervunnits, dels genom uppfödandet av en livskraftig karpstam, motståndskraftigare för sjukdom, och dels därigenom, att man nu kan få avsättning för sutare till Tyskland, därför att man kan få fisken levande till avsättningslandet utan att hålla den i vatten, endast genom att täcka den med våt halm. Sutare kan nämligen icke vinna avsättning i Tyskland annat än i levande tillstånd. Att transportera den i vatten har visat sig för dyrt. Allt detta gör, att man kan hoppas, att fiskodlingen kan komma upp igen. Men under tiden har naturligtvis föreningen ekonomiskt lidit förluster. Det är därför, som reservanterna ansett, att man nu kan gå den tillmötes, trotsa utskottets invändning, att föreningen icke begärt dessa anslag. Herr Fjellman har angivit orsaken därtill, nämligen att föreningen inte kunde förutse vid tidpunkten för utgiftsstatens uppgörande, att man skulle lyckas så bra, som det nu visat sig att man gjort, med karpdammarna. För att det nu icke skall behöva gå ännu ett år förlorat, så behöver föreningen detta lilla anslag. För min del anser jag, att det är så anspråkslöst och att det kan göra så stor nytta, att jag icke kan vara med om att avslå det.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av mig jämte några andra i utskottet.

Herr Johansson i Uppmälby: Herr andre vice talman! Kungl. Maj:t och utskottet ha, synes det åtminstone mig, ställt sig välvilliga till Södra Sveriges fiskeriförenings önskingar, då de tillstyrkt, både Kungl. Maj:t och utskottet, det belopp, som föreningen begärt, 26,000 kronor. Utskottet har ansett sig icke kunna gå längre och följaktligen icke kunna biträda den motion, som går längre. Den föregående ärade talaren sade, att föreningen icke kunnat överblicka anslagsbehovet vid den ifrågavarande tidpunkten. Det är här tre poster, som motionärerna begära, nämligen anslag för uppodling av vissa damm-

Ang.
anslag till
Södra Sveriges
fiskeri-
förening.
(Forts.)

områden, anslag för anordnande av fyra dagars kurser i dammhusållning och anslag för användande av propaganda rörande dammkultur m. m. Nog bör detta vara sådana saker, som en sådan förening, om den arbetar på lång sikt, bort kunna vara på det klara med redan i augusti eller september förlidet år. Utskottet har tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag och Kungl. Maj:t har förordat vad föreningen begärt. Följaktligen anser jag, att det icke är många framställningar under nionde huvudtiteln, som blivit så välvilligt behandlade som denna.

Jag ber därför, herr andre vice talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Fjellman**: Herr talman! Jag ber att få säga några ord med anledning av den siste ärade talarens yttrande.

Man tycks ha utgått ifrån, att föreningen skulle kunna ingå med denna begäran, när den gjorde upp sin utgiftsstat, och sålunda kunnat lämna in anhållan härom till Kungl. Maj:t redan i somras. Men, som jag förut sagt, låg verksamheten i somras fullständigt i dödvatten. Det var ingen idé för föreningen att begära det då! Resultatet av dess verksamhet visade sig ej förr än på hösten. Föreningens syfte är i huvudsak att bedriva fiskbiologisk försöksverksamhet samt härigenom draga upp härdiga fiskstammar, som sedermera skola säljas till odlare. Denna sistnämnda försäljning är det enda, som bereder den någon inkomst. Nu har man icke brytt sig om att i den utsträckning, som man annars tänkt sig, försöka draga upp karp. Den har nämligen dött, och sutarna har ingen velat köpa i vårt land, när man skickat dem ut till försäljning. Men dessa tvenne problem äro nu lösta, som jag förut påpekat.

Jag har begärt en summa för uppodling av nya dammområden. Detta beror på, att när man ej kunde odla dammfisk, lade man om produktionen i de gamla dammområdena och drog fram sättfisk för insjöar i stället. Där har man fått fram både sik och gös i ganska stor mängd. För att bibehålla denna produktion av insjöfisk och samtidigt kunna återgå till det gamla dammfisket är man nödsakad att lägga sig till med en del nya markområden.

De kurser, för vilka man begär anslag, gå in som ett led i den propaganda, som man tänkt sig. Dessa kurser voro ju förr icke så nödvändiga, när man icke hade några betydelsefullare resultat från verksamheten att meddela eleverna, då förefanns ej så stor anledning att begära anslag till dessa kurser.

Föreningens mål är att kunna frigöra sig från allt beroende av statsunderstöd, och den hoppas kunna göra det om en del år, om staten nu vill understödja den så kraftigt, att odlingen tar fart. Detta kan ske nu, i stället för att man skulle vänta härmed till nästa år. Frågan har därför framförts genom mig nu i avsikt att kunna påskynda saken.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till motionen och propositionen i denna punkt.

Med herr Fjellman förenade sig herrar *Wallerius* och *Holmström* i Gävle.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag vill endast med några ord fästa uppmärksamheten vid vikten av, att något göres för sötvattenfiskets främjande, och jag tror, att det är synnerligen välbetänkt att bevilja det anslag, som här begärts.

Jag upprepar, vad jag här tidigare en gång erinrat om, nämligen att 8 % av Sveriges areal är täckt av sötvatten och att den enda inkomst, som kan vinnas därav, är den av fiske. Jag erinrar om, att detta under de senaste årtiondena har varit i hög grad försummat, och att det är en fråga av betydande

ationalekonomisk räckvidd, att något göres för att förbättra vårt sötvattenfiske. Detta kan väsentligen ske därigenom, att man inriktar sig på systematiska undersökningar i fråga om sötvattensbiologi, och dessa undersökningar kunna främjas av den förening, för vilken här begärts anslag.

Det är därför, herr talman, som jag för min del på det livligaste yrkar bifall till motionen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkt 103 av utskottets förevarande utlåtande, nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 104—106.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 107 och 108.

Lades till handlingarna.

Punkterna 109—115.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 116—118.

Lades till handlingarna.

Punkterna 119—121.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 122—124.

Lades till handlingarna.

Punkterna 125—127.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 128.

Lades till handlingarna.

Ang.
anslag till
Södra Sveriges
fiskeri-
förening.
(Forts.)

Punkterna 129 och 130.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 131.

Lades till handlingarna.

Punkterna 132 och 133.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 134.

Lades till handlingarna.

Punkterna 135—141.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 142.

Lades till handlingarna.

Punkterna 143—158.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 159.

Lades till handlingarna.

Punkten 160.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 161.

Lades till handlingarna.

Punkten 162.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 4.

Vidare föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående tillfälliga löne-tillägg åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare i vad rör jordbruksärenden; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 5.

Härefter föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 32, angående reglering av utgifterna för kapitalökning för budgetåret 1927—1928 i vad angår jordbruksärenden.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkterna 4 och 5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 6.

Vid nu skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till nyodling och betesförbättring å ofullständiga jordbruk, begärdes ordet av

*Ang.
statsbidrag till
nyodling och
betes-
förbättring å
ofullständiga
jordbruk.*

Herr **Lövgren** i Nyborg, som yttrade: Herr talman! Jag har givetvis inset att erinra mot jordbruksutskottets förslag på denna punkt i fråga om den sak vi här behandla. Men jag är i någon mån förvånad över, att ej jordbruksutskottet i samma betänkande har behandlat en motion av herr Brännström och mig angående odlingsbidrag till kronatorpare eller, rättare sagt, odlings- och skogstorpore i det nordligaste länet, ty det förefaller mig, som om dessa saker hängde ihop. Men jag kan ju lugna mig i förhoppning om, att jordbruksutskottet sedermera kommer med ett utlåtande, som går på bifall till denna motion. Men skulle ej så bli fallet, måste jag säga, att det är något märkvärdigt, att man från jordbruksutskottets sida går på bifall till detta, men lämnar den motion vi väckt utan avseende.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Föredrogos vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse samt förlängd giltighetstid av avlöningsreglementet för tjänstemän vid domänverket m. m.;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av avkastningen av statens hästavelsfond;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändring i grunderna för förvaltningen av vissa kronan tillhöriga vattenfall;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss del av Västgöta och Skaraborgs regementens förutvarande mötesplats Axvalls hed; och

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa tullverket tillhöriga jordlotter i Norrtälje.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8.

Å föredragningslistan var härpå uppfört jordbruksutskottets utlåtande, nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till byggmästaren E. Jonsson i Malåträsk i anledning av förluster å byggnadsarbeten för domänverkets räkning.

*Ang.
ersättning till
byggmästaren
E. Jonsson för
förluster
å vissa bygg-
nadsarbeten.*

I en till riksdagen den 24 februari 1927 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 172, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen medgiva, att till byggmästaren E. Jonsson i Malå-

Ang.
ersättning till
byggmästaren
E. Jonsson för
förluster
å vissa bygg-
nadsarbeten.
(Forts.)

träsk finge såsom ytterligare ersättning för uppförande av jägmästarbostäder i Södra Sorsele, Storlandets och Storbackens revir från tidigare till anordnande av jägmästarbostäder såsom kapitalökning för statens domäners fond anvisade medel utbetalas ett belopp av 20,000 kronor.

I samband härmed hade jordbruksutskottet till behandling förehaft två likalydande i anledning av förenämnda proposition väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen nr 211 i första kammaren av herr *Gabrielsson* samt nr 313 i andra kammaren av herrar *Lindberg* och *Lövgren* i Nyborg, vari föreslågts, att ersättningsbeloppet till Jonsson måtte fastställas till 50,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med avslag å ovanberörda motioner, bifalla **Kungl. Maj:ts** förevarande proposition.

Vid utlåtet var fogad reservation av herrar andre vice talmannen *Nils August Nilsson*, *Boberg*, *Gabrielsson*, *Carl E. Eriksson* och *Andersson* i Grimbo, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av förevarande proposition och ovanberörda motioner medgiva, att till byggmästaren E. Jonsson i Malåträsk finge såsom ytterligare ersättning för uppförande av jägmästarbostäder i Södra Sorsele, Storlandets och Storbackens revir från tidigare till anordnande av jägmästarbostäder såsom kapitalökning för statens domäners fond anvisade medel utbetalas ett belopp av 42,200 kronor.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr Andersson i Grimbo: Herr talman! Utskottet föreslår, att det skulle anslås 20,000 kronor till byggmästare Jonsson, därför att han under kristiden åtagit sig att bygga tre jägmästarboställen, och att han därpå förlorat 84,000 kronor. Nu har han gått in och begärt, att staten skulle träda emellan och ersätta honom för denna förlust. Men **Kungl. Maj:ts** har icke sträckt sig längre än till beviljande av ett anslag av 20,000 kronor, som även utskottet tillstyrkt. I en reservation ha 4 av kammarens ledamöter förenat sig med mig om det yrkandet, att halva förlusten skulle ersättas, eller 42,000 kronor. Man skall ju vara sparsam, det är ju tydligt, både först och sist, men här föreligger ett fall ändå, där det skulle vara under riksdagens värdighet, om vi ej trädde emellan med något mera än dessa 20,000 kronor. Regeringen och utskottet ha ju efter mycket saklig prövning kommit därhän, att något bör göras, och föreslå därför dessa 20,000 kronor. Denne byggmästare tänkte på sin tid upphöra med byggandet. Det kunde han då ha gjort, men han blev av vederbörande uppmanad att fortsätta, och det ställdes i utsikt, att han skulle få ersättning genom att staten skulle träda emellan.

Han har själv fått släppa till sitt sparade kapital, enligt uppgift belöpande sig till cirka 20,000 kronor, och hans syster, som hade ett kapital på 14,000 kronor — också allt vad hon ägde — har förlorat detta, och dessutom ha borgesmännen fått träda emellan. Både han själv, hans syster och borgesmännen ha blivit ruinerade. Han är för närvarande sjuklig. Nu måste fattigvården taga hand om dessa personer, och då tycker man, att det är väl långt gånget. Man har icke kunnat lägga dem till last, att de misskött sig eller på något sätt varit oförståndiga, när det gällt byggandet av dessa bostäder, utan orsaken har enbart varit kristiden och de förändrade förhållandena. Det är, som sagt, väl mycket, att de nu skola vara ruinerade och för kommande tider behöva hålla sig till fattigvården.

När nu reservanterna föreslå, att byggmästaren får taga halva förlusten och staten den andra hälften, borde det icke vara för mycket begärt, och jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till reservationen.

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna.

Herr Nilsson i Tånga: Herr förste vice talman! Riksdagen har ju i allmänhet ställt sig ganska reserverad, då det gällt att lämna ersättning för uppkomna förluster, som uppstått till följd av ingångna avtal, entreprenader, borgensförbindelser o. dyl. Det kan ju vara ganska förklarligt, ty släpper man alltför mycket efter, kan det få konsekvenser, som äro fullkomligt överskådliga. Det föreliggande fallet är ju uppenbarligen mycket ömmande, och utskottet har icke heller haft något att invända mot Kungl. Maj:ts förslag, måhända väsentligen beroende därpå, att det på sätt och vis är det affärsdrivande verk, som skall utbetala pengarna, som tagit initiativ i ärendet. Då det ifrågasvarande verket, nämligen domänstyrelsen, ansåg, att ersättning borde lämnas, fann utskottet det rimligt, att man icke motsatte sig ett sådant tillstyrkande från det affärsdrivande verkets sida. Utskottet har dock icke velat gå längre än vad domänstyrelsen och därefter Kungl. Maj:t ha förordat.

Nu vill jag för all del säga, att skulle kammaren vilja låta sitt goda hjärta tala och lämna en större ersättning, så icke skall jag bli så förfärligt ledsen för den saken. Jag kan till och med lova, att jag icke ens skall begära votering i ärendet.

Det avgörande skälet har dock, som sagt, varit för utskottet, att man icke ansett sig böra gå längre än det affärsdrivande verk, som skall utbetala pengarna. Det är också väsentligen av den anledningen, som jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lövgren i Nyborg: Jag förstär naturligtvis den fruktan för konsekvenser, som man alltid måste hysa, när man behandlar ett ärende sådant som detta. Om emellertid jordbruksutskottet har gått in för att ge denne man ersättning med 20,000 kronor, förefaller det mig, som man därmed hade tagit risken av vissa konsekvenser på grundval av detta beslut. De kunna icke bli värre, om man går på ett bifall till reservationen.

Vad som för mig är det bestämmande är, att det är klart visat, att denne man har förlorat 84,000 kronor på uppförandet av tre stycken jägmästarboställen. Vidare är det uppenbart, att karlen är utfattig och hänvisad uteslutande dels till de inkomster, som hans hustru kan få genom utförandet av klädtvätt o. dyl., dels till fattigvården. Konkursen är avslutad och visar ett minus på 34,007 kronor eller med ränta 38,745 kronor. Följaktligen skulle dessa 20,000 kronor gå till borgenärerna och ingalunda ge honom någon förbättring i det läge, i vilket han befinner sig.

Nu har han naturligtvis icke blott förlorat, vad som ligger i denna summa på 84,000 kronor, utan han har också förlorat något mera. Han har förlorat möjligheten att utöva sitt yrke under tiden efteråt, ty en person, som har råkat i den ekonomiska belägenheten, som han gjort, har icke kunnat utföra sitt yrke på samma sätt som tidigare. Han har således förlorat i dubbel måtto.

Jag tycker då, att det vore något obilligt, om riksdagen icke bifölle reservationen, enligt vilken han skulle få 50 procent av vad han förlorat. Sedan han ersatt borgenärerna och dem, som förlorat på hans konkurs, skulle han icke ha kvar mer än 3,000 å 4,000 kronor. Denna ringa summa bör man verkligen kunna unna en man, som har förlorat på detta sätt. Han hade dock möjlighet att under arbetets gång kunna avbryta detsamma med begagnande av force majeureklausulen, men han litade på att det statens verk, för vilket han arbetade, skulle beakta den situation, i vilken han råkat, och ersätta honom.

Jag hemställer därför, herr talman, och jag kan göra det så mycket mera, sedan jordbruksutskottets ordförande har förklarat, att han icke skall ta det

*Ang.
ersättning till
byggmästaren
E. Jonsson för
förluster
å vissa bygg-
nadsarbeten.
(Forts.)*

Ang.
ersättning till
byggmästaren
E. Jonason för
förluster
å vissa bygg-
nadsarbeten

så hårt, om man voterar ned utskottet, att få yrka bifall till reservationen. Det borde ju också säga något, när en sådan sparsamhetens företrädare som herr Nilsson i Kabbarp är förste reservant.

Häruti instämde herrar *Lindberg*, *Vennerström* och *Björnberg*.

(Forts.)

Herr **Paulsen**: Herr talman! Den föreliggande frågan gäller en man, som genom byggandet av hus för statens räkning blivit fullständigt ruinerad. Redan på ett ganska tidigt stadium av byggandet märkte han, att på grund av omständigheter, varöver han själv icke kunde råda, skulle det gå den vägen. Han försökte då bli fri från sina förpliktelser, men genom löften, som han trodde på, att han skulle få ersättning för den merkostnad, som uppstod, fortsatte han byggandet. För att möjliggöra detta lånade han upp pengar av sina vänner och bland annat av sin syster hela hennes förmögenhet, uppgående till något över 14,000 kronor. När bygget var färdigt, vände han sig till statsverket med begäran om ersättning. Han hade i runt tal förlorat 84,000 kronor. Kungl. Maj:t fann denna begäran berättigad men ville icke vara med om att ge full ersättning utan föreslog riksdagen, att han skulle få 20,000 kronor. Utskottet tyckte nog, att detta var väl litet men ville icke gå emot Kungl. Maj:t utan tillstyrkte dessa 20,000 kronor. Emellertid fann herr Nilsson i Kabbarp jämte flera reservanter, att det där var dock bra litet att ge knappa fjärdedelen av vad mannen förlorat. De ville bereda möjlighet åtminstone för hans syster och några av dem, som befunno sig i de mest svåra omständigheterna, att kunna få något att leva på, så att de icke på gamla dagar behövde hamna hos fattigvården. De föreslogo därför, att man skulle ge honom hälften av det förlorade beloppet eller 42,200 kronor.

Nu kan jag så väl förstå, att det kan ha sina risker med sig, och att man kan vara betänksam mot att ge entreprenörer ersättning för sina förluster. Man kan ju då räkna med att det är ingen konst att ta sig på byggen. Det betyder ingenting, hur lågt man räknar, ty när bygget är färdigt, får man ersättning av staten. Jag kan förstå den synpunkten, men jag vill säga, att i detta fall, vilket jag finner vara fullkomligt upprörande, anser jag det för min del vara orimligt att ge så litet som Kungl. Maj:t och utskottet föreslå.

Jag tillåter mig därför att yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fögade reservationen.

Herr **Sköld**: Herr talman! Det är naturligtvis en ytterligt svår situation att nödgas uppträda och tala mot det förslag, som den siste ärade talaren yrkade bifall till, ty alla billighetsskäl och hjärtats röst tala ju för att man här skall gå så långt som möjligt. Jag skulle emellertid vilja fästa uppmärksamheten på att även ett bifall till reservationen medför ytterst ringa hjälp åt byggmästaren. Det är ju enbart nätt och jämnt 3,000 kronor, som bli över åt honom, sedan konkursen blivit likviderad. Man kommer alltså till den situationen, att borgesmännen bli fullt tillfredsställda för sina förluster, men byggmästaren själv får i grund och botten ingen ersättning alls utan får släppa till allt sitt.

Detta skall man nu se mot bakgrunden av två omständigheter. Utan tvivel hade herr Lövgren i Nyborg rätt uti, att denne byggmästare hade kunnat bli befriad från sin kontraktensliga förpliktelse. På den saken finns det ju prejudikat i högsta domstolen. Han försökte det icke. Skola vi nu från statens sida uppmuntra, att en statens entreprenör icke följer den vägen, utan att vi i stället skola gå in för att lämna ersättning? Det är den ena saken. Den andra saken är den, att den omständigheten, att byggmästaren icke sökte bli befriad från sitt kontrakt, berodde på att de jägmästare, som skulle bo i bostäderna,

uppmuntrade honom och lockade honom att fortsätta med bygget. Hur skall det gå, om man uppmuntrar ett sådant tillvägagångssätt, att oansvariga statens tjänstemän skola kunna driva staten i en sådan situation som den föreliggande? Jag menar vidare, att det vore också borgesmännens skyldighet att driva på denne man att få kontraktet hävt. Nu kommer man här och föreslår i reservationen, att borgesmännen skola bli fullt tillfredsställda, och att endast byggmästaren skall drabbas av förlusten.

*Ang.
ersättning till
byggmästaren
E. Jonsson för
förluster
å vissa bygg-
nadsarbeten.
(Forts.)*

Jag tror, att det ligger lika liten och lika stor billighet i båda de förslag, som här föreligga. Kungl. Maj:ts förslag har dock den fördelen, att det ger dessa 20,000 kronor som en gratifikation för ett omsorgsfullt utfört arbete. Det måste betraktas såsom mindre prejudicerande än att, såsom reservanterna föreslå, helt enkelt ge ersättning med hälften av merkostnaden. Jag tror, att man får vara mycket försiktig med att skapa prejudikat på detta område, ty håller man på på detta sätt och släpper efter i det ena fallet efter det andra, kan staten sannerligen icke längre bygga några hus eller låta utföra några entreprenader. Det blir ett fullkomligt ohållbart system.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Brännström: Herr talman! Utskottets ärade ordförande uttalade, att ett bifall till reservationen i den föreliggande frågan skulle kunna medföra oöverskådliga konsekvenser. Jag anser för min del, att dessa konsekvenser kunna vara av beskaffenhet, att det är just de, som tala för att man borde gå in för att i möjligaste mån lämna en ersättning för de lidna förlusterna åt denne byggmästare. Det är ju alldeles klart, att han har haft ett underhandslöfte, under förutsättning att han icke avbröt bygget, vilket han givetvis skulle ha gjort, när han fick se, hur kostnaderna tedde sig. Det är icke, som herr Sköld yttrade, några oansvariga tjänstemän, som gett honom detta löfte, utan det var just de, som företrädde det affärsdrivande verket, nämligen jägmästaren och överjägmästaren på platsen. Förlorar allmänheten tilltron till de löften, som dessa representanter för ett statens verk ute i landet ge, och anser, att de äro icke något att lita på, då tror jag, att det medför mer oöverskådliga konsekvenser än att lämna denne byggmästare ett bidrag, som är vad billigheten minst kan bjuda, som ersättning för de förluster, han lidit.

Herr Sköld sade, att det blev ändå ingen hjälp till honom, utan att det var borgenärerna, som skulle få det merbelopp, som reservanterna här ha påyrkat. Ja, herr Sköld, men borgenärerna äro enligt de intyg, som ha företetts och äro återopade i motionen, ruinerade. Är det då så obilligt om dessa borgenärer få denna hjälp? Jag kan icke finna det. Jag har för min del ansett, att billigheten krävt, att ersättningen blivit så stor, att förlusterna fullständigt täckts, men då det kanske har legat så till, att man här har velat göra en kohandel och gå halva vägen, och det är det längsta man velat sträcka sig, kan icke heller jag anse det vara lönt att gå längre utan ansluter mig därför till yrkandet om bifall till reservationen.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller den vid jordbruksutskottets förevärande utlåtande nr 39 fogade reservationen, röstar

Ja;

Ang.
ersättning till
byggmästaren
E. Jonsson för
förtuster
å vissa bygg-
nadsarbeten.
(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan i berörda utlåtande.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 9.

Vidare föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avsättande till nationalpark av visst område av kronoparken Norra Kvill i Kalmar län; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 10.

Ang. riksdags-
männens
arvoden.

Till behandling upptogs nu konstitutionsutskottets utlåtande, nr 15, i anledning av väckta motioner om minskning av riksdagsmännens arvoden.

Konstitutionsutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft nedannämnda inom riksdagen väckta motioner, nämligen:

nr 177 inom första kammaren av herr *Karl E. Andersson*, som hemställt, att utskottet måtte föreslå riksdagen att såsom vilande antaga följande ändrade lydelse av § 12 riksdagsordningen:

Ledamot av —————
25 riksdaler, vilket dagtraktamente dock ej må överstiga sammanlagt 3,500 riksdaler —————

Ledamot av —————
18 riksdaler ————— sammanlagt 2,520 riksdaler ————— befallningshavande; och

nr 264 inom andra kammaren av herr *Anderson* i Linköping *m. fl.*, däri föreslagits, att riksdagen ville för sin del till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande förslag till ändrad lydelse av § 12 riksdagsordningen:

§ 12.

Ledamot av första kammaren, som icke är bosatt å ort där riksdag hålles, åtnjuter av statsmedel ersättning för resekostnad till och från riksdagen samt arvode av fyratusen riksdaler för varje lagtima riksdag; dock att, när antingen Konungen upplöser riksdag, innan den varit fyra månader tillsammans, eller ledamot av kammaren eljest avgår från sin befattning under riksdagen, innan så lång tid av dess sammanträde förflutit, eller riksdagen sammanträder i följd därav att Konungen, med upplösande av riksdag, förordnat om nya val, så ock under urtima riksdag, kammarens ledamot undfår, jämte resekostnadsersättning, i dagtraktamente 28 riksdaler, vilket dock ej må överstiga sammanlagt fyratusen riksdaler.

Ledamot av kammaren, som är bosatt å ort där riksdag hålles, undfår arvode av tretusen riksdaler för varje lagtima riksdag eller — i de ovan angivna fall då dagtraktamente utgår — dagtraktamente av 20 riksdaler, dock högst tretusen riksdaler för varje riksdag.

Den ledamot	-----	Ang. riksdags männens arvoden.
	-----	dagtraktamente.
Vill ledamot	-----	
	-----	befallningshavande.

(Forts.)

Utskottet hemställde,

- 1) att motionen I:177 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föränleda;
och
- 2) att motionen II:264 ej heller måtte till någon riksdagens åtgärd föränleda.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herrar *Dahl* och *Björkman*;

av herr *Leander*, som ansett att utskottet bort hemställa,

- a) att motionen I:177 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föränleda,
- b) att riksdagen ville bifalla motionen II:264;

av herrar *Per Andersson* och *K. G. Westman*, som ansett att utskottet bort hemställa,

- a) att riksdagen ville bifalla motionen I:177,
 - b) att motionen II:264 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föränleda;
- samt

av herr *Magnusson* i Tumhult.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr Westman: Herr talman! Med överväldigande majoritet har första kammaren avslagit de reservationsvis framförda yrkandena om bifall till väckta motioner rörande minskning av riksdagsmännens arvoden och bifallit utskottets utlåtande. Det har därför uttalats en allmän önskan, att vi i denna kammare skulle undvika någon längre debatt. Jag har böjt mig för denna åsikt, varför jag skall inskränka mig till att endast yrka bifall till den reservation, som är avgiven av mig och herr *Per Andersson*. Jag vill endast för kammaren ytterligare understryka, att jag för min del helt och fullt delar motionärens i motionen uttalade åsikter i denna fråga, då jag funnit hans hemställan i motionen I:177 fullt berättigad.

Jag får sålunda, herr talman, hemställa att andra kammaren måtte bifalla den av herr *Per Andersson* och mig avgivna reservationen.

Herr Engberg: Ja, herr förste vice talman, jag skall också be att endast i korthet få hemställa om bifall till konstitutionsutskottets förslag. Som herrarna redan funnit, har konstitutionsutskottet denna gång gått ganska grundligt in på frågan och låtit socialstyrelsen verkställa en utredning, som kastar ljus över levnadskostnadsförhållandena och dylikt från den tid, då arvodena infördes, och konstitutionsutskottets skäl för sitt avslagsyrkande äro i korthet följande. Utskottet går ut ifrån vad de menade, som lagen gjorde, ty man kan ju med skäl säga, att det konstitutionsutskott, som satt år 1868, var fullt representativt för de synpunkter, som gjorde sig gällande, när arvodena infördes. Det sade också bland annat i sitt utlåtande, att det gällde »att sätta samhället i tillfälle att för utövande av folkrepresentantens viktiga kall kunna taga den verkliga förtjänsten och det levande intresset för samhällets angelägenheter i anspråk, varhelst dessa egenskaper finnes, och utan hinder därav, att de tillhörde personer, vilkas ekonomiska ställning icke tillät dem att utan särskild

Ang. riksdags-
männens
arvoden.
(Forts.)

gottgörelse utbyta sina enskilda sysslor emot arbetet i det allmännas tjänst». Den grundsatsen har konstitutionsutskottet av i år funnit äga giltighet alltjämt.

För att emellertid kunna bedöma, huruvida och i vad mån de nu utgående arvodesbeloppen kunna sägas vara riktigt avvägda, om man önskar vidmakthålla 1868 års grundsats, har utskottet genom socialstyrelsens försorg fått ljus häröver, och jag ber att få fästa herrarnas uppmärksamhet endast på en liten siffra. Om herrarna slå upp sid. 16 och 17 i konstitutionsutskottets utlåtande och där titta på levnadskostnadsindexen för år 1926, skola ni finna, att gruppen »Kammarråd m. fl.» har den lägsta indexen av alla — det är alltså den grupp, som blivit *proportionellt minst* kompenserad. Men om vi lägga detta lägsta indextal, 261, — indextalen gå ända upp till 685, 526, 451 o. s. v. — till grund och framställa den frågan, huru mycket ett år 1865 fastställt arvode på 10 kronor skulle vara värt nu, så finna vi, att det blir 3 kronor 81 öre. Det nu utgående dagarvodet på 32 kronor skulle i jämförelse med de 10 kronorna ha ett realvärde av 12 kronor 19 öre. Nu förstår var och en, att för en riktig beräkning bör väl användas en index, som utgör ett slags medeltal mellan de olika indextalen, och då visar det sig, att det icke är ett överskridande av en normal index, som här ägt rum vid de nuvarande arvodenas bestämmande, utan alldeles tvärt om. Ur den synpunkten finner konstitutionsutskottet, då ingen anledning föreligger att förändra 1868 års grundsats, att heller icke någon anledning kan föreligga för att vidtaga en sänkning av de nu utgående arvoden.

Jag har, herr förste vice talman, för att förkorta debatten icke utvecklat andra synpunkter än denna huvudsynpunkt och ber härmed att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr Björkman: Herr förste vice talman! I utlåtandet finnes angivet, att en blank reservation avgivits av herrar Dahl och Björkman, och jag skall be att i allra största korthet få deklarerat vad denna reservation innebär. Vid behandlingen av detta ärende i konstitutionsutskottet ha vi med synpunktstaggande till att det effektiva värdet av riksdagsarvoden skulle bibehållas men icke mera, först ansett oss kunna ansluta oss till den motion, som avgivits av herr Anderson i Linköping m. fl. Vi ansågo, att detta skulle kunna vara mycket lämpligt även ur annan synpunkt än den ekonomiskt lämpliga, nämligen att ett fixerande av arvoden skulle kunna göra, att riksdagsmännen redan från första början av riksdagen skulle finna det synnerligen angeläget att få arbetet i riksdagen så igångsatt, att det så mycket som möjligt kunde förkorta riksdagstiden. Vid trodde även att genom ett beslut i den måttfulla riktning, som herr Anderson i Linköping åsyftat, frågan om riksdagsarvodenas storlek lämpligen skulle kunna för lång tid framåt bringas ur världen. Emellertid, sedan omröstningen ägt rum i konstitutionsutskottet, inkom till utskottet en förut under debatten avgiven utredning, som nu ingår såsom en integrerande del i utskottets utlåtande. Och jag har sedan funnit att vid övervägande av denna synnerligen värdefulla utredning det visat sig, att den stegring av riksdagsarvoden, som under senare åren skett, nu icke kan visa sig för hög i förhållande till den allmänna inkomstnivåns utveckling, och att alltså de nu utgående arvoden icke kunna betecknas såsom oskäligen.

Om nu riksdagens andra kammare liksom den första kommer att godkänna konstitutionsutskottets utlåtande, må det tillåtas att uttala den förhoppningen, att denna fråga icke måtte vidare komma upp, förrän det kan vara fullt klart, att den av utskottet nu förebragta utredningen icke längre är hållbar. Man kan också hoppas, att när det blir klart, att denna utredning icke längre är hållbar, frågan skall omhändertagas av respektive partiledningar, så att frå-

gan, om den en gång kommer åter till kammaren, här måtte behöva bli föremål för minsta möjliga dryftning.

Ang. riksdags-
männens
arvodens.
(Forts.)

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman! Jag ber att på det allra livligaste få ansluta mig till slutorden i den föregående ärade talarens anförande. Jag har nämligen ett bestämt intryck av att det icke är riksdagen värdigt att genom enskilda motioner på mycket dåliga grunder denna fråga gång efter annan föres på tal i riksdagen. Det är naturligtvis önskvärt, att debatten i dag förkortas, men det är också önskvärt, om denna debatt kunde lämna ett sådant resultat, att man framför allt här i riksdagen men även ute i landet bleve övertygad om, att attackerna mot de nuvarande arvodena äro mycket grundlösa. Jag har efter undersökning kommit till det resultatet, att det riksdagsarvode, som nu utgår, i många fall är ett arvode icke enbart för riksdagstiden, utan att det för många av riksdagens ledamöter representerar praktiskt taget hela årsinkomsten. Den jämförelse, som konstitutionsutskottet gör, är i så måtto haltande, att faktiskt en del av de nuvarande ledamöterna av riksdagen genom denna inkomst beredes en jämförelsevis mindre ersättning än de riksdagsledamöter, som man närmast hade att taga hänsyn till, när de första riksdagsarvodena faststälts. Vi ha kommit dithän, att vi önska, att alla klasser, alla grupper inom samhället skola så långt som möjligt hava representanter i riksdagen — i varje fall ha möjlighet att där kunna bli representerade. I och med, att kroppsarbetarna kommit att politiskt intaga en betydelsefull ställning i samhället, följer också, att det är önskvärt, att dessa grupper representeras icke blott av funktionärer utan också direkt ur kroppsarbetarnas egna led.

Det har roat mig att göra en undersökning, huru förhållandena verka i det avseendet. Jag har vänt mig till ett 20-tal riksdagskamrater, och av dessa ha endast sex stycken kunnat svara, att deras riksdagsarbete *icke* inverkat på deras möjlighet att efter riksdagen förvärva inkomst. Mer än dubbelt så många ha genom sina svar visat, att de praktiskt taget även efter riksdagstiden för sin utkomst äro hänvisade till riksdagsarvodet. Dels beror detta därpå att arbetsgivarna icke äro hågade att hålla platser öppna för arbetare, som under en stor del av året äro upptagna av ett allmänt uppdrag, dels beror det därpå, att dessa arbetare själva vid sin hemkomst icke önska tränga undan andra arbetare från arbetet för att skaffa sig själva platser, och dels beror det därpå, att de arbetare, som icke ha anställning hos arbetsgivare utan arbeta för sig själva, under den tid, de ligga vid riksdagen, förlora praktiskt taget hela sin kundkrets till andra arbetare i facket. Det kan vara nyttigt att konstatera detta. Bland de tillfrågade finnas två i hantverkareställning, vars erfarenhet är minst lika mörk som de kroppsarbetares, som ha anställning hos arbetsgivare. En annan omständighet, som också spelar in, är, att de, som under en lång tid skola ligga borta från kroppsarbetet, icke kunna uppehålla den arbetsskicklighet, som gör dem på samma sätt dugande att delta i konkurrensen som andra.

Av de exempel, som jag fått under mina förfrågningar, önskar jag att få införliva några med kammarens protokoll. Första fallet gäller en riksdagskollega, som gått praktiskt taget arbetslös mellan riksdagarna, sedan han blivit vald. 2:a fallet: en kollega, som gått utan arbete i tre år under mellantiden, men nu fått möjlighet till någon inkomst efter riksdagstiden genom kommunalt arbete. 3:e fallet: kan icke få arbete, har på grund av kommunal inkomst deklarerat 650 kronor efter riksdagstiden. 4:e fallet: intet arbete, vissa partiuppdrag ha gjort möjligt för honom att deklarerar en inkomst på 600 à 800 kronor. 5:e fallet: icke förtjänat 200 kronor per år

Ang. riksdags-
männens
arvode
(Forts.)

efter riksdagen. 6:e fallet: i fjol 3 veckors arbete. 7:e fallet: förtjänat icke fullt 300 kronor 1925 och 500 kronor 1926. 8:e fallet: arbetslös 3 à 4 månader under mellantiden. 9:e fallet: övergått till annat näringsfång, då han icke hade arbete i sitt gamla, men det nya näringsfånget visade sig snart förlustbringande. 10:e fallet: deklarerat en inkomst på 700 à 800 kronor. 11:e fallet: förbindelse med kooperativt företag har möjliggjort för honom att överhuvud taget få något arbete. 12:e fallet: en man med egen verkstad, som förlorat sina kunder på grund av riksdagsuppdraget och som under mellantiden förtjänat endast 200 kronor utöver riksdagsarvodet. 13:e fallet: utan arbete år 1926 efter riksdagen.

Jag är övertygad om att om mina intervjuer utsträckts längre skulle också min lista kunnat bli mycket längre. Jag har emellertid tagit med så många fall för att verkligen kunna ge ett starkt belägg på det påståendet, att riksdagsarvodet för vissa representanter praktiskt taget betyder hela deras årsinkomst. Svårigheterna att erhålla arbete betyder naturligtvis icke att dessa riksdagsmän gå och slå dank mellan riksdagarna. I allmänhet äro de betrodde män i sin hembygd och ha åtskilliga allmänna uppdrag utöver riksdagsuppdraget, som ta mycket av deras tid men icke ge någon inkomst. Jag tror således, att när man resonerar om riksdagsarvodets storlek man icke får underlåta att taga hänsyn till de speciella förhållanden, som inträtt genom demokratiseringen. Det kan icke vara förenligt med demokratisk ordning att fastställa riksdagsarvodet till sådant belopp, att det praktiskt taget för vissa grupper av befolkningen skulle betyda, att man införde censusstrecket även för andra kammaren. Ett för lågt arvode måste nämligen till sist verka på det viset, att vissa medborgare icke kunna åta sig representantskapet i riksdagen av det skälet, att de helt enkelt skulle bli ruinerade. Vi ha vid tidigare tillfällen genomlevat mycket pinsamma år i Sveriges riksdag, då det var lägre riksdagsarvoden än nu. Det fanns fall, då riksdagsledamöter av ekonomiska skäl tvingades att lämna sitt riksdagsmannaskap, och inom den socialdemokratiska riksdagsgruppen måste vi organisera en formlig understödsverksamhet för att möjliggöra för vissa arbetarrepresentanter att överhuvud taget kunna delta till slutet av riksdagens överläggningar.

När läget nu faktiskt är sådant, förefaller det mig, som om de herrar, som kanske vilja vinna litet folkgunst även på detta område, skulle kunna betänka, att det icke finns någon anledning att motionera om riksdagsarvodenas sänkning. Det är mycket enkelt för en riksdagsman, som sitter låt oss säga i en redaktörs ställning och under riksdagen får behålla sin ordinarie arbetsinkomst samt kanske dessutom besitter enskild förmögenhet, det är enkelt för en sådan att komma med en hemställan om en sänkning av arvodet. Man bör emellertid betänka, att riksdagsarvodena böra vara så avpassade, att icke någon grupp inom samhället skulle av ekonomiska skäl anse sig förhindrad att sända män ur sin egen krets till representant i riksdagen.

Jag har gärna velat få dessa synpunkter införda i debatten, och jag slutar, där jag började, med att säga, att jag hoppas, att vi i fortsättningen skola slippa att få upp denna fråga till en alldeles onödigt diskussion i riksdagen.

Herr **Anderson** i Linköping: Herr förste vice talman! Jag begärde ordet för att säga, att det utlåtande, som kommit från konstitutionsutskottet, icke utgör ett fullständig svar på den motion, som väckts i andra kammaren. I utlåtandet beröres icke med ett ord förslaget om att återgå till ett fast riksdagsarvode.

Om herr **Hansson** i Sockholm gjort sig besväret att genomläsa den motion, som väckts i andra kammaren, torde han ha funnit, att denna motion är grun-

dad på en uppfattning, som i stort sett fullständigt sammanfaller med den, som han nyss givit uttryck åt. Det framhålles uttryckligt, att motionärerna beaktat »de olika skäl, som anfördes i konstitutionsutskottets utlåtanden vid sagda riksdagar och under debatterna i kamrarna för åsikten, att riksdagsarvodet bör icke för knappt tillmätas». Vi ha således ställt oss på samma ståndpunkt som herr Hansson, att riksdagsarvodet skall vara så tillmätt, att det icke hindrar någon att mottaga ett riksdagsmannaupdrag, men vi ha föreslagit, att man skulle återgå till vad som gällde före 1917 års grundlagsändring, nämligen till fasta riksdagsarvoden, och vi ha samtidigt ansett, att en mindre sänkning av arvodena kan vara befogad. Denna sänkning föreslås nu allenast till 500 kronor. De argument, som här anförts av herr Hansson och som också upptaga största delen av konstitutionsutskottets utlåtande, rikta sig såvitt jag förstår i huvudsak mot den motion, som är väckt i första kammaren och som avser en betydligt längre gående reducering av arvodet, och jag har sålunda ingen anledning att taga upp dessa argument till bemötande. Jag skall blott be att få säga, att den förebräelse, som riktades mot motionärerna, att de fört fram denna fråga för att vinna, om jag fattade herr Hansson rätt, en billig popularitet, den förebräelsen tror jag han bör taga tillbaka. Den popularitet, man vinner genom en sådan här motion, är icke vidare eftersträfvansvärd. Man kan icke, tycker jag, förmena enskilda motionärer att framställa förslag om en reglering av riksdagsarvodena i den riktning, som här ifrågasättes. Man bör komma ihåg, att de höjningar av riksdagsarvodena, som ägt rum vid 1917 och 1921 års riksdagar, beslötos på grund av enskilda motioner. Har man ena gången rätt att motionera om höjning, bör det också vara en enskild motionär tillåtet att en annan gång, om han anser förhållandena sådant motivera, motionera om en reglering av arvodena, vari ingår en mindre nedsättning.

Herr förste vice talman, jag ber att få yrka bifall till den reservation, som vid utlåtandet fogats av herr Leander.

Herr *Magnusson* i Tumhult instämde häruti.

Herr *Magnusson* i Skövde: Herr talman! Jag har känt det som ett sanningsskrav att här stiga upp och uttala, att enligt min uppfattning skulle en sänkning av riksdagsmannaarvodet icke minst gå ut över de jordbrukare, som finnas här i kammaren. Jag tillhörde riksdagen de år, då, såsom herr Hansson erinrade, det var förenat med verkliga svårigheter för de mindre bemedlade att utöva riksdagsmannaupdraget. Jag vill endast ha omnämnt detta. Men jag begärde ordet för att påpeka, att om en sänkning sker av riksdagsmannaarvodet, så är det icke blott lönearbetarna, som detta kommer att gå ut över, utan icke minst över en hel del jordbrukare, som ha begränsade ekonomiska resurser. Jag ber att få påpeka, att jordbrukarna nödgas vistas i riksdagen under hela den för jordbrukets ekonomiska förhållanden grundläggande och viktigaste tiden, nämligen våren och försommaren. Jag tror icke, att det skulle vara klokt eller gagnande för jordbrukarnas representation här i kammaren, om man sänkte riksdagsmannaarvodet. Jag har ansett det riktigt att betona detta. Jag ber också att få instämma med dem, som uttalat, att vi om möjligt måtte förskonas från debatt angående riksdagsmannaarvodena. Kommer den tiden, då det är verkligt befogat att sänka arvodet, då kommer nog frågan att föras fram i kamrarna och vinna nödigt beaktande.

Jag vill tillägga, att om man gör jämförelse mellan riksdagsmannaarvodena nu och tidigare, bör man icke glömma de helt olika och större krav, som ställas på riksdagsmännen nu, även under tiden mellan riksdagarna. Det var annorlunda för 50 år sedan, när icke egentligen någon personlig insats förekom hemma i valkretsen och agitationen sköttes på annat och lindrigare sätt än nu om

Ang. riksdags-
männens
arvoden.
(Forts.)

den överhuvud förekom och när dessutom allmänheten icke hade samma krav som nu på riksdagsmannen, att han skulle stå till tjänst med råd och dåd. Man måste även beakta den omständigheten, då man går att pröva, huruvida riksdagsmannaarvodena nu äro för höga i jämförelse med vad tidigare varit fallet. Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Engberg: Herr talman! Ett par ord med anledning av herr Andersons i Linköping anförande.

Jag tror för min del, att han överdriver högst betydligt behövligheten att införa ett fast riksdagsmannaarvode. Det enda skäl, jag anser kan ligga till grund för denna ståndpunkt, är, att det mera rörliga arvodet i onödan skulle förlänga riksdagsarbetet. Jag kan för min del icke dela denna farhåga, och det därför, att hela arbetsorganisationen inom riksdagen genom utskottens sätt att arbeta är sådan, att detta är en saken fullständigt ovidkommande omständighet.

Jag ber för övrigt endast att få tillägga en synpunkt, herr förste vice talman, utöver vad jag förut sagt, och det är, att med den njugghet i fråga om fria resor, som utmärker den svenska riksdagen, i ett land med så stora avstånd som vårt, är det för många, som då och då måste resa till sin hemort, de må bo i norra eller södra delarna av landet, förenat med så stora utgifter, att det därvidlag blir ganska svårt för dem att fullgöra vissa kommunala uppdrag i hemorten eller se till sin gård eller täppa, om vi ha ett riksdagsmannaarvode, som understiger, vad som från början ansetts skäligt, när det bestämdes. Här är icke fråga om, att riksdagsmannaarvodet är högre, än vad det var 1865. Det håller sig på ungefär samma nivå som då, och det finns ingen anledning, varför det skulle vara lägre.

Herr talman, jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen framställde till en början propositioner beträffande punkten 1, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till motionen I: 177; och blev utskottets hemställan i förevarande punkt av kammaren bifallen.

Vidare gav herr förste vice talmannen beträffande punkten 2 propositioner dels på bifall till utskottets däri gjorda hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till motionen II: 264; och biföll kammaren utskottets hemställan jämväl i denna punkt.

§ 11.

I fråga om
lagrådets
avskaffande
m. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande, nr 16, i anledning av väckta motioner dels om lagrådets avskaffande dels ock om ändring i lagrådets organisation, föredrogs härefter; och yttrade därvid:

Herr Engberg: Herr talman! Ja, det är ju egentligen motionärerna i dylika frågor, som det tillkommer att hålla begravningsstal över sina motioner. Jag är icke motionär i ämnet utan är som vid föregående tillfällen, då denna fråga varit före, en enkel reservant inom konstitutionsutskottet, och som herrarna kanske märkt, har flocken av reservanter smält samman högst väsentligt, och jag står nu som ensam representant för de synpunkter, jag fört i fält vid föregående riksdagar, då vi diskuterat denna fråga.

Jag vill, herr förste vice talman, uppriktigt säga, att frågan är egentligen en ganska liten fråga, och det har aldrig fallit mig in att motionera om den. Men eftersom den föreligger, så har man ju att taga sin ståndpunkt. Jag har i

år intagit precis samma ståndpunkt som förut i det avseendet, att jag anser, att laggranskningen kan ändras på det sättet, att den blir en juridisk och teknisk granskning och icke ett ställningstagande från lagrådets ledamöters sida av politisk och materiell natur. Nu synes man emellertid vilja bibehålla den nuvarande ordningen, och då har jag icke annat att göra än att uttala den förhoppningen, att i den mån det blir personer inom lagrådet med annan åskådning, i samma mån ändras stridsfronten i kammaren. Det är med jurister som med andra människor, att de äro underkastade vissa sociala intresselagar, och det komma de aldrig ifrån, vare sig de representera det ena eller andra lägret. Huvudsaken är, att man gentemot lagrådet kan bibehålla en stark och fri kritikrätt från riksdagens och regeringens sida.

Som frågan nu ligger, herr förste vice talman, har jag för min del endast med min reservation så att säga velat frälsa min själ, men jag gitter icke ens yrka bifall till densamma.

Herr Björkman: Herr talman! Herr Engberg förklarade, att hans tal i dag varit begravningstal, och jag behöver å min sida mot detta begravningstal endast hänvisa till de predikningar, som jag nu under fem år i denna fråga här hållit.

Herr Engberg har denna gång blott haft ett par ord att säga. Bl. a. gav han uttryck åt den förhoppningen, att när lagrådet i framtiden skulle taga hand om lagar i en eller annan form, skulle det vara buret av en »annan åskådning» än förut, eller hur han nu uttryckte det. Då detta nu tydligen skulle innebära en anmärkning mot lagrådets verksamhet, ber jag blott herr Engberg att genomläsa de propositioner, som kommit i år och vilka varit under lagrådets behandling, och jag tror, att herr Engberg skall vara den förste att erkänna, liksom han för övrigt i några fall redan gjort i sin tidning, att beträffande en hel del av dessa propositioner kunde vi samfällt högt skatta värdet av att frågorna genomgått lagrådets granskning. Och för att påvisa hurusom lagrådet varit fritt från formella och byråkratiska överdrifter vill jag också exempelvis erinra herr Engberg om, hurusom beträffande en så viktig proposition som den, som handlade om fastigheters befriande i vissa fall från ansvar för in-teckning, lagrådet med behjärtande av *syftet* att få egnahem till stånd icke ville resa ett alltför starkt motstånd mot densamma. Så är det emellertid fall efter fall och icke så, som vi under dessa debatter hört sägas, att juristeriet blomstrat. Nej de praktiska och sakliga synpunkterna ha fått komma till sin rätt.

Jag är förvissad om att vi till slut skola kunna bli eniga om att den utgång frågan fått, då den nu lösts i stort sett i samförståndets tecken, är den bästa både för lagrådets granskning och regeringsrättens snabbare handläggning av ärenden och framför allt för beredningen av ärenden, som vi få på kammarens bord.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan i dessa skilda punkter.

Herr Fast: Herr talman! Efter herr Engbergs korta anförande skall jag icke, som jag tänkt, hålla något försvarstal för den förändrade ståndpunkt, som jag och mina partikamrater intagit i denna fråga. Jag vill inskränka mig till att säga, att den medverkan, som jag lämnat till detta utskottsutlåtande, har skett för att föra den över från den teoretiska diskussionens område till det praktiska området, så att vi verkligen kunna komma till ett resultat, d. v. s. till en bättre anpassning i fråga om lagrådets verksamhet. Det gives nämligen, såsom det från utskottets sida pekats på, genom ett bifall till punkten 3 i utskottets hemställan en möjlighet till initiativ från regeringens sida för att få

*I fråga om
lagrådets
avskaffande
m. m.
(Forts.)*

*I fråga om
lagrådets
avskaffande
m. m.
(Forts.)*

ett mera forcerat laggranskningsarbete och en lättnad i fråga om regeringsrättens arbete.

Jag vill emellertid i varje fall ha sagt, att denna min medverkan till vinnande av ett praktiskt resultat icke får betraktas som ett erkännande från min sida av riktigheten av de uttalanden, som i vissa fall framkommit från lagrådets sida. Men jag vill å andra sidan säga, att man nog icke får tillmäta dessa lagrådets uttalanden större värde, än de kunna ha, då lagrådet gör uttalanden i frågor, där någon speciell sakkunskap icke förefinnes inom lagrådet. Jag tror emellertid, att man har varit något benägen att en smula övervärdera lagrådet i detta avseende. Med den motiveringen kan man måhända rikta sig mot vilket ämbetsverk som helst. Jag tänker särskilt på socialstyrelsen med den starka ställning, den intar till vår sociala lagstiftning. Jag tror, att man kan säga, att socialstyrelsens utlåtanden knappast varit besjälade av någon mera varmhjärtad social känsla än de uttalanden, som kommit från lagrådet.

Jag är övertygad om att det uppslag, som framkommit i utskottsutlåtandet, skall giva möjlighet åt Kungl. Maj:t att praktiskt ordna förhållandena, så att man huvudsakligen vinner, vad de, som enat sig om kompromissen, velat vinna, nämligen en lämplig avpassning av lagrådets arbetsbörda och ett avverkande av den oerhörda balans, som för närvarande förefinnes i regeringsrätten.

Jag vill inskränka mig till dessa korta erinringar och, som saken nu ligger, herr talman, hemställa om bifall till utskottets utlåtande.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 12.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört statsutskottets utlåtande, nr 2, angående regleringen för budgetåret 1927—1928 av utgifterna under riksstatens andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet.

Sedan herr förste vice talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr **Jansson** i Falun, som yttrade: Herr talman! Jag ber att få föreslå, att statsutskottets nu förevarande utlåtande må föredragas punktvis och endast kantrubrikerna uppläsas, därest icke annat föredragnings sätt av någon kammarens ledamot begäres.

Denna hemställan bifölls.

Punkterna 1—19.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 20, angående anslag till fångvården.

*Ang.
anslag till
fångvården.*

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 19 av andra huvudtiteln framlagt förslag till stater för fångvården, att tillämpas från och med budgetåret 1927—1928.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft dels en inom andra kammaren av herr *Anderson* i Linköping väckt motion, nr 144, vari hemställts, att riksdagen ville besluta, att fullmäktige i fångvårdsstyrelsen skulle indragas och att på grund därav fångvårdsstyrelsens anslagsstat minskas med 1,000 kronor, dels ock en inom för-

sta kammaren av herr *Petrén* väckt motion, nr 134, däri föreslagits, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i avlösningsreglementet för fångvården, att för tjänstgöring å sinnessjukavdelningarna vid centralfängelset å Långholmen, centralfängelset i Härnösand samt kronohäktet i Västervik skulle till uppsyningsman, överkonstapel och konstapel utgå särskilt arvode, beräknat efter 180 kronor för år.

*Ang.
anslag till
fångvården.
(Forts.)*

Utskottet hemställde,

I) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med avslag å ovanberörda motion, II:144,

a) godkänna följande stater för fångvården, att tillämpas från och med budgetåret 1927—1928:

A. Avlöningsstat.

Fångvårdsstyrelsen.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag	kronor	138,200
Vikariatsersättningar, förslagsanslag	»	5,000
Arvoden å 500 kronor till två fullmäktige	»	1,000
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m.	»	16,000

Fångvårdsstaten.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag	»	2,013,000
Vikariatsersättningar, förslagsanslag	»	150,000
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m., förslagsanslag	»	247,500

B. Omkostnadsstat.

Övriga kostnader för fångvård, förslagsanslag	»	1,190,400
---	---	-----------

C. Övergångsstat.

Avlöningar m. m., förslagsanslag	»	11,000
--	---	--------

Summa förslagsanslag kronor 3,772,100;

samt

b) med uteslutande ur riksstaten av ordinarie förslagsanslaget till övergångsstat för fångvården höja ordinarie förslagsanslaget till fångvården från dess nuvarande belopp, 3,764,100 kronor, med 8,000 kronor till 3,772,100 kronor;

ävensom

II) att förenämnda motion, I:134, icke må vinna riksdagens bifall.

Vid denna punkt hade reservationer avgivits:

av herrar *Vennersten*, *Widell*, *Bergqvist*, *Hallin*, *Karl E. Andersson*, *Olsson* i Kullenbergstorp, *Olsson* i Blädinge, *Persson* i Fritorp och *Anderson* i Storegården, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

I) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med bifall till ovanberörda motion, II:144,

a) godkänna följande stater för fångvården, att tillämpas från och med budgetåret 1927—1928:

A. Avlöningsstat.

Fångvårdsstyrelsen.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag	kronor	138,200
Vikariatsersättningar, förslagsanslag	»	5,000
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m.	»	16,000

Fångvårdsstaten.

B. Omkostnadsstat.

C. Övergångsstat.

Summa förslagsanslag kronor 3,771,100;

samt

b) med uteslutande ur riksstaten av ordinarie förslagsanslaget till övergångsstat för fångvården höja ordinarie förslagsanslaget till fångvården från dess nuvarande belopp, 3,764,100 kronor, med 7,000 kronor till 3,771,100 kronor;

ävensom

II) —————; och
av herr *Petrén*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka motionen nr 134 i första kammaren.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet **Thyrén**: Herr talman! Jag ber att få säga några ord i anledning av den reservation, som är knuten till denna punkt. Det förhåller sig nämligen så, att utom de skäl, som stå angivna i statsverkspropositionen för bibehållande av de s. k. fångvårdsfullmäktige, fanns det redan, när propositionen uppgjordes, ett annat skäl, men det existerade då endast såsom en möjlighet, medan det numera har blivit verklighet. Det hade ju kanske kunnat och bort intagas i propositionen som en möjlighet, och så hade väl även skett, om icke det belopp, som det här är fråga om, minskats till en fjärdedel, vid vilket förhållande de redan då anförda faktiskt föreliggande skälen kunde anses tillräckliga. Jag skall emellertid be att få upplysa kammaren om, vad det är för ett skäl, som numera tillkommit.

För några dagar sedan antog riksdagen som bekant en lag om internering av svärförbätterliga återfallsförbrytare. Jag tillät mig, när detta skedde, att nämna, att det torde vara den första lag i sitt slag, åtminstone i Europa. Visserligen har man både i Frankrike och i England under rätt lång tid och i rätt stor utsträckning haft internering av brottslingar, men detta har tillgått och tillgår fortfarande på det sättet, att först verkställes hela straffet och därefter kommer som ett pålägg internering. Enligt våra nu antagna lagar går det till på ett annat sätt. Straffet bortfaller, och internering träder i stället för straffet och inbegriper således både straff och förvaring. Därutav torde följa, att det behövs en ny behandlingstyp för dessa människor, som i stället för att straffas sättas in i särskilda anstalter. För en sådan behandlingstyp ha vi icke något mönster i någon annan stat, utan den måste

vi själva experimentera fram. Jag tänker icke på de abnormala, som det också var tal om häromdagen, ty deras behandling måste mera individualiseras från fall till fall och behandlas efter övervägande medicinska synpunkter, utan det är fråga om de normala återfallsförbrytarna, beträffande vilka man så småningom måste komma fram till en schablon, som varken är för sträng eller för mild. För att finna denna nya behandlingstyp måste man jämt och samt under de första åren ha sin uppmärksamhet riktad på den verkan, som den nya behandlingen har på personerna i fråga. Samtidigt måste man naturligtvis väl känna till de nuvarande vanliga straffen för att kunna bedöma de avvikelser från dem, som kunna komma i fråga för de internerade.

Såsom herrarna säkert erinra sig, beslöto vi, att en femmannanämnd skulle övertaga verkställigheten av interneringen och bedöma fall efter fall, i vad mån interneringen verkade så på brottslingarna, att de kunde utskrivs. Antag då den möjligheten, som ligger ganska nära, att två av nämndens ledamöter äro fängvårdsfullmäktige. Vad kommer det att betyda? Jo, det kommer att betyda, att de i sin egenskap av nämndemän ha tillfälle att överblicka och fall ifrån fall följa verkställigheten av interneringen, så att de kunna bedöma, hur dessa regler taga sig ut i praktiken, samtidigt som de i sin egenskap av fängvårdsfullmäktige dels få en tämligen ingående kännedom om de vanliga straffen, dels komma att delta i fängvårdsstyrelsens beslut angående de regler, som så småningom skola utkristalliseras ur detta experimenterande.

Nu kunde häremot invändas, att dessa olika kompetenser hava vi i nämnden samlade hos en person, nämligen fängvårdsstyrelsens chef. Det är fullkomligt sant. Fängvårdsstyrelsens chef är ännu mer kompetent än dessa fängvårdsfullmäktige och nämndemän, som jag beskrivit. Jag tror dock, att det kan ifrågasättas, om det är så klokt att på detta mycket ömtåliga område lägga lagstiftningen helt i händerna på fängvårdsstyrelsens chef, och om det icke vore klokare att låta den allmänna opinionen, folket, eller hur man nu vill uttrycka det, få ett ord med i laget. Vi böra nämligen ha klart för oss, att det är fråga om en verklig lagstiftning, som utövas helt och hållet av fängvårdsstyrelsen, även om Kungl. Maj:t sätter sin signatur på den; ty Kungl. Maj:t är i realiteten bunden av fängvårdsstyrelsens förslag till lagstiftning rörande denna avskilda värld, som är för den stora allmänheten absolut oåtkomlig men som torde bliva föremål för dess stora intresse.

Jag skall i det avseendet göra en anmärkning, som icke innehåller något nytt för den, som har reda på de frågor, som det här gäller. Den norska lagen, när den kom till 1902, ansågs hava gjort ett stort framsteg genom den bestämmelse om svåra återfallsförbrytare, som gick ut på, att strafftiden kunde flerdubblas, för att man bättre skulle komma åt att oskadliggöra dem. Vad blev följden av denna på sin tid mycket berömda paragraf? Jo, att den så gott som aldrig kom i praktisk tillämpning. Den överensstämde icke med det allmänna rättsmedvetandet, där man ansåg den för sträng. Det skulle kunna gå så även hos oss, att den allmänna uppfattningen bleve, att förvaringen vore för sträng, i betraktande av att den kunde räcka hela livet eller flera gånger den normala strafftiden. Men får man den uppfattningen, att den i förhållande till denna tidsutdräkt är för sträng, att den för litet skiljer sig från det vanliga straffet, då tror jag, att domstolarna skulle draga sig för att använda den.

Jag tror, med hänsyn till den ringa statsutgift, som det blir, därigenom att arvodena nedsatts från 2,000 till 500 kronor, att den ekonomiska synpunkten icke på något sätt kan uppväga den större säkerhet i verkan och den förmån i bibehållande av känningen med det allmänna rättsmedvetandet,

Ang.
anslag till
fångvården.
(Forts.)

med folkopinionen, som man vinner genom att dubblera dessa egenskaper av nämndeman och av fångvårdsfullmäktig.

Möjligen bör jag erinra om vad jag påpekade härom dagen, nämligen att nämndemännen såsom sådana hava icke ständiga arvoden utan de hava endast dagtraktamenten för de dagar, då sammanträden hållas. Dessa, som äro båda delarna på en gång, både nämndemän och fångvårdsfullmäktige, få, utom sina nämndemanstraktamenten, 500 kronor i fast årligt arvode. Det är emellertid det hela, och det gäller blott två sådana personer.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr förste vice talman! Jag kan icke neka till att jag blev förvånad, då jag hörde herr statsrådet tala om ett lagförslag, som antogs för några dagar sedan. Jag antar, att det lagförslaget är i försikt minne hos kammarens ledamöter, och när det nu är antaget, får väl herr statsrådet vara tillfreds. Jag kan icke finna annat, än att vi äro inne på ett ämne, som är ovidkommande den sak, vi nu diskutera.

När det är tillsatt en särskild nämnd, som skall följa denna sak, både i fråga om återfallsförbrytarna och beträffande de mindre tillräkneliga förbrytarna samt denna nämnd består av fem personer, följaktligen mer än dubbelt så stort antal som fångvårdsfullmäktige, då må jag säga, att jag trodde sannerligen, att det skulle räcka till för att följa denna verksamhet. Det är ju deras uppgift både att yttra sig om återfallsförbrytarnas internering och att avgöra, när de eventuellt skola bliva befriade. Det kunde kanske vara något att reflektera på, om icke till äventyrs, därest fångvårdsfullmäktige avskaffades, de icke kunde få krypa in i denna nämnd. Då bleve de bärgade och under tak ändå, synes det mig. Det är intet hinder för Kungl. Maj:t, om dessa män anses lämpliga att ingå i den föreslagna nämnden, att placera dem där.

Nu är det naturligtvis av största vikt, när man bedömer en kungl. proposition, att alla de skäl, som Kungl. Maj:t beaktat beträffande propositionen i fråga, också framläggas på samma gång och komma med i propositionen. Jag har tyckt mig finna mer än en gång, att i fråga om de nu omtalade lagförslagen saknar man åtskilligt, som man tyckt bort hava varit med. Jag är visst ingen motståndare till att skälen tagas med så fylligt och grundligt som möjligt. Det är naturligtvis av den största betydelse och till den största fördel för respektive utskott, som skall behandla vederbörande kungl. proposition. Men jag ber verkligen om ursäkt, om jag icke kan inse, att dessa två fångvårdsfullmäktige skola kunna fullgöra den ifrågakvarande uppgiften bättre än de, som äro utsedda i den särskilda nämnd, som Kungl. Maj:t gått in för.

Gå vi så till de gamla åligganden, som dessa fångvårdsfullmäktige haft, finna vi, att det icke varit så synnerligen ofta, som de varit sysselsatta i fångvårdsstyrelsen. Emellertid, det må vara ett litet antal eller ett stort antal gånger, så har jag i alla fall aldrig kunnat bliva övertygad om nyttan av att, som det hette, de civila elementen eller de medborgerliga elementen skulle ingå såsom en något obestämbar andel i ämbetsverken. Jag kan nämligen icke förstå annat än att det absolut skall leda till att ämbetsverkets egna män icke behöva känna det ansvar för sina beslut och sina handlingar, som de få göra, om det är ämbetsverket självt som fattar beslut och vidtager åtgärder. Detta är att införa divisionsansvar i ämbetsverken, något som säkert icke är önskvärt.

Givetvis har saken icke fått någon bättre smak därigenom, att systemet blivit väl mycket parlamentariskt använt, så att det sagts mången gång, att detta blivit bisysslor för riksdagsmännen. Jag tror därför, att utvecklingen i detta hänseende i fråga om fullmäktige och sakkunnige har blivit, jag vill icke säga olycklig, men dock sådan, att den icke kan anses hava gått i den riktning, som man trodde, att den skulle göra eller som dess förespråkare åt-

minstone förespeglade. Det är så långt ifrån, att vi här i riksdagen fått litet mera grepp på sakerna, att vi riksdagsmän tvärtom avlägsnas från desamma, emedan de sakkunniga, som varit både fullmäktige och riksdagsmän, ansett det såsom en hederssak för sig att i vått och torrt försvara vad vederbörande verk gjort. Jag tror, att det för alla parter skulle vara en fördel, för staten, för ämbetsverken och framför allt för dessa fullmäktiga själva, om de helt enkelt avskaffades över hela fältet. Det bleve säkert ingen, som komme att lida av det. Det är nog så ändå, att det är bäst, när var och en sköter sin uppgift. Riksdagsmännens uppgift är att vara en faktor vid stiftandet av lagar och att kontrollera statsmaskineriet. Det eliminerar man bort, om man låter riksdagsmännen ingå såsom ett slags kuggar i ämbetsverken. Jag tror, att man bör tänka sig för mer än en gång, innan man nu genom ett beslut här slår fast fullmäktigskapet på en punkt, där majoriteten bland de sakkunniga ansåg det alldeles obehövt. Vad fanns det eljest för mening, när riksdagen skrev till Kungl. Maj:t och begärde eftersyn på detta område? Jag tror nämligen, att detta var allvar, att det var uttryck för en allvarlig känsla hos flertalet av oss riksdagsmän.

Sedan, för att nu se till frågans behandling, så var det bland de sakkunniga, vilka skulle utreda den, en reservant, som ställde sig på den ståndpunkten, att man kunde nöja sig med en fullmäktig med 1,000 kronors arvode. Nu har Kungl. Maj:t, om jag får uttrycka det så, klyvt denne reservantens fullmäktig mitt itu och gjort två av honom och föreslagit ett arvodesbelopp av 500 kronor till dem var. Jag tror dock, att det blir bra litet med de 500 kronorna i arvode. Om det över huvud taget skall vara något på detta område, tycker jag, att det varit bättre, om de herrar, som ovillkorligt gå in för att hava institutionen kvar, givit en något rundligare ersättning för varje sammanträde. Det skall jag dock icke tvista med herrarna om. Det kan hända, att bara titeln betyder så mycket, att den uppväger en hel del av arvodet, så att man får åstadkommet i alla fall vad man vill hava utträttat. För egen del kan jag icke finna, att man på denna punkt behöver fullmäktige fortfarande. När man, som jag nyss uttalade, vid avgörandet av den fråga, som herr statsrådet var inne på, så rikligt sört för vad som där behövdes, så finner jag det alls icke vara något bärande skäl, att man skulle öka på med dessa fullmäktige fördenskull.

Jag skall därför, herr talman, be att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till herr Vennerstens med flera reservation.

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet **Thyrén**: Herr talman! Jag ber att gentemot herr Olsson i Kullenbergstorp ånyo få understryka, att här är fråga om två skilda uppgifter. Den ena avser att hålla uppsikt över verkställandet av interneringen, där man har att följa fall från fall och se, hur behandlingen verkar på den ene eller den andre brottslingen samt bedöma, när tidpunkten är inne att utskrifta honom, vare sig på prov eller definitivt. Denna funktion hava de nya lagarna lagt hos nämnden. Det är starka skäl, vilka förut framhållits, varför nämnden skall hava denna uppgift.

En helt annan sak, som icke på minsta vis får förblandas med den förra, är att tillskapa de författningar, som bestämma, hur det skall gå till i dessa interneringsanstalter, om den dömda skall hållas i cell så eller så länge, om man skall hava ett progressivsystem i olika faser o. s. v. Det är en vidlyftig och detaljrik fråga, som uppenbart icke sammanfaller med nämndens funktion.

Nu föreföll det mig som om herr Olsson i Kullenbergstorp ansåg riktigast att lägga även den senare funktionen hos nämnden. Skulle man ändock hava en nämnd, så tycktes han mena, att den kunde ha också denna uppgift. Det är en vidlyftig fråga, som det är svårt att inlåta sig på. Jag kan blott säga

Ang.
anslag till
fångvärdn.
(Forts.)

Ang.
anslag till
fångvården.
(Forts.)

såsom min mening — och jag tror, att däri får jag eventuellt medhåll av flera bland kammarens ledamöter — att denna uppgift måste handhas av fångvårdsstyrelsen, som har alla andra frågor om straffanstalter och dylikt under sig. Denna lagstiftning bör behandlas centralt. Skulle vi nu utföra herr Olssons tanke på det sätt, att vi låta nämnden sitta med i fångvårdsstyrelsen och delta i dess beslut vid uppgörande av dessa författningar, då medger jag gärna, att det vore ett förträffligt sätt att ordna saken. Men vad betyder det? Det betyder, att i stället för de två fångvårdsfullmäktige, som vi nu hava, skapa vi fyra, ty det är bara fångvårdsstyrelsens chef, som redan tillhör fångvårdsstyrelsen. Alltså skulle alla de andra fyra nämndemännen få samma funktion som de nuvarande fångvårdsfullmäktige, och vi finge betala särskilda arvoden till fyra i stället för två. Jag har för min del ansett det tillräckligt, om två av nämndens ledamöter äro med om att fullgöra denna funktion. På det sättet vinna vi syftet så enkelt och billigt, som överhuvud är möjligt, syftet nämligen att hos samma bisittare i fångvårdsstyrelsen förena kännedom om de vanliga straffanstalternas behandlingssätt, vilken förvärfvas icke av nämnden men väl av fullmäktige, med kännedom om interneringens inverkan på de internerade, en kännedom, som förvärfvas icke av fullmäktige utan av nämnden.

Jag hoppas, att jag nu gjort min mening fullt tydlig, vare sig sedan herr Olsson i Kullenbergstorp gillar den eller icke.

Herr **Anderson** i Linköping: Herr förste vice talman! Det var med mycket stort intresse men också med ganska stor förvåning jag lyssnade till herr justitieministerns första anförande. När justitieministern i årets statsverksproposition motiverar, varför fångvårdsfullmäktige böra bibehållas, gör han det med endast följande ordalag: »Särskilt det förhållandet, att anordningen med fångvårdsfullmäktige ännu endast relativt kort tid prövats, synes mig tala för att med frågan om institutionens avskaffande ännu bör anstå». Det skälet, säger justitieministern nu, skulle egentligen kunna räcka till för att motivera bibehållandet av fullmäktige, då de bara skola hava en fjärdedel av det arvode, de hittills haft. Det var roligt sagt; men jag undrar, vad man då skall säga om det extra motiv som justitieministern nu anført. Således det ursprungliga skälet, nämligen den relativt korta tid, som institutionen varit i bruk, det skall räcka till för att motivera 500 kronor. Konsekvensen av justitieministerns nya argument synes då böra vara, att 500 kronor bli för litet, när nya motiv för institutionens bibehållande kunnat anföras.

Avsikten synes nu vara att tilldela fullmäktige ett slags nämndemansuppgift, som ligger vid sidan av den egentliga fångvårdsfullmäktiginstitutionen. Det blir dock en betydande ökning av arbetsbördan för dessa personer både som nämndemän och som fångvårdsfullmäktige, eftersom de skola föra in i fångvårdsstyrelsen en del av de erfarenheter, som de fått i nämnden. Jag tycker knappast, att denna nedsättning till 500 kronor, som föreslås, under sådana förhållanden vittnar om den humanitet, som man numera är van att finna, så fort det gäller det svenska fångvårdsväsendet.

Det skäl, som justitieministern nu anført, var emellertid fullkomligt okänt för de sakkunniga, som i höstas hade att utreda frågan om fullmäktiginstitutionen. Det har också varit okänt för statsutskottets medlemmar, när de prövede Kungl. Maj:ts proposition. När man gick att undersöka behovet av fångvårdsfullmäktige, var det påfallande huru ringa antalet ärenden var, som behandlats av dem. Vad som emellertid framförallt framkallade betänksamhet var den motivering, som fångvårdsstyrelsen i sin skrivelse till sakkunniga anförde till stöd för fullmäktiges bibehållande. Den var hällen i mycket allmänna ordalag, och man sökte förgäves efter några som helst konkreta upp-

lysningar om vad fångvårdsfullmäktige uträttat. Men styrelsen gjorde ett uttalande, som jag icke kan undgå finna vara ganska betänkligt.

Fångvårdsstyrelsen framhåller, att för detta verk, som har en ganska ömtålig ställning emot allmänheten, det är synnerligen värdefullt att vid sin sida ha dessa fullmäktige, framskjutna riksdagsmän, som kunna hjälpa fångvårdsstyrelsen i den ständiga försvarsställning, som den måste intaga gentemot allmänheten. Fångvårdsfullmäktige skola samtidigt också vara inflytelserika kontrollanter inom fångvårdsstyrelsen.

Ser man nu på beskaffenheten av de ärenden, vid vilkas behandling fångvårdsfullmäktige deltagit, finner man, att de uppgifter, som riksdagen 1920 och 1921 avsett att vara de huvudsakliga, och som då utgjorde avgörande skäl för institutionens inrättande, nämligen att fångvårdsfullmäktige skulle handlägga en hel del praktiska angelägenheter, bl. a. sådana som rörde fångvårdsstyrelsens ärenden av jordbruksnatur, de uppgifterna hava icke kommit till utförande i fångvårdsfullmäktiges hittillsvarande verksamhet. De ärenden, som fångvårdsfullmäktige handlagt, äro till övervägande del dels rena expeditionsårenden, dels frågor, som gälla avgivande av yttranden och förslag till Kungl. Maj:t. Det kan väl dock icke vara meningen, att de fullmäktige, vare sig här eller i de affärsdrivande verken, skola deltaga i den förberedande behandlingen av sådana frågor, rörande vilka vederbörande verk och Kungl. Maj:t sedan ingiva främställning till riksdagen. Principiellt måste man väl vara av den uppfattningen, att lekmännens anlitande inom förvaltningen icke bör äga rum vid avgivande av yttranden och förslag till Kungl. Maj:t, ty i sådana ämnen är det av vikt för Kungl. Maj:t att få höra verkets eget tekniskt-administrativt utformade yttrande och förslag.

De sakkunniga ha icke kunnat undgå att finna, att de skäl, som fångvårdsstyrelsen anfört, äro synnerligen svaga, men den iver, med vilken fångvårdsstyrelsen anhållit att få behålla sina fullmäktige, har varit desto större. Till de skäl som styrelsen anfört har herr justitieministern i statsverkspropositionen endast fogat en hänvisning till den mycket korta tid, som institutionen varit i verksamhet. Jag har svårt att finna det vara ett hållbart skäl. Fångvårdsfullmäktige hava dock nu prövats under mer än sex år. Och jag tror, att riksdagen har allt det material, som behövs för att bedöma institutionens nytta och nödvändighet från de synpunkter, som riksdagen anlade i våras, när den beslöt utredning om fullmäktiginstitutionens bibehållande, förminskande eller avskaffande.

De nya skäl, som nu här anförts, innebära ju, att fångvårdsfullmäktige skulle få helt nya uppgifter. Jag kan icke undgå att få det intrycket, att herr justitieministern själv kommit till den uppfattningen, att man knappast kan motivera fångvårdsfullmäktiges bibehållande med deras nuvarande uppgifter. Man har därför kastat till dem denna räddningsplanka. Men jag måste hålla med herr Olsson i Kullenbergstorp om, att nog hade det varit riktigast, om i övrigt sakliga skäl ansetts föreligga för fullmäktiginstitutionens indragande, att herr justitieministern, om han anser de personer, som nu bekläda ämbetena, sitta inne med särskilda kunskaper på detta område, låtit dessa personer inträda i den nämnd, som han här talat om.

Nu har första kammaren för en stund sedan med lottens utslag beslutat bifalla statsutskottets hemställan. Jag lyckönskar herr justitieministern till den gunst, som Fortuna visat honom. Jag kan i alla fall icke underlåta att här framställa yrkande om bifall till reservationen. Och jag ber också att få meddela, att jag kommer att begära votering härom.

Jag ber alltså, herr förste vice talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta yttrande instämde herrar *Persson* i Fritorp och *Magnusson* i Tunhult.

Ang.
anslag till
fångvården.
(Forts.)

Ang.
anslag till
fångvården.
(Forts.)

Herr Carlsson-Frosterud: Herr talman! Det är ju sant, som herr Anderson i Linköping nyss framhållit, att fångvårdsstyrelsens i höstas till de sakkunniga avgivna yttrande icke kunnat övertyga majoriteten inom de sakkunniga om nödvändigheten av fångvårdsfullmäktiginstitutionens fortsatta tillvaro. För att klargöra anledningen härtill har nu herr Anderson i Linköping citerat en del av fångvårdsstyrelsens yttrande till de sakkunniga. Jag skall för min del be att få fortsätta citerandet, där han slutade, alldenstund han icke framhöll just den del av fångvårdsstyrelsens yttrande, som för mig varit vägledande vid mitt ståndpunktstagande till frågan.

Det förhåller sig nämligen så, att bland de tre sakkunniga var det ju två, som ansågo, att såväl fångvårdsfullmäktige som fullmäktiginstitutionen vid flera andra verk borde avskaffas. För min del sökte jag i detta såväl som i andra liknande fall anställa en förutsättningslös undersökning angående nytan och behovet av institutionens fortsatta tillvaro. Vad nu beträffar min ställning såsom reservant i denna fråga, bottnar den naturligtvis i ett försök att kompromissvis komma till en enande linje. Det var ju även anledningen till att mitt förslag innebar en så väsentlig inskränkning i den ersättning till de fullmäktige, som tidigare utgått. Men det finns, som jag sedan skall komma till, en passus i fångvårdsstyrelsens yttrande, som gav mig stöd för att tänka mig den möjligheten, att det syfte, som fångvårdsstyrelsen genom de fullmäktige avsåg att få tillgodosett, eventuellt kunde tillgodoses genom endast en fångvårdsfullmäktig. Och därför stannade jag på denna linje såsom ett kompromissförsök gentemot majoriteten. Men då majoritetens sparsamhetsvilja var så stark, att man icke åtnöjde sig med att nedskära kostnaden med tre fjärdedelar, var givetvis all kompromiss omöjlig, och därför stod jag där ensam med min reservation.

Jag skall nu be att få återge, vad herr Anderson i Linköping uraktlät att upplysa om, nämligen fångvårdsstyrelsens utlåtande beträffande sin erfarenhet av det arbete, som fångvårdsfullmäktige utfört, och den nytta fångvårdsstyrelsen på grund därav haft av dem under den gångna tiden. Den yttrar rörande detta följande: »Då styrelsen haft och har förmånen att såsom fullmäktige äga personer, vilka med statsfinansiell blick och social insikt för enat levande intresse för fångvårdens arbetsuppgifter, skulle ett borttagande av fullmäktiginstitutionen inom verket enligt styrelsens förmenande» — märk väl! — »ej kunna ske utan verklig skada för styrelsen och dess förvaltningsområde.»

När fångvårdsstyrelsen, på vars hemställan 1921 fångvårdsfullmäktiginstitutionen inrättades — det var nämligen på fångvårdsstyrelsens egen framställning, som riksdagen beslöt dess inrättande — nu efter sex års erfarenhet gör ett så kategoriskt uttalande om, att man icke utan verklig skada för fångvårdsstyrelsens arbete och verksamhet kan undvara fullmäktige, så hoppas jag, att majoriteten inom de sakkunniga ganska lätt kan förlåta mig, att jag satte mera tilltro till fångvårdsstyrelsens kompetens att bedöma nytan av fångvårdsfullmäktige, än vad ett påstående ifrån majoritetens sida kunde åstadkomma för att inverka på min uppfattning.

Beträffande inskränkingen eller avvecklingen av fullmäktiginstitutionen säger fångvårdsstyrelsen ytterligare i en passus:

»Den nuvarande anordningen med två fullmäktige, representerande den ene mera det statsfinansiella och den andre mera det medborgerliga och sociala intresset, synes styrelsen vara den ändamålsenligaste. En minskning av antalet fullmäktige till en enda synes styrelsen möjlig endast under den förutsättning, att genom denna minskning intet åsidosättande sker av de olika intressen, vilka de fullmäktige hava att representera och bevaka.»

Det var detta jag tog fasta på, att fångvårdsstyrelsen så där indirekt förklarade sig kunna gå med på en minskning av antalet fullmäktige till en, under förutsättning, att Kungl. Maj:t för uppdraget kunde finna en person, som hade så allsidiga kunskaper och erfarenheter, att han kunde representera båda de intressen, som nu två fullmäktige tillsammans representera. Det var därför, som jag ställde mig på den linjen.

Nu har herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet i statsverkspropositionen visserligen tagit fasta på den lägre utgiftssumma för fångvårdsfullmäktige, som jag efter de nu framdragna grunderna kommit till. Men han har gått den salomoniska vägen att dela detta belopp och bibehålla två fullmäktige. För all del, jag har för min del ingenting att invända däremot. Och då Kungl. Maj:t tror sig kunna finna två fångvårdsfullmäktige, som äro villiga mottaga uppdraget för den ringa slanten av 500 kronor, är det min livliga förvisning, att oavsett ersättningens storlek komma de att med samma samvetsgrannhet söka utföra det uppdrag, de fått, på det för fångvårdens bedrivande här i landet mest gagnande sätt. Därför har jag icke opponerat mig emot, att Kungl. Maj:t gått en annan väg, än den jag föreslagit. Och beträffande sparsamhetsresultatet hava Kungl. Maj:t och jag kommit fram till på öret samma belopp. Då synes det mig, att om man icke har vilja att gå fram med ett bart huggande svärd över alla de ställen, där man finner ett socialt inslag inom byråkratien, så skulle man även ur sparsamhets-synpunkt kunna åtnöja sig med ett så pass radikalt grepp, som att man på 4,000 kronor prutar av 3,000 och ändå tror sig få arbetet nöjaktigt utfört utan att yrka på, att även denna tusenlapp måste bort, och det sedan får gå som det vill med det hela. Jag tycker, det är att driva både sparsamhets- och raseringslustan något för långt.

Då nu statsutskottet gått på Kungl. Maj:ts förslag, tillåter jag mig, herr förste vice talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindqvist i Halmstad: Herr talman, mina herrar! Jag hade icke tänkt begära ordet i denna fråga, men jag föranleddes därtill, när jag hörde herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet yttra sig.

Jag kan för min del icke finna, att det skulle vara lyckligt att göra en sammanblandning av dessa fångvårdsfullmäktige och den nämnd, som skall tillsättas att fungera enligt de lagar, som vi antagit för några dagar sedan. Jag tror, att vi skola vinna det bästa resultatet med att vi hålla dessa saker åtskilda, ty det kan hitta på att hända, att vi hos fångvårdsfullmäktige vilja söka andra kvalifikationer än dem, som vi skola söka hos den nämnd, som skall fungera enligt lagarna om återfallsförbrytare och förminskat tillräkneliga förbrytare. Jag skulle för min del vilja ställa den vädjan till herr statsrådet, att herr statsrådet, innan han vidtar några åtgärder, än en gång tänker över, om det icke finns största skäl för att göra en åtskillnad på dessa områden.

Rörande frågan, huruvida fångvårdsfullmäktige skola finnas kvar eller icke, har jag den uppfattningen, att fångvårdsfullmäktige kunna ha stor betydelse och en stor uppgift att fylla, om deras arbete lägges på rätt sätt. När nu det förslag, som här föreligger, är så lagt, att kostnaderna bli så små, som de bli, vill det förefalla mig, som om riksdagen icke hade anledning att av kostnadsskäl gå emot, vad utskottet här föreslår.

Så är det en annan sak, som jag här skulle vilja påpeka. Och det gör jag på förekommen anledning. Jag skulle vilja rikta en vädjan till såväl regeringen som till fångvårdsstyrelsen och fångvårdsfullmäktige, att det göres allt, vad göras kan, för att skaffa sysselsättning åt de stackars människor,

Ang.
anslag till
fångvården.
(Forts.)

Ang.
anslag till
fängvården.
(Forts.)

som suttit inne i fängelser eller på liknande anstalter. Jag förstår ju väl, att det möter ofantligt stora svårigheter att kunna skaffa arbete åt alla dessa. Och särskilt under tider som de nuvarande, när massor av människor, som hela sitt liv levat som oförvitliga medborgare, icke kunna få arbete, är detta naturligtvis ännu svårare för dessa stackare, som av den ena eller andra orsaken blivit straffade. Skola vi kunna göra något för att deras antal, som bli återfallsförbrytare, blir så litet som möjligt, är det nödvändigt att se till, att vi icke lämna dem, som komma ut från fängelser eller från tvångsarbetsanstalter, vind för våg. Ty då hamna de snart på samma anstalter, där de förut varit.

Jag har velat passa på detta tillfälle att säga detta till den kraft och verkan, det hava kan, och jag vill tillägga, att jag för min del kommer att rösta för utskottets hemställan i den föreliggande punkten.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Min ärade kamrat från statsutskottet herr Carlsson-Frosterud framhöll särskilt, vad han tyckte, att herr Anderson i Linköping icke framhållit av fängvårdsstyrelsens yttrande. Även den saken diskuterade vi dock på avdelningen, och jag tillät mig då säga, att det skulle vara underligt, om fängvårdsstyrelsen skulle komma med något annat uttalande än att önska, att det fortfarande skulle vara, som det är. Det är väl oerhört sällsynt, åtminstone i vårt land, att något ämbetsverk kommer in med förslag om, att någonting skall inskränkas i vad det gäller styrelse eller sakkunniga eller fullmäktige. Kan alltså herr Carlsson-Frosterud icke gå till en reform på detta område, förrän ämbetsverken komma in med en anhållan därom, så kan han vara lugn för att han under sin återstående livstid icke behöver bli oroad i den vägen.

Herr statsrådet uppdrog, såvitt jag fann, mycket noggranna linjer för vad han ansåg, att de här fem nämnsledamöterna och de två fullmäktige skulle utträta. Och sedan tyckte jag nästan det lät, som om han icke ansåg mig tillräckligt sparsam, då jag ville använda fyra personer, där två kunde räcka. Ja, men herr statsråd, de där fyra finnas ju redan nu. Dem skulle vi ju ändå ha för detta speciella fall. Och man må dra vilka skarpa skiljelinjer man vill mellan funktionärerna i ty fall, så är det ändå så, att om de fem personerna i nämnden skola kunna fungera, som man tänker sig, få de nog sätta sig in i, hurudan behandlingen över huvud skall bli på de här tvångsarbetsanstalterna, där både mindre tillräkneliga förbrytare och återfallsförbrytare skola vara internerade. Jag finner det alldeles orimligt, att dessa fem, sedan det första avgörandet om intagande skett, skola kunna fungera och årligen kunna ge uttryck åt, att den där bör hållas kvar, och den där bör skrivas ut, utan att ytterst nog sätta sig in i metoderna och det sätt, varpå interneringen verkställs. Jag tror, att det är helt och hållet en överloppsgärning, att de här två fullmäktige då samtidigt skola verka. Och tänker icke herr statsrådet på, vad följderna skulle bli, om de ginge tvärt emot varandra, de fem och de två? Det, vågar jag tro, skulle bli en synnerligen betänklig sak. Skall det över huvud bli någon fördel med den nya lagen, tror jag icke, att herr statsrådet skall göra det ännu mera komplicerat och besvärligt, än vad det nog dessförut blir. Och då får nog avgörandet beträffande dessa förbrytare och följandet av dem ske av den där nämnden på fem personer, och de två fullmäktige kunna säkert icke göra vare sig från eller till.

När jag har ordet, ber jag att få tillägga till vad jag förut yttrade, att skulle man verkligen tro, att det är en fördel för riksdagen och dess verksamhet, att fullmäktiginstitutionen finnes, så borde man helt säkert gått fram på helt andra linjer, än man hittills gjort. Då borde man hava gått fram på den

linjen, att ingen riksdagsman hade insatts i dessa nämnder eller fullmäktige, absolut icke. Ty då stode riksdagen fri att bedöma ämbetsverkens handlingar, och de sakkunniga också. Men eljest äro vi ju bundna gent emot våra kamrater, som deltagit i dessa avgöranden. Det är detta, som nog förbisetts, när man inrättat dessa nämnder, och det var en synnerligen betänklig sak. Man vill givetvis icke gå hårt fram emot en kamrat. Därför kan det vara så, att ämbetsverken sitta som under en paraply, bara de ha fullmäktige och sakkunniga, som äro riksdagsmän. Och jag tror icke heller, att herr statsrådet är angelägen om att en sådan utveckling skall äga rum.

Det är även detta skäl, herr talman, som gör, att jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Jansson** i Falun: Herr talman! Herr Carlsson-Frosterud har redan angivit de skäl, som för utskottet varit avgörande, när detsamma biträtt Kungl. Maj:ts förslag, och jag skall icke ingå i någon utförligare argumentering till förmån för utskottets ståndpunkt.

Motionären säger, att de av fångvårdsstyrelsen åberopade skälen äro synnerligen svaga, och herr Olsson i Kullenbergstorp frågar: vad skulle det väl vara för ett verk, som icke tillstyrker ett förslag om att ha fullmäktige vid sin sida? Nu är det väl ändå så, att var och en tycker att *hans* skäl äro de starkaste. Jag kan icke finna annat än att motionärens synpunkter icke ha någon vidare beviskraft.

När motionären första gången framlade en motion i ämnet, åberopade han som skäl, att det här rörde sig om något slags politiska belöningar, att fullmäktigeinstitutionen tillkommit för att utmärka behagliga riksdagsmän eller politici. Nu har emellertid det talet måst släppas, därför att fullmäktiges arvoden äro så små, att befattningen icke gärna kan betraktas såsom en belöning åtminstone ur ekonomisk synpunkt — det skulle i så fall vara ur prestige-synpunkt: man skulle med ett sådant förtroendeuppdrag anse sig bli en sådan väldig »maffe»! Den saken har man emellertid icke talat om i år.

Vad fångvårdsstyrelsen anfört till förmån för detta civila inslag i verket anser jag verkligen vara synnerligen bärande. Den sociala betydelsen av institutionen har berörts av departementschefen, och jag skall endast tillägga, att det kan vara anledning att beakta även den rent ekonomiska sidan härvidlag. Det är icke på samma sätt nu som förr, att fängelserna sysselsätta sina fångar inomhus med diverse småplock, utan fångarna utföra en hel del arbete även utomhus. Om man tittar på de siffror, som avse fångvårdsförvaltningen i den delen, finner man också, att de icke äro så små. Det kan därför icke skada, att personer från det civila livet få en smula undersöka huru ifrågasvarande angelägenheter ordnas. Vi ha på tredje avdelningen i utskottet under en följd av år haft tillfälle att granska dessa ting, och de äro icke så betydelselösa.

Jag anser alltså, att de skäl, som tidigare anförts av fångvårdsstyrelsen och departementschefen, äro tillräckligt starka i och för sig och att man därför icke behöver tillägga den nya omständighet, som i dag åberopats, någon särskild vikt. Det rör sig i det hänseendet om en senare fråga, som vi kunna ha tillfälle överlägga om en annan gång.

Jag ber att på dessa grunder få instämma i herr Carlsson-Frosteruds yrkande.

Herr *Osberg* instämde häruti.

Herr **Anderson** i Linköping: Herr talman! Det är nog riktigt som herr Jansson i Falun säger, att de åberopade skälens styrka och svaghet bli be-

Ang.
anslag till
fångvården.
(Forts.)

Ang.
anslag till
fångvärdens.
(Forts.)

roende på vederbörande talares utgångspunkter. Vi anse, att våra skäl äro starka, och herr Jansson i Falun tycker, att fångvårdsstyrelsens skäl äro det. Men då han gör gällande, att fångvårdsfullmäktige ha stora praktiska uppgifter att fylla, måste jag fästa hans uppmärksamhet på att fångvårdsstyrelsen i sitt utlåtande icke med ett ord tryckt på denna omständighet; det förekommer däri ingen som helst hänvisning till de ärenden av praktisk natur i vilka fullmäktige skulle ha deltagit enligt avsikterna vid 1920 års riksdag. Förklaringen härtill är mycket enkel. Det visar sig nämligen vid granskning av ärendenas beskaffenhet, att fullmäktige i ytterligt ringa utsträckning tagits i anspråk för sådana praktiska uppgifter. Detta skäl har sålunda icke funnits lämpligt att åberopa till stöd för fullmäktiges bibehållande.

Nej, de skäl, som styrelsen anfört äro av en helt annan natur, och de borde göra riksdagen rätt betänksam, oavsett vilken åsikt man i övrigt har om fullmäktiginstitutionen. När ett ämbetsverk kan komma med en sådan synpunkt som att det är nödvändigt att fullmäktige finnas såsom en buffert mellan verket och allmänheten, är det anledning till betänksamhet. Det är väl dock allas mening, att ett verks styrelse och chef skall helt och fullt bära ansvaret utåt för verkets handlingar och beslut och icke räkna med tillvaron av sådana »in-flytelsrika kontrollanter», som det här talas om.

Jag yttrade redan första gången jag hade ordet, att fångvårdsstyrelsen med mycken känsla och övertygelse gått i elden för sina fullmäktige. Men jag måste vidhålla, att de skäl, som från nämnda håll anförts, äro synnerligen svaga. De ha mest bestått i allmänna uttalanden, och man har icke kunnat påvisa något enda konkret fall, där fångvårdsfullmäktige varit till nytta.

Jag ber, herr förste vice talman, att få erinra om, att vi för en timme sedan beslöto — utan votering — att avskaffa fullmäktige i domänstyrelsen. För ett par veckor sedan beslöt vidare riksdagen med ganska stor majoritet — i första kammaren utan votering — att avskaffa telegraffullmäktige. Här föreligger i dag en tredje fråga av liknande natur. Jag tror att riksdagen kan med förtroende följa de sakkunnigas majoritet på denna punkt liksom i de nyssnämnda fallen.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Carlsson-Frosterud: Herr talman! Jag kan endast konstatera, att det måste vara synnerligen svårt för ett verks styrelse eller andra, som ha att avge yttranden, vilka herr Anderson i Linköping skall bedöma, att åstadkomma ett sådant »lagom», att det kan tillfredsställa herr Anderson.

Vad frågan om domänfullmäktiges avskaffande beträffar, så var den motivering, som anfördes till stöd härför sådan, att även jag kunde ansluta mig till sakkunniges uppfattning, att nämnda fullmäktige icke numera fyllde sådana funktioner, att det vore nödvändigt att bibehålla dem. Men då vi tidigare diskuterade frågan om borttagande av telegraffullmäktige, kritiserade herr Anderson i Linköping, om jag minns rätt, telegrafstyrelsen därför att den icke tillräckligt kraftigt hållit på fullmäktiginstitutionens fortsatta tillvaro. I dag kritiserar herr Anderson i Linköping fångvårdsstyrelsen för dess enligt hans uppfattning överdrivet varma försvar för fångvårdsfullmäktiginstitutionen. Det är tydligen synnerligen svårt att göra herr Anderson i Linköping till lags.

Jag vidhåller min åsikt, att det är säkrare att lita till fångvårdsstyrelsens uppfattning om nyttan och nödvändigheten av ifrågavarande fullmäktige än att här lita på herr Anderson i Linköping.

Herr Engberg: Herr talman! Jag tänker för min del avgiva min röst till förmån för reservationen, och jag ber att med ett par ord få motivera, varför jag så gör.

Jag sade till en kamrat för ett ögonblick sedan, att jag tycker icke det är behagligt att rösta på samma sida som herr Anderson i Linköping — icke för hans skull, ty jag har icke något emot herr Anderson personligen — utan därför att den bakgrund, som kommit hans aktion mot fullmäktiginstitutionen till del, enligt min mening varit sådan, att jag anser den ganska betänkelig. Detta hindrar emellertid icke, att om man vill granska fullmäktigsystemet och dess ställning ur vidare synvinkel, med bortseende från de små synpunkterna, så kommer man till reservationens yrkande. Det är väl ändå en anmärkningsvärd egendomlighet, att riksdagen å ena sidan utser statsrevisorer att revidera olika verk och å andra sidan skaffar dessa verk den betäckning, som ifrågasvarande fullmäktige utgöra. Rent konstitutionellt finner jag saken ur denna synpunkt ytterligt diskutabel.

De skäl, som anförts av herr justitieministern, ha vidare icke kunnat övertyga mig. Den uppgift att följa de inre fångvårdsangelägenheterna, som han menade skulle åligga de fullmäktige, blir icke mer än ett önskemål på papperet. I realiteten ställer det sig säkerligen så, att de fullmäktige komma att förströdda lyssna och nicka bifall till vad styrelsens chef har att anföra.

Jag vill slutligen tillägga en tredje synpunkt. Jag tror för min del, att den tiden rycker närmare och närmare, då svenska riksdagen får taga ett ordentligt nappatag med byråkratien. Den är för bred redan och gör sig för mycket gällande; vi ha känning av den i riksdagens korridorer oupphörligt, och det kan räcka. Jag tycker, att detta sätt att trygga sig mot byråkratien — att man sticker in riksdagens ledamöter i byråkratien själv — är icke det rätta sättet. Jag håller med herr Olsson i Kullenbergstorp om att det är bättre, att vi här stå så fria som möjligt, och jag kommer därför att rösta för reservationen.

Med herr Engberg förenade sig herr *Mogård*.

Herr **Jansson** i Falun: Herr talman! Att döma av herr Engbergs yttrande skulle man kunna tro, att de personer, som utses till fångvårdsfullmäktige, icke skulle våga ha en egen mening och förfäktat densamma inför verkets styrelse. Jag kan icke ansluta mig till denna uppfattning. Jag tror, att de fullmäktige, som utsetts såväl av den förutvarande som av den nuvarande regeringen, fullt och helt våga framföra sina åsikter, och jag kan icke förstå, att därigenom riksdagens fria prövningsrätt i allra ringaste grad skulle föregripas. Icke heller kan jag finna, att det finns några skäl att inblanda statsrevisorer i denna fråga. De ha att granska på alla punkter och avge sitt votum, och är det så, att även de fullmäktige biträtt ett förslag, som revisorerne anse olämpligt, må de komma under samma kritik som verkets styrelse.

Jag tror, att man förbiser den stora uppgift inom fångvården, som ett civilt element kan tillföra den byråkrati, vilken eventuellt där må vara tillfinnandes. Med hänsyn till de många personer av olika kynne och läggning, som fångvården har att taga hand om, kan det icke vara ur vägen, att även det civila tänkandet får göra sig i någon mån gällande. Om herr Engberg närmare övertänker saken, skall han också finna, att man måste skilja mellan de olika verk, inom vilka fullmäktige kunna förekomma. Det är en skillnad mellan ett stort affärsdrivande verk och ett verk, som i likhet med fångvårdsstyrelsen handlägger många sociala frågor.

Herr Anderson i Linköping ville göra gällande, att fångvårdsstyrelsens starkaste skäl för fullmäktiges bibehållande vore, att de skulle utgöra en buffert mellan allmänheten och styrelsen i syfte att mildra den kritik, som från allmänheten skulle kunna riktas mot styrelsen. Jag tror tvärtom, att de fullmäktige komme att framföra de civila synpunkterna till fångvårdsstyrelsen och söka få styrelsen att beakta desamma för att därigenom tillfredsställa och eventuellt onödiggöra en mot verket riktad opinion från allmänheten.

Ang.
anslag till
fångvården.
(Forts.)

Ang.
anslag till
fångvärdens.
(Forts.)

Herr Anderson i Linköping var också inne på den synpunkten, att de fullmäktige anlitas i mycket ringa omfattning av fångvårdsstyrelsen. Jag skulle nästan kunna hålla med därom, men jag tycker, att de sakkunniga bort kunna påpeka detta förhållande i något annan form än nu skett. Om man ansett, att de fullmäktiges biträde icke tagits i anspråk i den utsträckning, som önskvärt varit, skulle man lämpligare kunnat motionera om att deras uppgifter i någon mån vidgats. Därmed hade även det resultatet vunnits, att fångvårdsstyrelsen föranleddes att inkalla de fullmäktige, när det gäller att bedöma sådana rent ekonomiska spørsmål, som styrelsen har att handlägga.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den av herr Vennersten m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Anderson i Linköping begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 20 av utskottets förevarande utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Vennersten m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Anderson i Linköping, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 102 ja och 82 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkten 21.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 22.

Lades till handlingarna.

Punkterna 23—29.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 30.

Lades till handlingarna.

Punkterna 31—35.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 36.

Lades till handlingarna.

Punkten 37.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13.

Vid härpå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående skyldighet för personal vid försvarsväsendet att i vissa fall underkasta sig förflyttning till annat truppförband begärdes ordet av

*Ang.
skyldighet för
personal vid
försvars-
väsendet att
underkasta sig
förflyttning.*

Herr **Forssell**, som anförde: Herr talman! Det föreliggande statsutskottsutlåtandet ligger framför oss reservationsfritt, men jag tror ändå, att ämnets art är sådan, att jag några ögonblick bör taga kammarens tid i anspråk.

Vi finna av statsutskottets kläm, att det i enlighet med en kunglig proposition är fråga om bemyndigande för Kungl. Maj:t att meddela föreskrift om skyldighet förrän personal å aktiv stat eller övergångsstat vid försvarsväsendet att underkasta sig den transport till annat truppförband, som påkallas av den nya försvarsorganisationen. När jag tog del av detta utlåtande, kunde jag icke riktigt få klart för mig, varthän man syftade med ifrågavarande kungl. proposition och med det enhälliga tillstyrkandet från utskottets sida. Det är ju helt naturligt, att om man reflekterar över denna sak, faller i ens minne en urkund, som ofta nog försvinner ur folks medvetande, nämligen regeringsformen. Det finns i denna regeringsform en § 36, som lyder: »De, som bekläda domarämbeten, så högre som lägre, samt alla andra ämbets- och tjänstemän än de i föregående paragraf nämnda (d. v. s. förtroendeämbetena) kunna icke, utan medelst rannsaking och dom, ifrån sina innehavande sysslor av Konungen avsättas, ej heller, utan efter egna ansökningar, till andra tjänster befordras eller flyttas.» Man frågar sig då, vad meningen kan vara med ett sådant utlåtande som det föreliggande. För den händelse man i utlåtandet inlägger någonting, som går *utöver* vad § 36 medgiver, så är utlåtandet *ogiltigt*, ty detta, mina herrar, är icke formen för tolkning och ändring av regeringsformen. Skulle det däremot vara så, att vad utlåtandet vill genomföra faller *inom ramen* för denna § 36, är utlåtandet *onödigt*.

Som sagt, herr talman, detta utskottsutlåtande förefaller till sitt syfte och sin art oklart och dunkelt. I sakens nuvarande läge vill jag visserligen ej göra något yrkande, men jag har funnit det vara på sin plats, att till kammarens protokoll säges ifrån, att det måste anses som en självklar sak, att den omständigheten, att utlåtandet nu går igenom i riksdagen, ingalunda får tagas till intäkt för påståendet, att här givits någon tolkning i extensiv riktning av § 36 regeringsformen.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 14.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för förre furiren Karl Erik Viktor Pettersson från viss betalningsskyldighet; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 15.

Ang.
flyttnings-
ersättning åt
viss militär
personal.

Härefter företogs till avgörande statsutskottets utlåtande, nr 55, i anledning av väckta motioner angående flyttningsersättning åt sådana till truppförband eller stab i Boden hörande officerare m. fl., som lämna tjänsten på grund av avsked eller överföras på övergångsstat.

Uti två likalydande inom riksdagen väckta och till statsutskottet hänvisade motioner, nämligen nr 18 inom första kammaren av herrar *Bergqvist* och *Asplund* samt nr 36 inom andra kammaren av herr *Nilsson* i Antnäs m. fl., hade föreslagits att såväl de officerare, underofficerare och med dem likställda, tillhörande truppförband eller stab i Boden, vilka på grund av avsked lämnade tjänsten, som ock de, vilka tvångsvis blivit eller bleve till övergångsstat överförda, måtte komma i åtnjutande av flyttningsersättning vid flyttning från Boden.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen i anledning av förevarande motioner måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad utskottet anfört, fastställa grunder för flyttningsbidrag till sådana till övergångsstat tvångsvis överförda officerare, underofficerare och vederlikar, som förflyttats till Boden efter tidpunkten för fattandet av 1925 års riksdags beslut rörande försvarsväsendets organisation; samt

b) att motionerna, i vad de icke kunde anses besvarade under a), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro emellertid fögade reservationer:

av herr *Bergqvist*, vilken ansett, att utskottet bort hemställa,

a) att riksdagen i anledning av förevarande motioner måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad i reservationen anförs, fastställa grunder för flyttningsbidrag till sådana till övergångsstat tvångsvis överförda officerare, underofficerare och vederlikar, som förflyttats till Boden från annat truppförband eller anstalt; och

b) att motionerna, i vad de icke kunde anses besvarade under a), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

av herr *Carl Gustaf V. Hammar skjöld*, vilken ansett, att utskottet bort hemställa,

a) att riksdagen i anledning av förevarande motioner måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad han i sin reservation anfört, tilldela till övergångsstat tvångsvis överförda officerare, underofficerare och vederlikar tillhörande truppförband eller stab i Boden flyttningsbidrag i sådana fall, där särskilda skäl därför föreläge; och

b) att motionerna, i vad de icke kunde anses besvarade under a), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman! Fastän det kanske icke lönar sig mycket att nu söka fånga kammarens uppmärksamhet, kan jag icke låta förevarande statsutskotts förslag passera utan någon kommentar.

Det har här av några motionärer hemställts, att de officerare och underofficerare vid till Boden förlagda truppförband, som tvångsvis överföras på övergångsstat, skola vara berättigade till flyttningsersättning. Utskottet har föreslagit, att sådana befattningshavare, vilka efter år 1925 förflyttats till

Boden, skola vid tvångsöverföring komma i åtnjutande av sådan ersättning. Jag finner detta förslag fullkomligt meningslöst. Det finns ingen som helst anledning att göra någon skillnad mellan de befattningshavare, som tidigare blivit förlagda till Boden, och sådana som kommenderats dit efter 1925. De senare ha åtnjutit ersättning för flyttningen till Boden och ha sålunda icke haft speciella utgifter för sin förflyttning, varför det enligt min mening icke föreligger något skäl att ställa dem i en gynnsammare ställning än de befattningshavare, som under en längre tid före 1925 haft sin förläggning till Boden.

Det enda riktiga måste i detta fall vara att antingen medge flyttningserättning utan hänsyn till förläggningstid eller ock vägra sådan.

Utskottets förslag innebär en tillstramning av vad som hittills gällt. Enligt det utlåtande från lönekommittén, som refereras i utskottets betänkande, har det stått klart, att Kungl. Maj:t ägde rätt att under vissa omständigheter bevilja tvångsöverförda flyttningserättning. Genom utskottsutlåtandet borttages denna rätt. För min del finner jag det rimligt, att då man medger pensionerade befattningshavare ersättning för flyttning från norrut förlagda truppförband, en dylik ersättning även medges tvångsöverförda. Det enda bärande skäl, som kunde anföras mot en sådan anordning, vore, att tvångsöverförda ha skyldighet inställa sig till tjänstgöring, närhålst order därom gives; man skulle därför kunna finna det fördelaktigt ur statens synpunkt, att tvångsöverförda stannade kvar på förläggningssorten. Jag tror emellertid, att sådana kommenteringar icke förekomma i den utsträckning, att man har anledning att här anlägga några statsekonomiska synpunkter. Å andra sidan är det uppenbart, att i Boden och vissa andra norrländska förläggningsplatser placerade befattningshavare ha större svårigheter än de, som äro förlagda söderut, att efter överföringen söka sig någon sysselsättning.

Det förefaller mig därför, som om det finnes ganska goda skäl för att Kungl. Maj:t tillerkännes möjlighet att pröva, huruvida i de särskilda fallen en flyttningserättning av här ifrågakarande slag bör utgå. I den reservation, som till utskottsutlåtandet har antecknats av herr Hammarskjöld, föreslås också, att Kungl. Maj:t skall få ett sådant bemyndigande; och jag tillåter mig, herr talman, då jag anser, att utskottets förslag genom den uppdelning, som i detsamma företages, skulle skapa en orättvisa, som icke kan försvaras, och då medgivandet av flyttningserättning efter Kungl. Maj:ts prövning i vissa fall kan vara berättigad, att yrka bifall till nämnda reservation.

Häruti instämde herr *Holmström* i Gävle.

Herr **Olsson** i Blädinge: Herr talman! Ehuru jag tidigare haft samma uppfattning som den förre ärade talaren, har jag icke reserverat mig i denna fråga, emedan man inom utskottet och särskilt på avdelningen sagt sig befara så vittgående konsekvenser, om man beviljade flyttningserättning åt alla befattningshavare av ifrågakarande slag, att man icke vågade gå in för ett bifall till motionen. Därför stannade man vid att ersättning skulle givas endast sådana befattningshavare, som tvångskommenderats efter år 1925.

Jag tillåter mig anhålla om bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman! Jag tillåter mig att till vad jag förut sagt foga den anmärkningen, att, så vitt jag kunnat utröna, statsutskottets förslag icke kommer att få någon som helst betydelse. Kommenderingar till Boden efter år 1925 torde knappast förekomma. Vad här föreslås som en eftergift mot rättvisan är alltså i själva verket en gest ut i tomma luften. Jag tror icke, att det är riksdagen värdigt att behandla dessa angelägen-

*Ang.
flyttningserättning åt
viss militär
personal.
(Forts.)*

Ang.
flyttnings-
ersättning åt
viss militär
personal.
(Forts.)

heter på ett sådant sätt. Det hade enligt min mening varit statsutskottets skyldighet att pröva, om det överhuvud är berättigat eller icke att medge berörda ersättning och därefter avvåga sitt förslag.

Om man nu följer statsutskottet, fattas ett beslut, som antagligen icke leder till någonting men som just därför för befattningshavarna måste te sig egendomligt och skapa en uppfattning om handläggningen av dylika frågor i riksdagen, som jag tror man bör underlåta att skapa.

Herr **Jansson** i Falun: Herr förste vice talman! Jag kan i huvudsak instämma med herr Hansson i Stockholm, just därför att jag varit med om att behandla denna sak i lönenämnden och där intagit ungefär samma ståndpunkt. Men det visade sig, att statsutskottets första avdelning hade en annan uppfattning och var mycket tveksam, huruvida överhuvud taget någon ersättning borde ifrågakomma. Därom kan man givetvis diskutera. Men på grund av det stora motstånd, som syntes resa sig mot vad lönenämnden här yttrat, så ansåg jag lönlöst att taga till orda i den föreliggande frågan. Men det vill jag säga, att skall man gå in för att lämna dessa tvångsöverförda någon lättnad, då blir det, som herr Hansson säger, ingen lättnad genom bifall till utskottets förslag, utan det blir detsamma som rent avslag.

Detta har jag velat säga, och jag har icke ändrat den uppfattning i frågan, som jag hade inom lönenämnden. Där voro vi av den uppfattningen, att Kungl. Maj:t skulle pröva vart fall för sig och att denna prövning skulle grundas på ett skälighetsbedömande, huruvida ersättning skulle lämnas eller icke. Det kan ju tänkas, att det skulle bli mycket arbete för Kungl. Maj:t om riksdagen bifölle den reservation, som här föreligger; men jag förmodar, att Kungl. Maj:t får underkasta sig det arbete, som därav kan bli en följd.

Jag har emellertid intet yrkande.

Herr andre vice talmannen **Nilsson**: Herr förste vice talman! Jag var icke närvarande i statsutskottet vid handläggningen av detta ärende, men när jag nu tagit del av handlingarna, har jag kommit till samma uppfattning som herr Hansson i Stockholm.

Jag kan icke finna, att det föreligger tillräcklig anledning att i fråga om flyttningsersättning göra skillnad mellan de officerare m. fl., som flyttat till Boden före 1925, och de, som kommit dit efter sagda år. I båda fallen bör i enlighet med vad försvarsväsendets lönenämnd därom uttalat, Kungl. Maj:t anse sig oförhindrad att bevilja flyttningsersättning.

Jag ber därför att få ansluta mig till den av herr Hammarskjöld avgivna reservationen.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den av herr Carl Gustaf V. Hammarskjöld avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

§ 16.

Statsutskottets utlåtande, nr 56, i anledning av väckt motion om rätt för två musikdirektörer vid armén att för uppflyttning i löneklass tillgodoräkna sig viss tjänstetid föredrogs; och biföll kammaren därvid utskottets hemställan.

§ 17.

Å föredragningslistan var vidare uppfört statsutskottets utlåtande, nr 57, i anledning av väckt motion om befrielse för vissa officerare och underofficerare vid Gotlands artillerikår från skyldighet att återbetala vissa till dem felaktigt utanordnade lönebelopp.

*Ang.
befrielse för
vissa officerare
från skyldighet
att återbetala
vissa
lönebelopp.*

Uti en inom andra kammaren väckt, till statsutskottet hänvisad motion, nr 85, hade herr *Svedman* föreslagit, att riksdagen måtte besluta om befrielse för vissa beställningshavare vid Gotlands artillerikår från skyldigheten att återbetala i motionen närmare angivna, icke gäldade belopp, sammanlagt uppgående till 8,324 kronor 73 öre.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herr *Törnkvist* i Karlskrona, vilken ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motion måtte medgiva, att Kungl. Maj:t finge efterskänka återbetalningsskyldighet för ett belopp av 8,324 kronor 73 öre, utgörande till vissa beställningshavare vid Gotlands artillerikår oriktigt utbetalda avlöningsmedel; och

av herr *Jönsson* i Revinge.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr Svedman: Herr förste vice talman! En fråga ter sig olika allt efter de olika synpunkter, som läggas på densamma. Ser man på en sak rent kallt, uteslutande ur formella synpunkter, så framträder den icke så, som den gör, om bedömandet sker, låt mig säga, efter rättfärdighetssynpunkt. Detta förhållande har återigen bestyrkts i det utlåtande, som statsutskottet givit över en av mig i kammaren väckt motion.

Det förhåller sig i korthet på det sättet, att en tillfällig redogörare har under den ordinarie redogörarens tjänstledighet men på hans anvisning utbetalat lönetillägg jämte dyrtidstillägg till ett antal officerare och underofficerare vid ett truppförband. Det har sedermera befunnits, att de utbetalade lönerna varit för höga på grund av feltolkning i de av Kungl. Maj:t utfärdade bestämmelserna. Utskottet bestyrker, att dylika feltolkningar ägt rum även inom andra truppförband, vilket ju utgör ett belägg för att bestämmelserna åtminstone i viss mån varit otydligt avfattade. De återbetalningsskyldiga ha på sin tid förbrukat sina löner, som de räknat för att vara deras, och sett ur deras synpunkt måste man väl ändå anse det vara hårt och även obilligt, att de skola påbörda ett ekonomiskt ansvar, vars tillvaro de vid tiden för löneutbetalningarna icke ägde möjlighet att förutse. De ha i vederbörlig ordning i och för taxering, deklarerat dessa för stora inkomster, och därigenom ha åtskilliga kommit upp i en högre skatteskala, alltså fått ett mindre avdrag. De ha erlagt skatt till stat och kommun för dessa till dem för högt utbetalade löner.

Nu kräver man dem tillbaka. Men det säger sig självt, att omständigheter härvidlag framträda, vilka i hög grad ställa detta krav obilligt. Penningvärdet nu är helt annat, än det var på den tiden, 1918 och 1920, då dessa högre löner utbetalades; och de återbetalningsskyldigas löner äro nu väsentligt reducerade, i jämförelse med vad de voro på den tiden. Om jag icke är illa underrättad, så måste envar av de personer, det här gäller, sätta sig i skuld för att kunna återbetala vad som kräves.

Ang.
befrielse för
vissa officerare
från skyldighet
att återbetala
vissa
lönebelopp.
(Forts.)

Utskottet anför såsom skäl för avslag på framställningen, att utbetalningar av enahanda beskaffenhet skett även vid andra truppförband, men att de utbetalda beloppen, sedan anmärkning framstälts, i allmänhet blivit återbetalda. Vidare anser utskottet, att man med hänsyn till att andra likartade krav kunna resas icke bör tillmötesgå det nu framställda. Det är således en formell synpunkt och icke en rättfärdighetssynpunkt, som statsutskottet lagt på denna fråga.

Det är ju en mycket intressant upplysning, som utskottet i sitt utlåtande ger, då det meddelar, att i andra liknande fall utbetalningar ägt rum, men att de »i allmänhet», såsom utskottet säger, blivit återbetalda. Men minst lika intressant i det sammanhanget är den erinran, som herr Törnkvist i Karlskrona gör, då han i sin reservation påpekar, att riksdagen tidigare vid åtskilliga tillfällen medgivit befrielse från återbetalningsskyldighet för oriktigt utbetalda avlöningsmedel.

Jag skall icke uppehålla kammarens tid mera med denna fråga. Jag vill dock lägga kammaren på hjärtat, att här framträder en icke blott billig utan även rimlig och rättfärdig begäran; och ur den synpunkten skall jag, herr förste vice talman, be att få yrka bifall till den av herr Törnkvist i Karlskrona avgivna reservationen.

Med herr Svedman förenade sig herrar *Laurén* och *Fjellman*.

Herr **Olsson** i Blädinge: Herr förste vice talman! Som framgår av utskottets utlåtande är detta icke det enda fallet, då redogörare utbetalat större belopp, än som de haft befogenhet att utbetala. Men i de flesta fall har det förfarits så, att när felaktiga utbetalningar påvisats, ha vederbörande återbetalt vad de fått för mycket. Ett sådant förhållande inträffade vid Gotlands infanteriregemente för en tid sedan. Där skedde genast återbetalning av vad vederbörande fått för mycket. Vid det truppförband, som här är i fråga, har däremot ingenting åtgjorts för att få någonting tillbaka, och sålunda har icke återfordrats något, utan man har bara låtit det vara. Nu anser såväl avdelningen som utskottet i övrigt, att så får det icke tillgå, utan har anmärkning kommit från revisionen, så är det redogörarens skyldighet att söka få medlen tillbaka av dem, som fått för mycket.

Jag undrar, hur det i annat fall skulle gå, om vederbörande icke brydde sig om att återbetala — sedan är det bara att gå till riksdagen och få beloppet avskrivet. Detta är ju uppenbar orättvisa mot dem, som ställt sig vederbörande revisions anmaning till efterrättelse och återbetalt vad de bekommit för mycket i löner. Jag menar därför, att en sådan kutym att bara låta bli, så slipper man från alltsammans, böra vi akta oss för.

Jag får därför yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman! Jag skulle kunnat instämma med den förste ärade talaren i denna punkt, och jag kommer också att rösta för reservationen. Men jag önskar att speciellt få motivera detta genom att poängtera en särskild omständighet. Det framgår utav de handlingar, som finnas i målet, att dessa anmärkta belopp utbetalts under en tid, då penningvärdet var helt annat än nu. På grund av den tröghet, med vilken revisionen och de prövande myndigheterna arbeta, så ha åtskilliga år gått. Skulle dessa befattningshavare nu åläggas att återbetala beloppen, så innebure detta i själva verket, när de återbetala efter nuvarande myntvärde, att de få betala mycket mer än de fått för mycket den gången lönerna utbetalades. Det är denna omständighet, som bestämt mig för att rösta för reservationen. För övrigt förstår jag mycket väl de betänkligheter, som hysts inom statsutskottet, men

det förefaller mig, som om konsekvenserna icke kunna bli så farliga, då det här är fråga om avvecklingar av vissa kristidsföreteelser. Just med hänsyn till det särskilda skäl, som jag anført, synes det mig vara ganska hårt att ålägga ifrågavarande befattningshavare återbetalningsskyldighet. I den mån denna skyldighet skulle drabba redogörarna, bleve den för övrigt i ännu högre grad kännbar, i synnerhet som det här är fråga om reglementen, som äro skrivna på ett sådant sätt, att missförståndet från redogörarnas sida är ursäktligt. Man har i detta land tillverkat vissa reglementen, som i fråga om tydlighet lämnat åtskilligt övrigt att önska. Jag skall naturligtvis icke göra någon personligen ansvarig härför, men litet var veta vi ju, vem som skrivit våra flesta avlöningsreglementen. Jag anser, att saken ligger till på det sättet, att kammaren bör ansluta sig till reservationen, och jag hemställer om bifall till densamma.

Herr *Hagman* instämde häruti.

Herr *Svedman*: Herr förste vice talman! Jag vill bara gentemot herr *Ols-*son i Blädinge framhålla, att i det fall, som han nämnde och som rörde Gotlands infanteriregemente, gällde det ett vida mindre belopp än det här är fråga om. Och då han gjorde gällande, att de redovisningsskyldiga i förevarande fall icke företagit någonting utan uppträtt så att säga nonchalant emot vederbörjande myndighet, vill jag anmärka, att man ansett, att alla andra utvägar borde försökas, innan man begärde riksdagens hjälp för att slippa den ekonomiska börda, som återbetalningsskyldigheten innebär, och som man anser orättmätig. Man har också använt tiden just för detta ändamål.

Herr *Jansson* i Falun: Herr förste vice talman! Jag instämde vid förra punkten med herr *Hansson* i Stockholm, men här måste jag verkligen taga bestämt avstånd från hans yttrande. Det är nu första gången som fråga föreligger om att riksdagen skulle befria vederbörjande befattningshavare själva från återbetalning av oriktigt uppburna lönebelopp. Tidigare har det gällt redogörare, som visat försumlighet beträffande tolkning av gällande bestämmelser, och riksdagen har ändå flera gånger ställt sig avvisande.

I förevarande fall har intendenten tolkat reglementet på ett visst sätt och ålagt sin ställföreträdare, den tillförordnade, att betala ut lönerna i enlighet härmed. Sedan har det vid revisionen visat sig, att intendentens tolkning varit felaktig. Det är då fråga om vem som skall bli redovisningsskyldig, den tillförordnade, som utbetalat lönerna, eller intendenten. Jag har den bestämda uppfattningen, att det är intendenten, som bör bli redovisningsskyldig, och icke den tillförordnade, som lydde order.

Om man nu ginge in för att biträda den framställning, som här motionsvis framförts, vet jag sannerligen icke vart det skulle taga vägen. Då skulle redogörare och intendent på de olika orterna icke känna sig ha den allra ringaste förpliktelse att söka tolka reglementen och författningsbestämmelser på ett tillbörligt sätt; ty även om man utbetalade felaktigt, funnes det väl alltid någon vänlig motionär, som hemställde om befrielse från återbetalningsskyldighet. Kan det vara lämpligt, att riksdagen går med på något sådant? Om det här föreligger skäl till en förändring, bör vederbörjande gå in till Kungl. Maj:t, och låta Kungl. Maj:t pröva frågan på vedertaget sätt, men riksdagen bör icke gärna godtaga en sådan framställning, som här föreslås. Det förefaller mig orimligt, att riksdagen ett ögonblick skulle kunna reflektera på den saken.

På grund av den långa föredragningslistan och med hänsyn till de många ärenden, som ännu återstå, skall jag icke vidare gå in på spörsmålet, men jag

*Ang.
befrielse för
vissa officerare
från skyldighet
att återbetala
vissa
lönebelopp.
(Forts.)*

Ang.
befrielse för
vissa officerare
från skyldighet
att återbetala
vissa
lönebelopp.
(Forts.)

vill vädja till kammarens ledamöter att icke här hux flux vara med om att fatta ett beslut, vars innebörd man nu alls icke har någon möjlighet att bedöma. Med uttalande av den förhoppningen, att kammaren antager utskottets förslag, ber jag att få yrka bifall till detsamma.

Häruti instämde herr *Carlsson-Frosterud*.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den av herr Törnkvist i Karlskrona avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Svedman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 57, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herr Törnkvist i Karlskrona avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 18.

Föredrogs vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nybyggnad för fysikalisk-kemiska laboratoriet vid universitetet i Uppsala;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ordinarie lärarbefattningar i medicinsk radiologi vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska institutet;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgnings- och ändringsarbeten vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund jämte i ämnet väckta motioner;

nr 61, i anledning och vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag till folkskoleseminarierna; och

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställning angående understöd åt småskoleseminarier jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 19.

Ang.
ordinarie
anställning åt
nomadskol-
inspektören.

Härpå föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av ordinarie anställning åt nomadskolinspektören. Ordet begärdes därvid av

Herr **Sävström**, som yttrade: Herr talman! Förevarande utlåtande avser att bereda ordinarie anställning å den s. k. nomadskolinspektören. Jag till-

läter mig emellertid fråga herrarna, om ni kan av det föreliggande utlåtandet och den långa klämman i detsamma bedöma, huru stor ersättning denne inspektör skulle komma att få enligt riksdagens beslut. Man får kanske lita på att den avdelning inom statsutskottet, som behandlat ärendet, är på det klara med den saken, men det skulle vara intressant att höra, huru många av kammarens ledamöter, som äro det. Om man närmare undersöker saken, finner man av utlåtandet, att inspektören får en begynnelseavlönning av 3,500 kronor. Sedan blir det ett tillägg på 1,800 kronor, alltså tillsammans 5,300 kronor. Så komma ytterligare två tillägg, vardera på 500 kronor, vidare återigen ett tillägg på 1,000 kronor, sedan ytterligare ett tillägg av 500 kronor, sedan ännu ett tillägg på 1,000 kronor, sedan ytterligare ett tillägg på 100 kronor och slutligen ännu ett tillägg på 500 kronor, summa 9,400 kronor, vartill kommer traktamentsersättning med 19 kronor per dygn och ersättning för resa i andra klass. Jag har naturligtvis intet yrkande att göra om ändring i utskottets förslag, men jag skulle vördsamt hemställa, huruvida det icke vore möjligt att få några enklare bestämmelser beträffande ifrågavarande löner, så att en vanlig människa på något så när kort tid kunde räkna ut, huru mycket en sådan statstjänsteman skall ha i ersättning för sitt arbete.

*Ang.
ordinarie
anställning åt
nomadskol-
inspektören.
(Forts.)*

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 20.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande av kostnaderna för trettonde nordiska nykterhetsmötet i Stockholm år 1928;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedsättning av arvsskatten å viss del av kvarlåtenskapen efter framlidne direktören G. L. Öberg i Shanghai; och

nr 66, i anledning av väckt motion om restitution till bostadsföreningen Hemfrid u. p. a. i Malmö av viss stämpelavgift.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 21.

Statsutskottets utlåtande, nr 67, i anledning av väckt motion om återbetalande till Ängelholms stad av vissa staden felaktigt påförda utskylder föredrogs; och lämnades därvid på begäran ordet till motionären

*Ang. åter-
betalande till
Ängelholms
stad av vissa
utskylder.*

Herr **Borggren**, som anförde: Herr förste vice talman! Jag har tillåtit mig väcka en motion, däri jag hemställt, att staden Ängelholm skall från statsverket återbekomma ett skattebelopp av 10,068 kronor 52 öre, som staden av misstag erlagt för åren 1921 och 1922. Motionen har enhälligt avstyrkts av statsutskottet, och det är helt naturligt, att jag icke har någon tanke på att densamma skall vinna riksdagens eller andra kammarens bifall. Jag har emellertid ändå ansett mig böra säga några ord i denna sak.

Utskottet avstyrker motionen på den grund, att kammarrätten tidigare yttrat sig i detta ämne och därvid ställt sig avvisande, varjämte den ansökan om restitution, som av staden inlämnats till Kungl. Maj:t, icke kunnat bifallas. Jag anser nu för min del, att det är ganska naturligt, att såväl kammarrätten som Kungl. Maj:t funnit *formella* skäl utgöra ett hinder för bifall till ifrågavarande anhållan. Men jag hade väntat mig, att statsutskottet skulle ha en helt annan syn på saken och att det sunnda förnuftet skulle komma att

Ang. åter-
betalande till
Ängelholms
stad av vissa
utskylder.
(Forts.)

göra sig gällande från detta håll. Hade för övrigt staden Ängelholm klagat i rätt tid, hade den återfått det belopp, som det här gäller. Staden har nämligen på liknande grunder fått betala för hög skatt jämväl för åren 1923 och 1924, men när man klagade häröver, fick man skattebeloppet tillbaka. Det är dock märkvärdigt, att det skall vara så, att när kronan uppbär ett belopp, som den strängt taget icke är berättigad till, vederbörande aldrig får någonting tillbaka, under det att om någon kommun eller enskild i deklara- tions- eller taxeringshänseende förfar på sådant sätt, att kronan gör förlust, det alltid blir en efterbeskattning, varigenom staten tager ut sin rätt. Jag an- tager, att det icke tjänar någonting till att yrka bifall till den motion jag väckt, och skattedragarna i Ängelholms stad få väl underkasta sig att avvara det belopp, som på detta sätt inbetalts till kronan. Jag har intet yrkande att göra.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 22.

I fråga om
rätten till
växande vilda
bär m. m.

Till avgörande förelåg härefter första lagutskottets utlåtande, nr 28, i an- ledning av väckta motioner om fullföljande av utredningen angående rätten till växande vilda bär m. m.

Första lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 150 i första kammaren av herrar *Per J. Gustafsson* och *Wohlén* samt nr 240 i andra kammaren av herr *Svensson* i Grönvik m. fl.

I motionerna, vilka vore likalydande, hade yrkats, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om fullföljande av den utredning om rätten till växande vilda bär, som 1919 års sakkunniga för revision av jorda- balken fått sig anbefalld, samt om förslag i ämnet till nästa års riksdag.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motioner icke måtte till någon riks- dagens åtgärd föranleda.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade emellertid herrar *Hederstierna*, *S. Erik Anderson*, *Per J. Gustafsson*, *Dahl*, *af Ekenstam*, *Nilsson* i Antnäs och *Persson* i Trången hemställt, att ifrågavarande motioner måtte av riksdagen bifallas.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde

Herr af Ekenstam: Herr talman! Spörsmålet om den fria bärplocknings- rätten har ju åtskilliga gånger varit uppe i riksdagen, men ända till år 1913 lyckades man icke framdriva någon allmännare opinion inom kamrarna till förmån för en undersökning, huruvida man icke borde införa andra förhål- landen på detta område än de hävdvunna. År 1913 beslöt emellertid riks- dagen på tillstyrkan av lagutskottet, att en skrivelse skulle avlätas till Kungl. Maj:t med hemställan om utredning, huruvida och i vad mån bärplockning på annans mark borde inskränkas, så att jordägare på ett eller annat sätt finge större rådighet över bären på sin mark. Man åberopade till stöd här- för först och främst den omständigheten, att då lagen är så öm om jord- ägarens rätt att den meddelat förbud att från fastigheten taga ollon, löv m. m., borde det icke vara så underligt, om tiden ansåges vara inne för en lag- bestämmelse om att jordägare erhöles vidgad rätt till de på hans mark växande

vilda bären. Lagutskottet sade också i sitt utlåtande, att denna fråga vore en angelägenhet av obestridlig vikt, rörande vilken riksdagen icke bör underlåta att påkalla Kungl. Maj:ts uppmärksamhet.

Jag vill erinra om, att år 1913 var det utskott, som avgav nämnda tillstyrkande, enhälligt så när som på en ledamot, vilken ansåg, att en dylik hemställan icke borde göras. Det fanns också en reservation av herr Lindhagen, men det var så långt ifrån att herr Lindhagen på något sätt ställde sig på annan ståndpunkt än utskottet, att han tvärtom ville, att själva motiveringen skulle än starkare uttala anslutning till ifrågavarande förslag. Han polemiserade särskilt mot ett påstående, som tydligen framkommit inom utskottet, att bärplockning i allmänhet utövades så, att de fattigare toge bär på rikare jordägares marker. Han framhöll, att så är visst icke alltid förhållandet; det kunde likaväl vara så, att personer, som äro mera välbärgade än jordägaren, skörda bären på hans mark. Vad som naturligtvis i allra högsta grad befordrade tanken på att det vore angeläget, att någonting gjordes, var påpekandet, att omständigheterna nu för tiden äro på förevarande område helt andra än den gången lagen skrevs. Förr var bebyggelsen vida glesare än nu, och framför allt voro kommunikationerna synnerligen dåliga. Nu förhåller det sig i stora delar av vårt land mycket annorlunda i sistnämnda hänseende, och alldeles särskilt få vi komma ihåg, att vissa av skogsbären numera blivit en handelsvara, som på grund av nutida kommunikationer fått ett helt annat värde än tidigare; de ha även erhållit en större tillgänglighet för dem, som vilja på andras mark tillgodogöra sig desamma. Det är därför, som man nu ganska ofta hör talas om, att en jordägare, som kanske glatt sig åt lingon-skörden på hösten, för att åtminstone få så mycket som behöves till eget bruk, då han kommer ut i skogen, finner skörden skövlad; där har kanske varit en hel hord som med bilar kommit från närmaste samhällen och plockat upp lingonen, och det de icke velat ha, ha de kanske förstört eller nedtrampat.

Skrivelsen av 1913 medförde en utredning hos Kungl. Maj:t, men genom geddesyxan den 24 november 1922 avklippes den vidare utredningen. Det är således därför som reservanternas inom lagutskottet nu anse, att det är fullt tillbörligt att en ny skrivelse avlåtes till Kungl. Maj:t, för att man äntligen skall kunna komma till någon visshet om, hur man skall kunna få något åtgjort i dessa förhållanden.

Men jag vill erinra om en sak innan jag slutar, och det är det, att 1909 framlades förslag till ny jordabalk, och i den hade man tagit upp tanken att på något sätt tillgodose jordägaren i avseende å bärskorde. Men det skyddsmedel, som därvidlag framställdes, är nog absolut otillförlitligt och i de flesta fall utan all betydelse. Det innebar nämligen att en jordägare skulle ha rättighet att ensam använda skogsbären på ett avstånd av 300 meter från sin gård eller tomt, men litet längre bort var fortfarande bärplockningen fri. Vi behöva icke vara alltför mycket hemmastadda i förhållandena inom stora delar av vårt land för att finna, att en sådan bestämmelse är både opraktisk och egentligen utan någon betydelse. Nej, om man nu verkligen i samband med avlåtandet av en skrivelse till Kungl. Maj:t för att få till stånd en utredning i saken också skulle vilja så att säga lämna några riktlinjer för hur denna utredning skall gå, då tror jag man bör taga fasta på den tanken, som förut varit uppe, nämligen att jordägaren skall få rättighet att fridlysa visst område av sin mark, där icke längre fri bärplockning får äga rum. Jag tror att den tanken är lämplig och riktig, och jag vill nu på samma gång jag anhall om bifall till den reservation, som är fogad vid detta lagutskottets utlåtande, särskilt rekommendera, att den tanken kommer att slå rot hos alla dem som äro intresserade för denna frågas framgång.

*I fråga om
rätten till
växande vilda
bär m. m.
(Forts.)*

*I fråga om
rätten till
vuxande vilda
bär m. m.*

Under detta yttrande hade herr andre vice talmannen ånyo övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

(Forts.)

Herr **Lindqvist** i Halmstad: Herr talman, mina herrar! Utskottsmajoriteten har inte ansett, att det har funnits tillräckliga skäl att nu bifalla den framburna motionen och gå in för en skrivelse. Utskottsmajoriteten har ju bestått utav socialdemokrater och utav det frisinnaade partiets representanter.

När vi inom utskottet ha gått att taga ställning till de föreliggande motionerna, ha vi inte gått in på den gamla stridsfrågan, om det skulle bli någon inskränkning i den rätt, som nu finnes för vem som helst att plocka de vilda bären. Vi ha ju med hänvisning till att riksdagen en gång tidigare, 1913, har skrivit i denna sak ansett, att det icke är behöfligt att riksdagen nu på nytt skriver. Vi kunna icke finna det vara behöfligt att denna specialfråga utbrytes ur sitt sammanhang, utan vi ha ansett det lämpligt att den blir behandlad i samband med andra frågor, och därför ha vi icke nu velat besvara Kungl. Maj:t.

Det finnes ju en annan bärplockningsfråga, till vilken vi komma i nästa utlåtande på föredragningslistan. Jag skall tillåta mig att endast om den säga så mycket, att när det gäller den frågan kan man ju säga att det tillmötesgående av de krav, som där framställts av motionären, innebär ett tillgodoseende av såväl den enskildes som samhällets intresse. Det är ju en fråga av stor nationalekonomisk betydelse. Skulle riksdagen nu gå med reservanterna i denna fråga, vill det förefalla mig, som att det icke blir möjligt att även godkänna motionen i det följande ärendet, vilken motion av utskottet har blivit tillstyrkt.

Jag skall inte nu heller, lika litet som utskottet, taga upp själva principfrågan. Men då den förste ärade talaren här har velat giva några direktiv för den utredning, som han vill skall komma till stånd rörande denna fråga, så ber jag bara få erinra om några uttalanden som gjorts i debatterna, när denna fråga tidigare har varit behandlad. Vid ett av dessa tillfällen — det var 1920 — yttrade en av högerpartiets mera framstående män följande: »Vad som är av vikt att få fram är, att få fram ett lagförslag, varigenom regler bli givna, så att befolkningen vet vad den har att rätta sig efter.» Den, som yttrade sig på detta sätt har sålunda icke gått in för att det skall vara någon begränsning i den bärplockningsrätt, som f. n. gäller.

Även en annan högerman, som icke nu tillhör riksdagen, herr Nilsson i Landeryd, yttrade vid samma tillfälle, när han ville vara med om en ändring av lagstiftningen härvidlag, följande: »I praktiken blir det genom en sådan lagstiftning ett bättre skydd för den befolkning, som man ömmar för, än om en sådan lagstiftning icke existerade.»

Jag har velat ställa upp dessa uttalanden såsom en motvikt mot det av herr af Ekenstam framförda. Det är möjligt att när vi kommit dithän, att vi skola ha en ändring av lagstiftningen på detta område, det visar sig icke kunna gå för sig att helt och fullt följa det förslag som framkom 1909. Men jag tror dock inte, att detta förslag är så odugligt, om jag så får säga, som herr af Ekenstam här ville göra gällande. Naturligtvis kan man tvista om, huruvida det rätta avståndet just skall vara 300 meter, eller om man skall fastställa något annat avstånd, det är som sagt en given sak att härom kunna råda olika meningar.

Vi ha sålunda, herr talman, kommit till den uppfattningen, att icke tillräckliga skäl nu föreligga att besvara Kungl. Maj:t med denna fråga, utan vi anse, att den bör av Kungl. Maj:t tagas upp i samband med andra hithörande frågor.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag å motionen.

*I fråga om
rätten till
växande vilda
bär m. m.
(Forts.)*

Herr Svensson i Grönvik: Herr talman! I egenskap av motionär i denna fråga ber jag att få säga några ord.

Den föregående ärade talaren ville göra denna fråga till en partipolitisk fråga. Han framdrog de skäl, som anförts, såväl av utskottsmajoriteten som av reservanterna. Vidare ville han draga i tvivelsmål om denna fråga vore av så pass stor betydelse f. n., att man behöver besvara Kungl. Maj:t därmed.

Det förhåller sig väl ändå så, att den utredning, som en gång av riksdagen begärdes, har blivit avbruten, och det är därför vi motionärer ansett skäl föreligga, att riksdagen skriver till Kungl. Maj:t om upptagande av denna fråga till förnyad omprövning. Det är som vi i slutet av motionen ha sagt av minst lika stor vikt att denna fråga avgöres nu som fallet var 1913, då riksdagen beslöt att avlåta en skrivelse.

Man kan ha vilken uppfattning som helst i själva sakfrågan, men jag tycker i varje fall, att man borde vara överens om den saken, att det nuvarande tillståndet beträffande bärplockningen icke är av den art att vi vilja ha det kvar för all framtid. Det är ändå på det sättet, att man bör ha någon reda även i denna sak, och då bärplockningen är av en sådan nationalekonomisk betydelse, som belyses därav att det försiggår en bärexport till ett värde av omkring 1 miljon kronor om året — man har ju brukat säga i fråga om lingonen, att de äro »skogens röda guld» — så tycker jag icke det är riktigt att göra denna fråga till fråga av mindre betydelse, än den i själva verket har. Vi anse alltså, att frågan är så pass betydelsefull, att den bör upptagas och utredningen slutföras. Jag vill också i detta sammanhang erinra om att vid en interpellationsdebatt 1920 dåvarande justitieministern, nuvarande utrikesministern, själv under debatten uttalade att denna fråga vore av så stor betydelse, att han för sin del ansåg den böra utredas. Och jag hoppas, att denne minister icke ändrat mening härvidlag, utan att också regeringen går att taga frågan under allvarligt övervägande och sätter i gång den avbrutna utredningen.

Om man nu skall tala om själva sakfrågan, så kan jag förstå dem som äro emot denna frågas ordnande därför att de vilja slå vakt om de mindre bemedlades på landsbygden rätt att plocka lingon och sätta i fråga, huruvida det icke blir så, att man icke kommer att taga vara på bären, om den enskilda jordägaren får rätt att bestämma, huruvida det skall vara medgivet att plocka eller inte. Då vill jag först säga angående den sociala sidan av saken, att det icke alltid är så, att det är de ekonomiskt svagare som tillgodogöra sig bärskörden, utan många gånger är det så, att det gäller en liten egnahemsägare, som kan ha en 20 tunnland skogsmark, där han har lingon växande, och han har icke alltid tid att plocka dem på samma tid som andra kunna göra, utan det kan bli så, att det kommer personer från stationssamhällena som plocka av bären. Man kan förutsätta att i ett sådant fall skörden för ägaren kan representera ett värde av en 50 kronor; det är visserligen inte någon stor summa, men den utgör ändå ett tillskott till hans små inkomster, som icke böra förringas. Och man må säga vad som helst om själva saken, så bör man väl ändå icke ställa det så, att han skall avstå från en tillgång som ändå är en avkastning av *hans jord*, för vilken han erlägger skatt och jag tror, att om man bedömer saken som man bör, så måste man komma till den slutsatsen att det icke är till förmån för de ekonomiskt svagare som man handlar, då man yrkar att ingenting skall göras i denna fråga.

Då nu första kammaren fattat beslut i enlighet med reservationen, hemställer jag, att även andra kammaren måtte bifalla densamma, vilket är detsamma som att bifalla motionen.

I fråga om
rätten till
växande vilda
bär m. m.
(Forts.)

Herr **Olofsson** i Digernäs: Herr talman! Då jag är gammal motionär i denna fråga, vill jag också säga några få ord.

Det är orimligt, att man skall få vänta med denna fråga så länge. Jag vet inte vad jag skall ta till för uttryck, men jag vill erinra om, att det var i början av min riksdagstid för snart 30 år sedan, som man började motionera i frågan. Så fick man då äntligen år 1913 till stånd en riksdagsskrivelse, men sedan dess har man inte hört ett enda dugg om frågan. Nog får man väl säga, att det är ett alldeles för långt dröjsmål, när det gäller att få klarhet i detta stycke. Det må bli vilket förslag som helst, men man väntar dock att få något besked, så att vi antingen få en lag, som säger oss, vem som rår om bären eller också få veta, att det skall bli i fortsättningen som det är nu, det vill säga att bären icke äro annat än luft. Det är precis, som om bären icke hade något värde. Men å andra sidan säger man också, att de äro en nationaltillgång och ha stort värde. Nog skall man väl kunna få klarhet om vem som äger bären. För min del anser jag, att en liten hemmansägare bör ha rätt till bären, som växa i en skogsduge invid hans hemman; han bör vara skyddad mot bärplockare från andra håll. Nu kunna dessa bara roffa åt sig de halvmogna bären alldeles som de vilja, och jordägaren får mången gång intet med av bären, som växa på hans mark. Jag har själv varit i det predikamentet. Efter att ha röjt och gjort marken tjänlig för bärväxt, har jag själv fått köpa bär i flera herrans år, bara därför att jag inte hunnit taga bären själv, ty andra varit där och tagit dem halvmogna, och så har jag icke kunnat få det minsta grand av bären, som växt på min egen jord. Vi ha jakträtt, och lagen säger, att jordägaren skall rå om fåglarna, som sitta i träden på hans mark, vissa tider om året, men bären rår han icke alls om, utan de betraktas som luft. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Lindqvist** i Halmstad: Herr talman! En god vän här i kammaren bad mig, att jag skulle, i vad på mig ankommer, medverka till, att vi icke behövde stanna kvar länge här i Stockholm utan kunde få resa hem i kväll. Jag skall rätta mig därefter och begränsa mig så mycket som möjligt.

De två senaste talarna ha lagt sina yttranden så, att de givit anledning till en mycket lång debatt. Nu begärde jag egentligen ordet för att säga till herr Svensson i Grönvik, att det är alldeles fel, att jag skulle vilja göra denna fråga till en partipolitisk fråga. Herr Svensson i Grönvik vet mycket väl, att detta icke låter sig göra, så snart representanter från två partier biträtt ett förslag, och just för att visa, att frågan inte var någon partipolitisk fråga var det, som jag ville framhålla, att det var socialdemokraterna och de frisinna, som biträdde utskottets förslag.

Med anledning av vad här har sagts, särskilt av den siste ärade talaren, som talade om jordägaren och hans rätt, vill jag säga, att om vi se efter hur det i verkligheten är, så förhåller det sig icke så, att jordägarna ha en uppfattning i denna fråga och de icke jordägande en annan uppfattning. Ty även bland jordägarna finnes det nog ofantligt många, så vitt jag kunnat finna, som ha den meningen, att lagstiftning på detta område medför så stora svårigheter, att man bör akta sig därför.

Vi hade uppe i utskottet bland andra papper också några skrifter, som hade inkommit till jordbruksdepartementet från olika bygder här i landet. Det fanns däribland en skrivelse som jag tittade på litet särskilt, ty den kom från en socken i Hallands län. I denna skrivelse hemställer man, att ingen lagstiftning måtte komma i fråga på detta område. Då jag såg efter, vilka som undertecknat skriften, fann jag, att det var olika kategorier av medborgare; där funnos flera hemmansägare, och där voro fabriker, lägenhetsägare m. fl. Det är allt-

så icke så, som man skulle kunna tro, nämligen att de som icke vilja vara med om en lagstiftning, endast skulle vara tillfinnandes bland dem, som äro fullständigt i avsaknad av jord. — Nu vill jag inte förneka, att det även fanns skrivelser, som gingo i annan riktning. Sålunda kunde man till exempel taga del av en skrivelse från Kristianstads län, vari det hemställdes om lagstiftning i detta fall.

Det är nog så, som herr Olofsson i Digernäs sade, att det finnes en del jordägare, som icke ha tid att tillvarataga bären. Ja, herr Olofsson, men hur skulle det ställa sig ur rent nationalekonomisk synpunkt, om vi hade en sådan lagstiftning, som han syntes vara vän av, en lagstiftning, som förhindrade, att folk plockade bär, då jordägaren icke hade tillfälle att tillvarataga bären? Jag tror som jag förut sade, att om riksdagen ville gå in för en lagstiftning efter de linjer herr Magnusson i Skövde föreslagit, så kunde vi tillgodose de nationalekonomiska intressena, men en lagstiftning, sådan som en hel del av herrarna synes vilja vara med om, den skulle gå i motsatt riktning mot ett tillvaratagande av dessa nationalekonomiska intressen.

Nu vill jag slutligen tillägga, att man brukar icke här i kammaren tala om vad som förekommit i debatterna i utskottet, och jag skall heller inte göra det, men jag tillåter mig dock säga, att i utskottet, där vi hade nöjet att arbeta tillsammans med ett par av motionärerna i denna fråga, var det ingen av dessa herrar, som ville gå så långt, att de ville ha något förbud mot bärplockning. Men om man frågar vad det är som herrarna vilja, ja, då får man ungefär samma svar som herr Olofsson i Digernäs kommit med. Han synes icke bry sig om hur det blir, bara man får veta om det blivit något gjort och hur frågan ligger till.

Jag har ingen anledning att frågå det yrkande jag förut gjort om bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Svensson i Grönvik, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 28, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 23.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan upptaget första lagutskottets utlåtande, nr 29, i anledning av väckt motion angående lagstiftning om inskränkning av tiden för skörd av lingon.

*Ang.
inskränkning
av tiden
för skörd av
lingon.*

Ang.
inskränkning
av tiden
för skörd av
lingon.
(Forts.)

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 243, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Magnusson* i Skövde *m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till lag angående inskränkning av tiden för skörd av lingon i huvudsaklig överensstämmelse med i motionen anförda synpunkter.

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning angående inskränkning av tiden för skörd av lingon samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Akerman*, *Söderberg* och *Carlson* i Mölndal, vilka yrkat, att utskottet bort hemställa, att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr *Carlson* i Mölndal: Herr talman! Det förhåller sig ju så med detta ärende, att riksdagen år 1917 avlät en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om framläggande av förslag till en lagstiftning, som avsåg förbud mot plockning av lingon före viss dag. Med anledning av denna riksdagsskrivelse utarbetade regeringen också en proposition, som förelades 1918 års riksdag. Jag vill gärna medgiva, att förhållandena, sådana de äro för tillfället, d. v. s. oreglerade, långt ifrån äro tillfredsställande, men å andra sidan måste man ju också göra klart för sig vad en lagstiftning innebär, som skulle förbjuda plockning av lingon före inträdandet av en viss dag.

I den proposition, som förelades 1918 års riksdag, återfunnos yttranden av en hel del myndigheter. Jag kanske först borde med några ord angiva vad propositionen innebar. Den innebar, att vederbörande konungens befallningshavande skulle ha rätt, efter hörande av hushållningssällskapen och landstingen, att bestämma en viss dag, före vilken plockning av lingon icke fick äga rum. Om så skedde, var detta belagt med bötesstraff, och böterna varierade mellan 5 och 500 kronor. Allmänna åklagaren hade skyldighet att verkställa de åtal, som kunde bli en följd av en sådan lag. Vidare skulle det vanliga förfarandet i dylika fall tillämpas, att lingon, som plockats på olaga tid, förklarades förbrutna och skulle säljas på auktion.

Jag ber nu att få påpeka, att åtskilliga länsstyrelser ansågo, att en lagstiftning i propositionens syfte inte borde komma till stånd. Detta var förhållandet med konungens befallningshavande i Östergötlands, Malmöhus, Älvsborgs, Norrbottens och Blekinge län. Dessa konungens befallningshavande avstyrkte bestämt en lagstiftning i ifrågavarande riktning. Därjämte är att märka, att vissa länsstyrelser hade åtskilliga anmärkningar i övrigt att göra mot förslaget, och dessa länsstyrelser voro de i Västmanlands, Kristianstads och Göteborgs och Bohus län. I propositionen vid 1918 års riksdag sammanfattade departementschefen i ett uttalande vad samtliga dessa länsstyrelser ansågo skulle bli en följd, om vi skulle gå in för en lagstiftning innebärande, att lingon icke finge plockas före en viss bestämd dag. Dessa omdömen ligga koncentrerade i följande uttalande i propositionen:

»Ett förbud mot plockning av lingon före viss dag komme att verka på samma sätt som vid jakt eller kräftfiske — det skulle på allmänheten verka såsom en signal, varav skulle följa en rusning på en gång till skogen och en tävlan att komma först, som just skulle främja den skadegörelse och rovplockning, man genom den ifrågasatta lagstiftningen ville förhindra, samt dessutom lätt orsaka kiv och osämja mellan plockarna. Vidare bleve lagens efterlevnad myc-

ket svår att kontrollera; helt omöjlig bleve kontrollen gentemot avsides eller ensligt boende plockare, som hade bären alldeles inpå bostaden. I fråga om de av riksdagen föreslagna riktlinjerna för den ifrågasatta lagstiftningen kunde anmärkas, att kommunalnämndernas förslag icke kunde angivas många dagar före lingonens mognadstid. Denna infölle på olika tider ej blott inom samma län utan t. o. m. inom samma trakt och samma egendom, beroende på klimatiska förhållanden, markens belägenhet m. m. Sedan förslagen inkommit, åtginge ännu någon tid för deras granskning, besluts fattande samt kungörelses utfärdande och publicering. Även med den allra snabbaste handläggning vore således alltid fara, att kungörelsen ej bleve utfärdad i tillräckligt god tid för att bliva känd av befolkningen, vadan lingonskörden rent av kunde äventyras. — — — — Även borde ihåggkommas, att väderleken, sedan dagen för förbudets upphörande blivit bestämd, kunde bliva ogynnsam eller gynnsam för plockningen och dagen sålunda bliva för tidigt eller för sent utsatt; en längre nederbördsperiod försenade nämligen mognaden, medan en varm, torr period påskyndade densamma. Vad särskilt Norrbottens län anginge, ansågs det möta så gott som oöverstigliga svårigheter att giva de föreslagna lagbestämmelserna en sådan avfattning, att de kunde tillämpas i praktiken. Norrbottens län omfattade en areal, som vore ungefär en fjärdedel av hela landets areal, och enstaka socknar hade större areal än hela län i de södra delarna av landet. Såväl inom länets olika delar som inom olika delar av en och samma socken rådde därför så ytterst olika naturförhållanden på grund av olika jordmån och läge, olika höjd över havet o. s. v., att det bleve praktiskt taget omöjligt att för de större administrativa områdena fastställa några bestämda dagar, före vilka lingonplockning skulle vara förbjuden, isynnerhet som en dylik tidsbestämning, för att inom detta vidsträckta län hinna bliva känd bland befolkningen, måste utfärdas i synnerligen god tid på sommaren.»

På grund härav ansågo dessa länsstyrelser, att det vore nära nog omöjligt eller åtminstone mycket svårt att praktiskt och effektivt lagstifta om förevarande ämne. Vad speciellt Norrbottens län anginge, sattes det inte ens i fråga, att ett sådant förbud skulle kunna upprätthållas.

Det fanns vidare ett flertal länsstyrelser, som hade vissa erinringar att göra mot propositionen. Sålunda var det fyra länsstyrelser, som visserligen önskade förbud mot plockning av lingon å annans mark, men endast under den förutsättningen, att ägaren av marken icke lämnade sitt tillstånd därtill. Två länsstyrelser ansågo sig vilja ha förbud mot att saluföra lingon, som icke intagit en högröd färg. En länsstyrelse ansåg, att plockning av enstaka bär eller mindre kvantiteter borde vara straffri. Slutligen fanns det länsstyrelser, som hade olika erinringar i övrigt att göra mot 1918 års proposition.

Nu är det sant, att andra kammaren år 1918 för sin del biföll det då föreliggande förslaget, men här i kammaren var det icke heller någon nämnvärd debatt i frågan. Första kammaren däremot penetrerade detta spörsmål och gick verkligen på djupet med det resultatet, att frågan föll i första kammaren med en mycket stor majoritet. Nu har ju dess bättre första kammaren i dag fattat enahanda beslut, och med mycket stor röstövertikt biträtt den vid utskottet fogade reservation, som avgivits av herrar Åkerman m. fl. För att man skall få ett begrepp om svårigheten att bestämma en viss dag, då lingonen skola anses vara mogna, vill jag nämna, att i Värmlands län hade Konungens befallningshavande vänt sig till kommunalnämndsordförandena i respektive socknar och begärt att få en uppgift på vilken dag, bären mognade i de olika socknarna. Det befanns då, att åtskilliga av dessa kommunalnämndsordförande ansågo sig inkompetenta att besvara den frågan. De som svarade, lämnade så olika uppgifter, att man fick fram en tidrymd, som sträckte sig ända från den 10 augusti och fram till den 15 september, alltså hela fem veckor. Det är så-

*Ang.
inskränkning
av tiden
för skörd av
lingon.
(Forts.)*

Ang.
inskränkning
av tiden
för skörd av
lingon.
(Forts.)

ledes uppenbart, vilka svårigheter som uppstå, då det gäller att utsätta en viss dag, före vilken lingonen icke få plockas.

Det är kanske överflödigt att draga ut den här debatten alltför långt och göra någon större historia av denna fråga, men jag skulle finna det synnerligen glädjande, om andra kammaren vid prövningen av detta ärende kunde komma till samma resultat, som medkammaren har kommit till, nämligen bifall till reservationen.

Nu är det troligt, att den ärade motionären kommer att göra ett inlägg till försvar för den motion han avgivit. Det må därför kanske tillåtas mig, att jag säger några ord angående det speciella förhållandet, som motionären anser att man skulle kunna hålla sig till för att bedöma mognadstiden för lingon. Motionären, herr Magnusson i Skövde, har ju ansett, att om man följer tiden för havrens mognad, så är man också på det klara med, när den lämpliga tiden är inne för att börja lingonskörden. Ja, det vill jag naturligtvis icke bestrida, men om det kan vara lämpligt att bestämma just den tiden, när jordbrukarna i allmänhet ha en sådan myckenhet av arbete med sädesskörden och således äro så gott som förhindrade att själva gå ut och deltaga i lingonskörden, det kan på goda grunder betvivlas. Jag tycker nu också, att vi kunna hava någonting annat att syssla med i riksdagens andra kammare än att skriva lag om sådana här spörsmål.

Herr Magnusson i Skövde har ju såvitt jag förstår av utskottets motivering påpekat det stora nationalekonomiska värde, som lingonen skulle representera. Ingen bestrider naturligtvis detta förhållande. Jag kan likväl icke förstå av den tabell, som är vidfogad utskottets utlåtande, att denna nationaltillgång eller detta nationalvärde på något sätt undergått en försämring. Tvärtom vill det synas, som om lingonen blivit bättre betalade under de senare åren än de exempelvis blevo 1912, 1913 och 1914. Man säger, att genom denna förtidiga plockning det kan riskeras, att den svenska marknaden förstöres till följd av att det exporterades omogna lingon. Tillåt mig göra ett motargument: Om det i de respektive länen bestämdes en viss dag, då lingonskörden får börja, föreligger absolut också den risken, att en hel del lingon bli övermogna och att köparen kan få lingonmos och vatten i mycket stor utsträckning. Jag undrar, om icke också detta kan komma att skämma ut den svenska marknaden på detta område.

Jag tror för min del, att om en lagstiftning i förevarande ärende skall komma att bli fullföljd, kommer detta att leda till, att det blir en oändlig massa av lagbrytare. Departementschefen sade 1918, att kontroll är utesluten på mycket stora områden, och säkert är, att upprätthållandet av ett sådant förbud icke skulle kunna helt genomföras. Förbudet skulle icke komma att stå sig. Det skulle för övrigt ingiva det svenska folket en dålig uppfattning om den gällande lagstiftningen. Det finnes ju intet, som folket reagerar så mycket mot som t. ex. kontrollstyrelsen och allt som från dess sida bestämes över människornas göranden och låtanden. Denna synpunkt framhölls också i debatten 1918. Dessutom kunde ett förbud komma att verka på det sättet, som berördes här av motionären herr Andersson i Knapasjö 1918. Låt oss säga, att det är ett gammalt folk ute på landsbygden, som sitter i sin lilla stuga. Sådana människor finnas ju i så oändligt stort antal här i landet. Så gå de ut en söndag och promenera, och då få de se, vilka härliga vackra lingon, som växa, och huru mogna och lämpliga att skörda dessa äro. Nog skulle vi vilja plocka dem, tänka de. Men kanske de respektera förbudet och säga sig: Det där få vi allt vackert låta bli, ty Konungens befallningshavande har bestämt, att här får det icke plockas ännu på 8—10 dagar. Laglydiga som de äro så låta de bli lingonen. Med vilket resultat? Jo, med det resultatet, att det kommer andra, mind-

re laglydiga medborgare och bärga lingonskörden till förfång för dessa gamla. När de återkomma, så återstår det ingenting att plocka.

Med det anförda tillåter jag mig, herr talman, att yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till den av herr Åkerman med flera avgivna reservationen.

*Ang.
inskränkning
av tiden
för skörd av
lingon.
(Forts.)*

Herr förste vice talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag vågar be om kammarens uppmärksamhet en kort stund i denna fråga. Jag beklagar uppriktigt det läge, vari den kommit genom de olika framställningar, som här gjorts. Jag skall icke alls upptaga spörsmålet om äganderätten till lingonen, men jag önskar en liten smula gå in på frågan om lingonskördens rationellare tillvaratagande för närvarande och den misshushållning, som nu äger rum. Jag vågar därvid också återropa en mycket grundlig kännedom om förhållandena. Jag har själv i min barndom och ungdom plockat mer lingon än kanske de flesta. Jag har sedan haft anledning att följa lingonskörden och lingonmarknaden. Jag ber också att få betona, att denna motion framkommit på grund av talrika uppmaningar från folk ute i landet, som plocka lingon, från det småfolk, som speciellt sysselsätter sig med lingonskörden. De komma till mig och säga: »Kan icke riksdagsman ställa om att det blir en lag, som förbjuder att plocka lingon i omoget tillstånd? Som det nu är, måste vi tävla med varandra tidigare och tidigare för varje år för att vi överhuvud taget skola få något med av den lingonskörd, som växer i våra hagar och skogar.» Det är också ett faktum, att tiden förskjutits därhän, att bären med varje år skördas allt tidigare. Under min barndom, då jag deltog i plockningen, kände man icke till de nu så vanliga plockningsapparaterna. Dessas användning har medfört, att skörden ytterligare förstöres eller försämras. När man plockar lingon för hand, då samverka, som jag sagt i motionen, öga och hand, d. v. s. ögat ser de bär, som redan antagit den mogna röda färgen, och man observerar endast sådana klasar. När plockningen skedde för hand, gick man över ett fält och tyckte, att man plockade rent, därför att man tog de röda bären. Om man sedan gick dit igen efter någon vecka, så kunde man erhålla en ny skörd på samma ställe av sådana bär, som eftermognat. Då blev skörden icke av så dålig kvalitet som nu, när man använder bärplockningsapparater. Skörden kunde då ej bli så förödande som nu när man allmänt använder apparater, som riva med sig alla bären, oavsett om klasen är mogen och röd eller bären äro vita och omogna. Följden har blivit en kvalitet, som är, om jag får använda det uttrycket, under all kritik. Men icke endast kvaliteten har försämrats, utan även kvantiteten har förminskats, därigenom att ett halvmoget eller omoget bär icke har samma storlek som ett moget. Den förtidiga skörden inverkar således ofördelaktigt såväl på kvaliteten som på kvantiteten.

Visserligen är det omöjligt att angiva några värden, men då föregående ärade talare var inne på en sådan bevisföring som att priset på lingon icke nedgått och gjorde gällande, att priset tvärtom nu är högre än tidigare samt därav drager slutsatsen att kvalitetsförsämring icke ägt rum nu, så bevisar detta emellertid ingenting i berörda hänseende. Det bevisar blott, dels att efterfrågan är större än tidigare, vartill kommer minskat penningvärde. Jag har varit med om att plocka lingon, som såldes för åtta öre kannan, och herrarna kunna räkna ut, hur stor förtjänst det blev, men detta pris betingades av den ringa efterfrågan och rikare tillgången. I alla fall har skördens kvalitativa värde gått tillbaka alldeles ofantligt på grund av det förtidiga skördandet. Det är uppenbart, att om det skall fortgå som hittills, komma de svenska lingonen att förlora marknaden vid export söderut. Om exempelvis

Ang.
inskränkning
av tiden
för skörd av
lingon.
(Forts.)

från Finland exporteras bättre kvaliteter än från vårt land kommer Finland också att erövra marknaden.

Nu äro lingonen i viss mån olika andra bär. Man kan sålunda icke plocka hallon eller blåbär för tidigt, därför att de äro och förbliva oanvändbara. Lingonen kan man plocka omogna och vita, emedan de ha egenskapen att åtminstone till färgen eftermogna. Man breder ut dem, så att de få ljus och sol, och de antaga då den röda färgen som åtminstone gör dem säljbara. Men en fullgod kvalitet kan man aldrig erhålla på detta sätt. Denna lingonens egenskap att eftermogna möjliggör den misshandel, och den misshushållning beträffande lingonskörden, som för närvarande äger rum. Jag betonar ännu en gång, att ingen allra minst småfolket, som plockar lingon, gör någon förtjänst på detta.

Den föregående ärade talaren försökte att göra sig lustig över den jämförelse i fråga om mognadstiden, som jag i motionen tillät mig att schematiskt antyda. Jag har där tillät mig säga, att lingonens mognad i stort sett sammanfaller med havrens mognad men att man nu skördar dem redan vid rågmognaden, vilket givetvis är för tidigt. Därmed har jag endast velat angiva ett schema, varefter man på ett ganska tillförlitligt sätt kunde bestämma, när den lämpliga lingonmognaden inträder och lingonskörden alltså kan börja. Jag vill säga, att den fara, som den föregående ärade talaren omnämnde, att man då skulle vara så upptagen av havreskörden, att man icke hunne plocka några lingon, den faran är icke så stor, ty vare sig man skall plocka lingonen under rågskörden, under havreskörden eller under någon annan tid, så betyder det föga för lantbefolkningen, ty den har hela tiden ungefär lika mycket att göra. Beträffande industribefolkningen, ensittarebefolkningen och backstugubefolkningen, så äro dessa visserligen mera oberoende av tiden i och för sig, men de äro icke oberoende av om det plockas för tidigt och att skörden därigenom förstöres.

Jag vill icke upptaga kammarens dyrbara tid mera, men jag vädjar till kammaren, att då frågan nu kommit i ett så olyckligt läge, att det, på grund av första kammarens avslag å utskottets hemställan, även vid ett eventuellt bifall därtill i denna kammare, icke kan bli något positivt resultat i riksdagen detta år, andra kammaren ändå måtte bifalla utskottets hemställan i denna del, så att detta ärende må falla framåt och vi därigenom få möjlighet att nästa år återkomma med en likartad framställning med utsikt att nå ett resultat. Jag betonar nämligen, att här rör det sig icke om att förmena någon eller för någon försvåra möjligheterna att skörda skogsbären, utan det gäller att genom tidsbegränsning få fram en användbar kvalitet å de lingon, som växa i våra skogar.

Slutligen vill jag, då man talar om övermognad hos lingonen, säga, att det är ett tal, som vittnar om obekantskap med verkliga förhållandet, ty dessa bär bliva icke övermogna i egentlig mening. Till och med om de blivit utsatta för frost och vinter, så bli de visserligen olämpliga för transport, men för användning i hemmen eller hushållen, där de icke behöva transporteras, äro de fullständigt lika bra. Det är alltså ingen anledning till farhågor, att genom en uppskjuten skördetid dessa bär skola löpa fara att förstöras.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Lilliecreutz* och *Vahlstedt*.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med över-

vägande ja besvarad. Herr Carlsson i Mölndal begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 29, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet, och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 24.

Slutligen upptogs till behandling första lagutskottets utlåtande, nr 30, i anledning av väckta motioner om åvägabringande av utredning och förslag rörande ersättning åt nämndemän för nämndemansuppdragets fullgörande.

Första lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen:

de likalydande motionerna nr 124 i första kammaren av herr *Schlyter*, med instämmande beträffande motionens syfte av herr *V. Edward Larson m. fl.*, och nr 180 i andra kammaren av herr *Leo*, vari föreslås, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om förnyad utredning av frågan om ersättning åt nämndemän för nämndemansuppdragets fullgörande samt om utredningens framläggande för nästkommande års riksdag jämte det förslag, vartill densamma kunde föranleda; samt

motionen nr 158 i första kammaren av herr *Luterkort*, som föreslagit, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning på vad sätt och i vilken utsträckning rätt till ersättning för tjänstgöring borde tillkomma nämndeman samt för riksdagen vid 1928 års riksdag framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Utskottet hemställde,

att riksdagen, i anledning av förevarande motioner, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande, huruvida och i vilken omfattning ersättning skulle kunna tillerkännas nämndemän för de kostnader, som vore förenade med nämndemansuppdragets utförande, utöver vad för närvarande i dylikt avseende vore stadgat, samt för riksdagen framlägga det förslag, som av detta övervägande kunde föranledas.

Uti en vid detta utlåtande fogad reservation hade herr *Borell* med instämmande av herrar *Hederstierna*, *S. Erik Anderson*, *P. E. A. Jonsson*, *af Ekenstam*, *Nilsson* i Antnäs, *Johansson* i Brånalt och *Olsson* i Rimforsa förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att ifrågavarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Andra kammarens protokoll 1927. Nr 22.

*Ang.
inskränkning
av tiden
för skörd av
lingon.
(Forts.)*

*Ang.
ersättning åt
nämndemän.*

Ang.
ersättning åt
nämndemän.

(Forts.)

Herr af Ekenstam: Herr talman! Det kan ju synas som om det nästan skulle vara hårt att i dag vid denna tid på dagen taga kammarens uppmärksamhet i anspråk för en fråga, som vid första påseende kan synas tämligen obetydlig. Jag vill dock påstå, att det ligger någonting vida mera i denna fråga än vad det förr har gjort. 1918 beslöt ju riksdagen att till de nämndemän, som skulle deltaga i de s. k. trenämndssammanträdena, skulle utgå ersättning för resa. Det var ju ganska naturligt att i samband med ett sådant beslut riksdagen också fann sig föranlåten att avlåta till Kungl. Maj:t en skrivelse, däri det begärdes utredning, huruvida icke även för andra förrättningar, vari nämndemännen deltog, ersättning också skulle utgå. Något svar å denna skrivelse hava vi ännu icke fått, men vi veta dock, att de, som hava haft med saken att göra, funnit, att ett sådant ersättningsbelopp går till en summa, som är ganska avsevärd. De ha kommit upp till en maximisumma av 1,350,000 kronor. Ett sådant belopp bör naturligtvis göra var och en betänksam, innan han går in för att tillstyrka, att den föreslagna ersättningen skall lämnas, icke minst dessutom, därför att det är ett belopp, som automatiskt kommer att stiga och som riksdagen sedermera, sedan väl ersättningen är beslutad, icke har någon egentlig makt att bestämma över, åtminstone icke i detalj. Men härtill kommer en annan sak, och det är egentligen den, som åt denna fråga ger den stora betydelse, som jag anser, att den har. Det är det, att vi stå inför en ny domstolsorganisation. De av kammarens ledamöter, som hava haft tillfälle att något begrunda vad den nya domstolsorganisationen vill framföra, kunna se, att den visserligen vill såsom ett ytterst värdefullt element bibehålla lekmännen i åtminstone lantdomstolarna. Men man anser å andra sidan också, att det skall bli en stor och allvarlig tjänstgöring för dessa lekmän, nämndemännen, att man ovillkorligen måste tänka sig, att de skola få ersättning icke blott för tingsresorna och för resorna till andra förrättningar utan jämväl för dagskostnaderna. Man kan då undra, hur det kommer att ställa sig. I första hand har processkommissionen sökt fastslå, att antalet av de nämndemän, som skola tjänstgöra samtidigt, icke skall överstiga fem. Vi finna dock, att det varit med en viss tvekan man stannat vid detta tal. Men å andra sidan måste inom domsagorna ett mycket stort antal nämndemän tillsättas, därför att tingssammanträdena komma att bli mycket tätare än nu och komma att få en helt annan natur. Målen komma genom den s. k. muntliga förhandlingen att behöva vida längre tid, än vad nu är fallet. Det kan således väl hända, att ett ting, som kanske nu expedieras på en eller två dagar, kan räcka hela veckan eller ännu längre. Med hänsyn till att sålunda nämndemännens tjänstgöring blir så pass allvarlig och krävande har man funnit, att det skulle vara nödigt att ha inte blott en utan kanske två reserver, som kunde rycka in och tjänstgöra, allt efter som man kunde tänka sig, att mål från den ena eller andra orten komme före. Man förstår då, att även om man har sökt att till ett minimum reducera antalet av de nämndemän, som skola tjänstgöra, själva slutsumman av de ersättningsbelopp, som skola utgå till de olika avdelningarna av nämndemännen, vilka komma att sysselsättas vid rätten, kommer att utgöra en sådan summa, att vi alldeles säkert ha anledning att fundera mycket kraftigt på om det kan vara skäl att gå med på en sådan anordning. Någon utredning om till vilken höjd denna summa kan gå ha vi inte fått. Och vi få ju säga, att kommer verkligen denna domstolsorganisation till stånd i det skick, varom förslag nu föreligger, så måste väl i allt fall en sådan utredning ha skett. Vad tjänar det då till att i detta ögonblick, då vi ännu inte veta, hur den nya domstolsorganisationen blir fixerad, skriva till Kungl. Maj:t för att få en utredning om de nuvarande förhållandena. Jag kan inte tänka mig annat än att Sveriges riks-

dag, när den nya domstolsorganisationen kommer fram, verkligen vill vara obunden då det gäller att bedöma inte blott de judiciella förhållandena utan även de finansiella. Skulle riksdagen redan nu vara färdig att avlåta en skrivelse sådan som den utskottet här föreslår, har ju i allt fall ett visst medgivande lämnats, att riksdagen kommer att i vissa delar åtminstone av det finansiella ungefärligen vara belåten med vad som föreslagits. Det är för övrigt enligt min övertygelse så, att den motion, som här ligger till grund för utskottets utlåtande, den har nog liksom åtskilligt annat, som under senare år framkommit i riksdagen, utgjort ett led i det arbete, som söker att i tid plocka undan stenarna på vägen för den nya domstolsorganisationen. Om så är fallet, så få vi väl ändå säga, att det är bra betänkligt, om, då vi komma inför det avgörande ögonblicket, huruvida vi skola antaga den nya domstolsorganisationen, vi skola kunna få sådana argument emot oss, att det heter: Ni ha varit med om det, ni ha varit med om det, och ni ha varit med om det; tag nu detta, annars har ni absolut gått fel i fråga om de beslut ni förut fattat. Jag vill slutligen också erinra därom, att så dålig är inte vår nuvarande domstolsorganisation, att vi till vilket pris som helst böra köpa oss fria ifrån den. Vi vilja vara obundna, då förslaget till den nya organisationen kommer.

Det är därför, som jag funnit anledning reservera mig, och jag yrkar, herr talman, bifall till reservationen och avslag å utskottets hemställan.

Herr Leo: Herr förste vice talman! Jag skall be att i korthet få anföra ett par synpunkter på denna fråga.

Det är ju så för närvarande, att våra nämndemän i flertalet fall inte ha någon som helst ersättning för utövandet av sitt uppdrag. Följden av detta blir naturligtvis, att man inom stora befolkningskategorier har mycket svårt att åtaga sig uppdraget som nämndeman, och detta gäller inte bara industriarbetare och arbetare över huvud, utan jag skulle tro, att det börjar bli allt svårare även för lantbrukaren, särskilt den mindre lantbrukaren, att utan någon som helst ersättning åtaga sig förtroendeuppdrag, som tvinga honom att ligga borta från sin gård. Det var naturligtvis med beaktande av dessa synpunkter, som riksdagen 1918, därtill uppmanad av ett *enhälligt* lagutskott, skrev till Kungl. Maj:t och begärde utredning rörande frågan, i vilken omfattning nämndemän borde tillerkännas någon ersättning för sitt uppdrag. Kungl. Maj:t föranstaltade också en utredning, som fortskred så långt, att den föreligger i korrektur, fastän den icke har officiellt kommit från trycket. Man finner av denna utredning, att de sakkunniga, som erhöello detta uppdrag, förhörde sig hos våra häradshövdingar i landet om deras mening beträffande frågan om ersättning till nämndemännen. Av landets 123 häradshövdingar var det 98, som uttalade sig för att ersättning borde beredas nämndemännen, 9 häradshövdingar avstyrkte ersättning, och 16 avgåvo intet utlåtande. Man kan således konstatera, att såväl riksdagen som de i frågan mest sakkunniga, våra häradshövdingar, ha uttalat sig till förmån för ersättning åt nämndemännen.

I själva verket är det ju ingenting annat första lagutskottet nu begär än att regeringen skall fullfölja den utredning, som redan förts ett så gott stycke fram. Jag tror också, att reservanterna egentligen inte ha någonting att anföra mot själva saken i och för sig, d. v. s. de ha inga argument, som tala mot att nämndemännen skulle få ersättning för sitt uppdrag. Visserligen anförde reservanternas talesman här, att det skulle komma att kosta statsverket mycket pengar. Men det är ju ofta så, när man skall ge ersättning för uppdrag, att det kommer att belöpa sig till någon större summa, då man får se den samlad. Detta bör dock i och för sig icke avskräcka från att skipa rättvisa.

Ang.
ersättning åt
nämndemän.
(Forts.)

Ang.
ersättning åt
nämndemän.
(Forts.)

Emellertid vill jag påpeka, att motionärerna ha för sin del ifrågasatt, att man skulle till att börja med kunna ge nämndemännen ersättning av statsmedel endast beträffande resorna. Det är ju där som ojämnheten nu starkast framträder. Nämndemän, som kanske bo många mil från tingsplatsen, få betala stora summor bara för att förflytta sig till och från rätten. Om staten här till en början trädde in och betalade resekostnaderna, kunde man åtminstone få större jämnhet i detta avseende.

Det var emellertid ett skäl, som herr af Ekenstam hade att anföra mot att riksdagen nu skulle återupprepa sin begäran från 1918 och anhålla om fullföljande av utredningen. Han sade, att vi stå inför en ny processreform. Det föreligger ett förslag till ny domstolsorganisation från processkommissionen. Varför då inte vänta och låta denna fråga om ersättning till nämndemännen komma upp i det stora sammanhanget, när frågan om processreformen kommer upp? frågade den ärade reservanten. Ja, nog är det mycket vanligt här i riksdagen, att man låter olika uppslag stranda på den omständigheten, att det sitter en kommitté eller finns något förslag utarbetat, som man då bekvämt hänvisar till. Men jag tycker, att i detta fall är ett sådant argument mindre befogat än annars. Frågan om ersättning till nämndemännen kom upp i riksdagen långt innan det tillsatts någon utredning angående ny processordning. Det var i början på 1900-talet som en högerledamot i andra kammaren ett par gånger motionerade om ersättning till nämndemännen. Och sedermera var det en liberal ledamot av kammaren, härads hövding Kronlund, som likaledes väckte motion i ärendet. Vidare har man ifrån riksdagens sida redan sagt, att frågan om ersättning till nämndemännen bör bedömas för sig och inte kopplas samman med processreformen. Vore det så, att herr af Ekenstam eller någon annan av de ärade reservanterna kunde garantera, att vi få den stora processreformen inom ett par eller några år, så skulle man ju till äventyrs kunna slå sig till ro och vänta till dess. Men det är ju ingen här i kammaren som har en minsta aning om när vi kunna vänta genomförandet av processreformen. Skall man då bara inför den ovissa utsikten, att det någon gång i framtiden kan bli en processreform, bibehålla den orättvisa som existerar, vilken pålägger våra nämndemän stora bördor och hindrar en stor del av kanske eljest lämpliga personer att åtaga sig detta förtroendeuppdrag?

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 25.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Dahlén m. fl.*:

nr 466, om avslag å Kungl. Maj:ts proposition, nr 241, med förslag till överenskommelse med Luossavaara—Kirunavaara Aktiebolag, Aktiebolaget Gellivare Malmfält, Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund och Norrbottens Järnverks Aktiebolag; och

nr 467, i anledning av samma proposition; samt

herr *Hage*, nr 468, likaledes i anledning av propositionen nr 241.

Vidare avlämnades nedan nämnda motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 210, med förslag till taxeringsförordning, nämligen:

nr 469 av herr *Hage*;
 nr 470 av herrar *Norsell* och *Morfeldt*;
 nr 471 av herr *Laurén m. fl.*;
 nr 472 av herr *Laurén*; samt
 nr 473 av herr *Andersson* i Tungelsta.
 Samtliga avlämnade motioner bordlades.

§ 26.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 1 juli 1918 angående vissa alkoholhaltiga preparat;

nr 116, i anledning av väckt motion angående införande av skyldighet för stämpelförsäljare att anlita postgirorörelsen m. m.; och

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av §§ 12 och 17 i förordningen om frihamn den 15 november 1907 (nr 117).

§ 27.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets betänkande, nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av tvenne mellan Sverige och Danmark respektive Sverige och Norge avslutade överenskommelser angående handelsresandes behandling;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av väckt motion om beredande åt vissa hos riksdagen anställda vaktmästare av arbetsanställning vid riksgäldskontoret, riksbanken, statsrevisionen eller dess kommittéer;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående f. d. justitierådet Karl Johan Wilhelm Sjögrens överflyttande å allmänna indragningsstaten;

nr 34, i anledning av väckt motion om utbetalande av begravningshjälp för vissa pensionstagare vid försvarsväsendet; och

nr 35, i anledning av väckt motion om sänkning av pensionsåldern för befattningshavare vid statens järnvägar; samt

andra lagutskottets utlåtande, nr 25, i anledning av väckt motion angående jordbruksfastigheters delaktighet i och bestämmanderätt över vissa gemensamma tillgångar och rättigheter.

§ 28.

Justerades protokollsutdrag.

§ 29.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades:

herr <i>Olofsson</i> i Digernäs	under 14 dagar fr. o. m. den	7 april,
» <i>Rydén</i>	» 14 » » »	7 »
» <i>Olsson</i> i Rödningsberg	» 14 » » »	7 »
» <i>Ernfors</i>	» 14 » » »	7 »
» <i>Bergström</i> i Hälsingborg	» 14 » » »	7 »

herr <i>Hedlund</i> i Häste	under 14 dagar fr. o. m. den	7 april,
» <i>Bäcklund</i>	» 14 » » »	7 »
» <i>Lovén</i>	» 14 » » »	7 »
» <i>Sköld</i>	» 14 » » »	7 »
» <i>Magnusson</i> i Tumhult	» 13 » » »	8 »
» <i>Jönsson</i> i Boa	» 14 » » »	7 »
» <i>Larson</i> i Tönnersa	» 14 » » »	7 »
» <i>Lindqvist</i> i Halmstad	» 14 » » »	7 »
» <i>Holmberg</i>	» 14 » » »	7 »
» <i>Lindmark</i>	» 14 » » »	7 »
» <i>Brännström</i>	» 14 » » »	7 »
» <i>Pettersson</i> i Köping	» 14 » » »	7 »
» <i>Gardell</i> i Gans	» 14 » » »	7 »
» <i>Gardell</i> i Stenstu	» 14 » » »	7 »
» <i>Björnberg</i>	» 14 » » »	7 »
» <i>Englund</i>	» 14 » » »	7 »
» <i>Karlsson</i> i Vätö	» 14 » » »	7 »
» <i>Olsson</i> i Gävle	» 14 » » »	7 »
» <i>Johansson</i> i Kälkebo	» 14 » » »	7 »
» <i>Lindley</i>	» 14 » » »	7 »
» <i>Wallerius</i>	» 14 » » »	7 »
» <i>Olovson</i> i Västerås	» 14 » » »	7 »
» <i>Olsson</i> i Broddbo	» 14 » » »	7 »
» <i>Jansson</i> i Edsbäcken	» 14 » » »	7 »
» <i>Eklund</i>	» 14 » » »	7 »
» <i>Öhman</i>	» 14 » » »	7 »
» <i>Lundgren</i>	» 14 » » »	7 »
» <i>Höglund</i>	» 14 » » »	7 »
» <i>Nilsson</i> i Tånga	» 14 » » »	7 »
» <i>Andersson</i> i Höör	» 14 » » »	7 »
» <i>Hage</i>	» 14 » » »	7 »
» <i>Gräpenson</i>	» 14 » » »	7 »
» <i>Johansson</i> i Sollefteå	» 14 » » »	7 »
» <i>Kloo</i>	» 14 » » »	7 »
» <i>Andersson</i> i Tungelsta	» 14 » » »	7 »
» <i>Dahlén</i>	» 14 » » »	7 »
» <i>Anderson</i> i Linköping	» 14 » » »	7 »
» <i>Hedvall</i>	» 14 » » »	7 »
» <i>Olsson</i> i Mora	» 14 » » »	7 »
» <i>Fjellman</i>	» 14 » » »	7 »
» <i>Granath</i>	» 14 » » »	7 »
» <i>Ödström</i>	» 14 » » »	7 »
» <i>Andersson</i> i Lökbo	» 13 » » »	7 »
» <i>Nilsson</i> i Antnäs	» 14 » » »	7 »
» <i>Hedström</i>	» 14 » » »	7 »
» <i>Ljunggren</i>	» 14 » » »	7 »
» <i>Petersson</i> i Lerbäcksbym	» 9 » » »	12 »
» <i>Larsson</i> i Västerås	» 14 » » »	7 »
» <i>Månsson</i> i Furuviik	» 8 » » »	7 »
» <i>Lövgren</i> i Nyborg	» 14 » » »	7 »
» <i>Andersson</i> i Katrineholm	» 14 » » »	7 »
» <i>Lindberg</i>	» 14 » » »	7 »
» <i>Jonsson</i>	» 14 » » »	7 »
» <i>Henrikson</i>	» 14 » » »	7 »

herr Öberg	under 14 dagar fr. o. m. den	7 april,	
» <i>Samuelsson</i>	» 14 » » »	7 »	
» <i>Gustafson</i> i Kasenberg	» 14 » » »	7 »	
» <i>Olsson</i> i Broberg	» 10 » » »	8 »	
» <i>Strindlund</i>	» 14 » » »	7 »	
» <i>Andersson</i> i Ovanmyra	» 14 » » »	7 »	
» <i>Persson</i> i Falla	» 14 » » »	7 »	
» <i>Adler</i>	» 2 » » »	8 »	
» <i>Bengtsson</i> i Norup	» 14 » » »	7 »	
» <i>Anderson</i> i Storegården	» 14 » » »	7 »	
» <i>Olsson</i> i Mellerud	» 14 » » »	7 »	
» <i>Hansson</i> i Trollhättan	» 14 » » »	7 »	
» <i>Johansson</i> i Edsbyn	» 14 » » »	7 »	
» andre vice talmannen <i>Nilsson</i>	» 14 » » »	7 »	
» <i>Björklund</i>	» 14 » » »	7 »	
» <i>Lorichs</i>	» 14 » » »	7 »	och
» <i>Kristensson</i> i Göteborg	» 14 » » »	7 »	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.53 e. m.

In fidem
Per Cronvall.